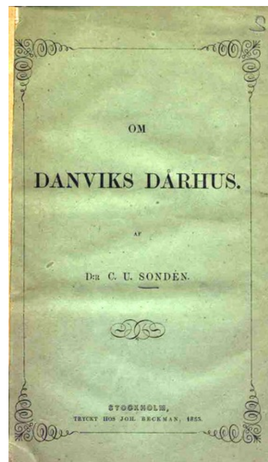


DANVIKS DÅRHUS.

EN UPPFORDRAN TILL VEDERBÖRANDE ATT TIDSENLIGT REGLERA VÅRDEN OM STOCKHOLMS SINNESSJUKE. AF C. U. SONDÉN, MED. DOCT. ÖFV.-LÄK. VID DANVIKS HOSPITAL OCH DÅRHUS. ----------- Vi höre ofta att man betalar ut stora summor för att få de kloke galna. Nu vore frågan att också en gång gifva ut några tusen riksdaler för att få de galne — kloka. Få se hur det går? ***D. A.*** ----------- STOCKHOLM, TRYCKT HOS JOH. BECKMAN, 1853.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken har digitaliserats för Stockholmskällan av Stockholms Stadsmuseum och anpassades för Projekt Runeberg i oktober 2013 av Bert H.

Till Vederbörande!

Jag skickar Er åtskilliga handlingar, hvilka jag uppriktigt önskar måtte uppmuntra Er till förökade ansträngningar för desse olycklige förkastades förbättring till kropp och själ. Det skall tillskynda mig den innerligaste tillfredsställelse att få höra från Er att någon plan blifvit påbörjad.

Så skref nyligen till mig en af de förtjenst-fulle stiftarne af The Asylum for Idiots i London, T. B. King, Esq., hvilken år 1850 besökte Stockholm, bland annat gjorde sig väl underrättad om Danviks Dårhus, och jemväl här förvärfvade sig mången vän för sitt varma nit för sinnessvages vård.

Så skrifver äfven jag nu till Eder alle, som kunnen något uträtta för den goda sak jag här förordar.

Stockholm på 40 martyrers dag 1853.

Författaren.

FÖRORD.

Visserligen vill det synas som skulle opinionen om nödvändigheten af ett nytt Hospital för Stockholms sinnessjuke redan vara stadgad; men då bristfälligheterna hos det som finnes längesedan äro insedda och jemväl

offentligen, äfven af Regering oeli Ständer, erkända, och likväl flere försök att åvägabringa något bättre, det oaktadt hittills aflupit utan framgång, torde hvarje nytt försök i den vägen, till desa saken lyckats, tillräckligen vara på förhand rättfårdigndt af behofvet och nödvändigheten. På sådan grund framlägges här för allmänheten en Beskrifning öfver Danviks Dårhus, ej en fullständig, men en endast beräknad att visa dess oläuiplighet och otillräcklighet för fritt ändamål, hvarigenom man ansett sig på bästa sätt motivera behofvet, samt hoppats att kraftigast och snarast kunna föranleda deu behöfliga reformen. Ty, ehuru öfvertygad förf. är, att en romantiserad skildring af Dårhusets mysterier hos mången kunnat framkalla långt mer deltagande för de vansinnige, och möjligen äfven en lifligare verksamhet för deras sak, och sålunda bäst befordra hans syfte, har han likväl måst afstå ifran ett sådant försök, äfven om en litterär verksamhetaf detta slag ickc hittills varit honom främmande, emedan hans ställning såsom Dårhusets Läkare framförallt af honom kräfver rena, enkla och oförtyd-bara facta, och emedan ciulast sådana synas fullt värdiga de personer, hvilka denna uppmaning isynnerhet är tillegnad. Förf. har till och med sökt undvika att uppröra känslorna genom bjerta målningar uf eländets olika skepnader, lian har blott lindrigt vidrört de ömmande omständigheter, hvilka kunna beveka till förbarmande för de olycklige; ty han är öfvertygad, ntt de sjelfmant skola framställa sig för hvarjo ädelt sinne, som egnar sin allvarliga uppmärksamhet och omtanke dt detta ämne. Förf. tror ntt saken talar för sig sjelf. Beder der-före här endast fa behjerta en ting, för att sedan hufvudsakligen låta facta tala, nemligen att, då läge, omgifning, byggnad, inredning, organisation och administration äro goda och fullt ändamålsenliga, sjelfva Hospitalet är det verksammaste botemedlet för sinnessjuke, och att, detta förutan, föga kan uträttas med äfven den mest rationella, filantropiska och medicinska behandling.

Officiela omdömen om Danviks Dårhus.

Lokalens olämplighet hindrar den nu allmänt antagna kurativa mothoden, så mycket den kan ar lokala omständigheter motverkas — ocli Danviks Dårhus kon aldrig blifva. under närvarande förhållanden, en lämplig läkean-stall for sinnessjuke.

Fårfze tvar pd af KongL SenijiL-Ordcus-Oillct framställde frågor om Dårhuset, i Maj 1834.

— Om man säledes hör erkänna de fördelar, som genom bemödande och omtanka tillkämpats Danviks Dårhus, kan likväl ingen, som närmare genomskådat detsamma, för sig dölja, huru den bästa vilja rnåste inskränka sig, i strid med ställets oförbätterliga lokaL Det är icke allenast byggnadsarlen, icke en gång dess liige på en klippa— men det är omgifningen utom dess murar, med bergsklippor staplade på hvarandra, så att knappt en gångstig der kan ledas fram, som nekar arre utrymme till anläggningar for en friare sjukvård för sinncssvaga.

of Pontin. Utlåt till Datwiks Direktion i Murs 1837.

— Att Danviks Dårhus, i sitt nuvarande skick, ej uppfyller ändamålet af en kuranstalt för sinnessjuke, och att deråt å samma lokal ej kan gifvas den rörbättring och utvidgning, som dertill skulle erfordras; yttra

Sersiillte Comilterad» i underd.. Utlåt, den 10 Juni 1839.— Att, i följd af lokala förhållanden, en fullständig kuranstalt icke kan vid Danviken till vägabringas, ocli att Dårhuset ännu lider af flere ofullkomligheter; yttrar sjelf

Danviks Direktion i underd. Utlät, den 23 Oct.

1640.

— Enär en sådan Inrättning (en fullständig kuranstalt) är for hufvudstaden önskvärd och betiöflig — vele Wi i nåder anbefalla Eder, vår Öfver-SUthållare, alt, vid sig yppande tillfälle att inköpa en dertill tjenlig lokal — till Oss inkomma med anmälan dcrom, etc.--

Konjl. Brtf den 3 Maj 1843.

— Hvad Danviks Dårhus angår, livarom Utskottet, genom besök på stället, lagit närmare kännedom och der-vid

funnit denna Inrättnings ordnande till ett bättre skick vara af största behof påkalladt, etc.

Stats-Utskottets Utlät. X:o 251i, den 21 Juli 1851.

I. Några grunddrag af Danviks-Dårhusets äldre historia, med kritiska anmärkningar.

Dock redan öppnas portarne — Jag skådar nakne, fjättrade, Och hör en röst ur hvalfven gälla: Träd fram, att dine bröder se. De Galne af Lidner.

Stockholms äldsta sjukhus, Danviks Hospital, förtjente utan tvifvel sin egen historia. För mitt dndamål skulle den dock blifva alltför lång och för läsaren tröttande, hvarföre jag för närvarande måste afstå från ett dylikt företag, hanvisande till det lilla vi redan i den vagen ega, nemligen Tal, hvilka blifvit hållnc inför Kongl. Velenskaps-Akademien af Prof. A. J. Hagströmer år 4788, af Presidenten v. Schul-zenheim år 1799, samt af Kongl. 4:ste Archiatern Ch. E. v. Weigel år 1820. Bloll några hufvud-punkter deraf vill jag, för alt sprida nödigt ljus i ämnet, med bifogande af några anmärkningar, vidröra.

Stockholms första och enda Hospital, eller som det då hette Helge-Andshus, grundades genom Konung Gustaf l:s fundationsbref af år 1531, hvilket innehåller: »att efter ju visst ar af Skriften att man de »faltiga, som sig icke bjclpa kunna, föda och uppe-»hälla skall, dcrföro hafve VVi — — — samtyckt »att Gråbröderklostret i Wår stad Stockholm — — »må och skall hädanefter vara till ett Helge-Andshus, »der de sjuke och fattige menniskor uppehållas skola.» Och i ingressen till de för samma Hospital år 4 533 utfärdade Reglor heter det: »Efter det att Wi nu af »Guds nåd hafva lart besinna genom Hans heliga ord »att Oss på Wårt Embetes vagnar bör såval veta de »fattiges basta som alla andras, der Oss Ur befallning »öfver gifven har i staden, och tvida Wi intet att »Wår Gud och Skapare vorde det intet tagandes tili »godo, om Wi allenast brukade Wår bofallning de »helbregda till bistånd och låta fattige sjuke blifva, »de der dock mer hjelp behofva, efter det de icke »kunna hjelpa sig sjelfva, derföre hafva Wi samtyckt» &c. &c.

Då man laser dessa den store Konungens instiftelseord, larer man icke kunna undgå att finna, att de stödja sig på en djup religiös grund, som vill omfatta utan undantag alla fattige sjuka, de der hjelp beböfva, efter de icke kunna hjelpa sig sjelfva. Nå-gon särskildt klass eller kathegori af sjuke omnamnes icko, och icke heller uteslutes någon. Nastan obegripligt synes det derföre, alt man i våra dagar, då fråga uppstått om Dårhusets reorganisation eller skiljande från Hospitalet, ifrågasatt Danviks Hospitals skyldighet att till vård emottaga afven Durar, och jera-val velat finna ett bevis för delta påstående just i detta kungabref, derföre alt vansinnige icke deri uttryckligen omnämnas. Det viil nästan synas som skulle man i vår tid verkligen tvekat, det Konung Gustaf icke gjorde, om vår Gud och Skapare vorde del inlel tagandes till godo, om man allenast brakadesin befallning de kroppsligen sjuke till bistånd och låte de tinnessjuke blifva.

Snarare kan man val finna ett bevis derpä, att vansinnige Bfven varit vid Stiftelsen afsedde, i den omständigheten, att de pä den tiden icke gerna kunnat uteslutas, emedan mnn dill ännu icke nAijorstädes pätänkt särskilta förvaringshus eller hospitaler för vansinnige, och deruti, att desse ända intill är 1822 hos oss allmMnneligen blifvit värdade, jemte andra sjuke, å Lazaretterna och Fattighusen.

Utan våldförande af det Kongl. Brefvets oinskränkta ordalydelso kan man således icke bortresonera Dan viks Hospitals pligt, att till vård emottaga såväl fattige sinnessjuke som andra fattiga sjuke, de der icke kunna hjelpa sig sjelfva.

Och skulle något tvifvel ännu ålerstå om denna Hospitalets skyldighet i illdsta tider, så lärer väl detta blifvit helt och hållet undanröjdt, om icke redan vid anläggandet af det gamla Dårhuset, åtminstone genom Konung Gustaf lll:s gåfva af 5000 R:dr B:co den 19 Augusti 1785, »att användas till inköp af »en egendom vid Danviken till en Dårhus-Inrättning, »som så länge saknats i hufvudstaden i det skick en »sådan anstalt synes oundgängligen fordran; om hvil-ken handling också en i Dårhusets kyrkosal uppsatt stentafla med guldbokstafvcr bärer vittne i

följande inskrift:FRIKOSTIG G1FMILDHKT HOS SVEA RIKES STORE KOKUNG

GUSTAF III.

RÅDIGT NIT HOS

STOCKHOLMS STADS ÄLSKADE STYRESMAN,

FRIHERRE CA KL 8PABBE,

BBRKDDK UNDER DETTA TAK EK LYCKLIG FRISTAD rÖR

OLYCKLIGE MEDBORGARE.

POUTIE-BORGMÄSTAREN JOHAN INDEBKTOU HELGADE STENEN AT

MINKET AF HÄNDELSEN MDCCLXXXV.

När Dunviks-Direklion i sin skriftvexling med K. Seraph.-Ordens-Gillel, hvaröfvcr vi nedanför skola närmare redogöra, i stallet för att visa, att man af Danviks Hospital fordrade mer Un det kunde och borde prestera, företog sig att söka bevisa, att Hospitalet icke hade skyldighet att vårda sinnessjuke, hade motiveringen bort utgå från helt andra grunder än Konung Gustaf l:s fundationsbref, och hade då kunnat blifva sann och fullt bindande; men blef nu, såsom vi sett, förmodeligen emedan man såg blott med den kortsynta ekonomens och icke med den vidtskådande filantropens öga, cn absurd advo-catur, som man, kan tanka, ansåg så förboldt juridiskt ratt, alt den moraliska rättvisan icke ens skullekunna någonting invanda deremot. Jag har redan visat, att Danviks Hospital åligger skyldigheten att taga vård om sinnessjuke, och delta just cgenteligen af juridiskt skal, emedan det kungabref, som utgör sjelfva stiftelse-dokumentet, ulan beting pålagt Hospitalet en ailm3n skyldighcl all vårda fattige sjuke, de der icke kunna hjelpa sig sjelfve. Jag skall nu mod några ord framvisa de grunder, på hvilka Danviks Direktion kunnat stödja sitt rättvisa anspråk ntl varda befriad från vården om do vansinnige. De ligga ganska nära och aro oafvisliga, nemligen:

4:o. Emedan det icke blifvit Hospitalet ålagdt, och icke kan detsamma åläggas, att till vård cmot-taga ett obegrllnsadt antal underhållstagare; och dessas antal, genom del af Polis-myndigheten pålagda tvång att utan vägran nödgas emotlaga alla vansinnige, hvilka dil remitteras, mer och mer ökats och skall Okas så, att Hospitalet, deresl samma förhållande skullo få fortfara, i framtiden slutligen skulle blifva förvand-ladt till endast ett Dårhus, och sålunda, då det kunde emottaga blott jemförelsevis få andra hjelpbehöfvande fattighjon, till stor del förlora sin ursprungliga bestämmelse.

2:o. Emedan de vansinniges vård, hvilken vid Hospitalets stiftelse ej var någon annan an andra fattige hjelplöses, d. v. s. fattigvård, i sednare tider, genom Lakekonstens framsteg och Statens öfverta-gande af tillsynen öfver denna vård, blifvit förbytt till en offentlig sjukvård med helt andra och vidsträcktare förbindelser Un dem man ställer till fattigvården; hvadan Dan viks Hospital, som icke eger erforderliga tillgångar för anläggande af ell Kurhospital, dess rikliga utredning och kostsamma förvaltning, ickekan Slaggas en ny förbindelse, som både öfverstigcr dess ursprungliga bestämmelse och dess krafler.

Följden af en sådan bevisning hade blifvit, alt Direktionen upptradl med en öfvertygande och bevekande framställning om statens pligt att mellankomma med sin hjelp; och hade Direktionen sålunda gjort sig till en förespråkare för de vansinniges bättre behandling och vård, då Direktionen nu deremot, såsom den tog saken, råkade i en alldeles falsk ställning till frågan, hvarigenom den allt hittills synes hafva motarbetat hvarje förslag till reform och sitt eget intresse.

Iluru svårt man haft alt åstadkomma ett, om jag så får saga, oblandadt Hospital för sinnessjuke, bevisas deraf, att afven del s. k. nya Dårhuset upptog veneriske sjuke och varnartade anda till år 1813, då de derifrån afskiljdes. Det ar således, strängt taget, endast från denna tid som Stockholm kan sagas hafva egt ett Hospital för Sinnessjuke. Huruvida det gjort sig förljent af detta namn, eller snarare af det i dagligt tal vanliga, Dårhus, skall af det följande visa sig.

Det af Konung Gustaf I sålunda, år 1531, stiftade första Hospital låg ursprungligen på Gråmunke-(nu Riddar)holmen, och förflyttades derifrån, år 1551, till Danviken, der det sedan dess oafbrulet forlverkat den vördnadsbjudande tiden af 300 år. Om vansinnige derstades blifvit från början intagne vete vi icke, dock har det mer sannolikhet för sig, an alt det icke skedt. Vi kanne ej heller hvilkel år det gamla Dårhuset af trad (eller egentligen flere trädkojor, som tid efter annan uppstodo på Danviks-berget) der blef anlagdt. Men del vete vi, att redan 1663, således för omkring 200 år sedan, antalet dårar der utgjorde 7; år 1706: 19, år 1709: 13, men efter pestenshärjningar 4711 nedsjönk till blott 5; 1741: 24, 1748: 30, 1756: 50 och 1779: 80. Ilagströmer skrifver är 1788, samma år det nya (nuvarande) Dårhuset invigdes, om det aldre: »Sedan det gamla Dårhuset redan flerc ur varit så boPJlligt, att ingen reparation egt rum, och tillika så trångt och illa in-rUttadt, att man snarare kan anse det för den fase-ligastc arrest, tjenlig att skapa dårar, Un för ett an-lagdt Dårhus; hafva val Vederbörande tlinkt på en ny byggnad till detta behof, men brist på medel att bestrida sådane omkostnader har alltid hindrat.» Jag har hört personer tanka och saga precist detsamma om nUrvarande Dårhus, och i allmänhet tagel hafva de säkerligen rUlt, ohuru det också Ur onekligt, att detsamma i alla afseenden står högt öfver det aldre, såvul i afseende på byggnadens soliditet, helsosamhet och rymlighet, som hela den inre vårdens beskalTen-het; och likval ar nuvarande Dårhus vid 65 års ålder, såsom en annan kronans tjensteman, redan fullmoget för afsked ur tjensten.

Nuvarande Dårhusbyggnaden kom nemligen så till stånd på hösten 4788, att hela den gamla dår-huspersonalen då blef dit öfverflyttad. Några rader i Hagströmers Tal antyda redan, ehuru skrifne under inflytelsen af mycken belåtenhet med det Dya, i största sammandrag 6åv3l Dårhusets enda egentliga företräde, en skön uUigt åt staden och Djurgårdsparken, som ock dess vasendtligaste brister, att ligga i eo bergsskrefva, att bestå af flere i en sluten fyrkant sammanförda byggnader och innehålla ej mindre Un 7 serskilta våningar; olagenheter, som vi längre ned skola närmare taga i betraktande. Hagströmers be-skrifning på sjelfva lagenheten 8r nemligen denna: »Denna nya Dårhusbyggnad ar anlagd på en bergs-sluttning nedåt Saltsjön mot nordvesten, bestående af 3 bus och 2:ne dermed sammanbyggda flyglar; innehåller 7 våningar, fördelade i llero sorter rum#; och sin belåtenhet, ltvilken ock måste varit sann, efter hvad han sett och erfarit af det gamla Hospitalets elUnde, (hvarom man nu endast kan göra sig en föreställning, om man tanker sig en inangd dårar inne-slutne i kyffen, lika båsen i ett boskapsstall, en eller två i hvarjo, med intet annat amöblemang Un halm pä golfvet) uttrycker han således: »Hvad tillfredsställelse och invärtes vallust för dem, genom hvilkas frikostighet eller möda denna barmhcrligbels-inrattning nu blifvit stadgad och sä beqvamlig gjord för de usli-gaste och olyckligasto bland menniskor, som har skola herbergoras.»

Enligt v. Weigels Tal, är 1820, erhöll del nya Dårhuset dock försl efter 1809 års stalshvtilfning »del förbättrade skick, som det nu eger», och hade redan då, sedan obehörige personer blifvit derifrån afskiljdc, »41 i fullkomligt godt slånd varande förvaringsrum, tillräckligt rymliga, att 8G sjuke deruti kunna cmotlagas». Rummenas antal har sedan dess förblifvit delsamma, under det personalen småningom ökals, sä alt den under de sednasle 20 åren aldrig understigil 100, men val uppgått till 130 och mer-andels utgjort 115 —120, anskönl ett å två tiotal stillsamma patienter stadse blifvit undanflytlade till det s. k. Hospitalet.

Huru valbelåten afven v. Weigel fann sig med nuvarando Dårhuset, ullalar han, efler att hafva lem-nal beskrifning derpå, sålunda: »Sådant ar för det närvaranJe tillständet å Danviks Dårhus och derige-norn, enligt min tanka, behofvet af en väl organiserad Kur-anslalt för vansinnige, i hufvudsladen, full-komligt uppfylldt»; ja, han gär så långt i förtjusning, att han förordar samma Därhus säsom ett tjcniigt »mönster» för de nu först föreslagna Central-hospila-leme, och jag fruktar att man verkligen också blott alltför noga följt denna mönster-anstalts förebild vid organiserandet af dessa, kort derefter grundlagda Ilospi-taler.

Om vi nu efter ett 60- eller 30-tal af år icko kunna instämma i sädana loford, utan fast mera finna så rika anledningar till missnöje med hvad som är, att vi måste påyrka stora och genomgripande reformer, får man icke derföre anse våra anmärkningar såsom tadel emot personerna, utan blott som en framställning af tidens ståndpunkt och bildningsgrad uti ifrågavarande ämne. När Hagströmer skref silt tal, fanns ännu i hela Europa ingen anstalt för vansinnige, som förtjente namn af Kur-anstalt, endast mer eller mindre usla förvarings-anstalter, och den särskildta läkekonst, som befattar sig med botande af sinnessjukdomar, och kallas Psychiatri, fanns ännu

knappt till namnet; ty ehuruväl man i alla tider gjort enstaka försök att genom medicinsk eller moralisk behandling återställa vansinnige, så är dock Psychia-trien, såsom en sjelfständig vetenskapsgren, en dotter af niltonde århundradet. Derföre torde ock ännu 30 år sednare, då v. Weigel skref i samma ämne, mycket af det beröm han tilldelat Danviks Dårhus, åtminstone i jemförelse med hvad som varit, kunna anses varit förtjent, men ändock öfverdrifvet, då man icke behöft gå längre än till Danmark, för att vid Bidstrupsgaard finna en anstalt, som var Danviks Dårhus i alla hänseenden vida öfverlägsen.Det var samtidigt med den första Franska revolutionen som det lyckades Fransmannen Pinel att, äf-ven genom ett slags revolution, införa ett nytt system i vansinniges behandling, och sämedelst också grundlägga Psychiatrien. Det är egenteligen först under do 3 <1 4 sednaste decennierna som planmcssigt uttänkta Kur-anstalter för vansinnige hafva blifvit ett vigtigt föremål för rcgcringarnes, kommunernes och de lärdes serskilta uppmärksamhet och verksamhet. Men också Ii8fva under de 30 sednaste ören med en nästan otrolig hastighet en stor mängd af dc skönaste anstalter allestädes uppväxt, så att intet land och knappt någon stad af första ordningen numera finnes i Europa, som icke tillegnat sig välsignelsen af dylika goda anstalter. * Exempelvis torde här vara tillräckligt att anföra, att man skulle kunna ensamt för Tyskland namngifva 21 helt och hållet privata anstalter för personer af förmögnare klassen, och 57 offentliga s. k. vlrrenanstallen», d. v. s. ensamt till vansinniges behandling egnadc Hospitaler'), utom de 33 som äro mod andra sjukhus eller barmhertighets-inrättningar sammanbundne. Att man i Danmark, midt under kriget 1848, snart sagdt under fiendens kanoner, företog sig alt på Julland anlägga en slor och skön anstalt, som längesedan är i full verksamhet, och att man i Brödrariket Norrigo håller på all i trakten af

") Af hvilka 20 blifvit ander de sednaste 10 8ren an-lagde, och bland dossa Eichberg, i bertigdörnet Nassau, för 150 sjuke, med en kostnad af 400,000 flor. (lokal 10,000, vattenledning 30,000); Ualle för 313 sjuke; Illenau, för 414, med en kostnad af 600,000 flor., och en tjenstepersonal af 100 personer; HVra, för 400 sjuke, med en kostnad af 800,000 flor. för byggnad och 200,000 Qor. till inredning, samt CO,000 qv8dratfamnars areal till gärdar och jordbruk.Christiania, vid det sköna Goustad, uppföra en dylik i en ganska »tor skala ').

Sålunda har verkligen do vansinniges behandling under de sednaro Sren i alla hänseenden sä fullkomnats, alt mängen Inrättning, som för 30 är sedan måste betraktas som god, för närvarande synes oefterrättlig. Af sådant skal fär man ej undra, hvarkcn att v. Weigel år 1820 egnat Danviks Därhus beröm, ej heller alt detsamma år 1853 befinnes sä sjunket i värde och belydelse, såsom vi i det följande skola söka visa, att det nu mera är för ändamålet alldeles odugligt. Men huru behöflig än en reform för Danviks Dårhus nu mä vara, fär man dock icke förgäta att vitsorda allt det oberäkneliga goda Danviks Hospital under tidernas längd tillskyndat Stockholms siad, dels såsom barmhertighetsanstalt för därar och. ett dubbelt sä stort antal kroppsligcn sjuke, lytte och orkeslöse, dels derigenom alt man på Hospitalet tid efter annan inympat andra stiftelser. Sä-lunda har der under en mängd år funnits ett veneriskt sjukhus, etl militärsjukhus och ett barnhus. Derföre kan man väl sanningsenligt påstä, oaktadt de partiella brister som förefmnas, och hvilka nu egentligen låta hårdt känna sig vid Dårhuset, att Danviks Hospital, af alla barmherlighetsanstalter i Stockholm, varit den mest välgörande, och på detta factum vägar jag grunda den säkra förhoppning, alt Stockholms kommuner välvilligt och kraftigt skola antaga sig Dårhusets ömmande angelägenhet, och skynda alt för-hjelpa det i ett skick, som anstår samhället, sä att det

*) Norrmannen hafva i detta, liksom i åtskilligt annat, ilat oss förbi, i det de vetat att förskaffa sig äfven en »Lov om Sindsyges Behandling og Forpleining», af Kongl. Maj:t stadfästad i Malmö d. 17 Augusti i »48.blifver i stånd att väl uppfylla en sädan anstalts adla syfte, alt åt samfundet och familjerna återskanka hundratals nyttiga medlemmar, hvilka nu, i brist på fullt ändamålsenlig vård, måste forgäs i vansinne och kroppsligt elände.

II. Danviks Dårhus, betraktadt såsom Kur-anstalt för sinnessjuke.

Det 0 bo t villiga Or till, dorföro

Att cj det Stora lins, och dot Förvlnda

Får vilde dorlflr att dot Sanna saknas.

Trcnéb.

För att hvarken behöfva infalla i en onödig vidlyftighet eller göra mig skyldig till en ofullstandighet, hvarigenom syflet att klarligen belysa behofvet skulle i nSgon män åsidosattas, skall jag steg för sleg ledsaga den benägne läsaren, som jag ock harmed uppmanar att pä stället kontrollera mina uppgifter, genom Danviks Dårhus, under vagen påvisande blott sådane brister,, hvilka kunna anses Väsendlligen hinderliga eller rent af menliga för de sjukes förbättrande eller fullkomliga återställande till helsan och förnuftets ratta bruk.

A. L ii g el.

Danviks Dårhus ligger på nordvestra stranden af Sickla ö jemte Saltsjön, som utgör dess nordliga grans, under det alt det i tre väderstreck omslutes och bortgömmes af clt högt berg, så att det, med hanseende till dalsänkningens ringa omfång, med fullt skäl kan sägas ligga i en bergsskrefva. At sjösidan är utsigten skön, såväl åt staden som motliggande stranden, hvilken utgöres af K. Djurgården; från de öf-riga sidorna inskrUnkes och hammas den af berget. Hela arealen inom stangseln ytgör omkring 1G,000 qvadratalnar, eller I'/? tunnland, hvaraf vid pass 5000 q. a. upplagas af byggnader. Af de 4 gårdar som finnas Ur den s. k. Sjögärden obegagnelig som promenadplats, dels för sitt lage, dels ock isynnerhet derföre, alt den bchöfs för ekonomien, köket, tvaiten, badhuset, o. s. v.; likaledes vaktmästarens trädgård, 8om ar cn liten tappa på ejelfva bergssluttningen, likaledes ock den s. k. stora eller öfre gården, emedan den utgör entréen*) för dem som besöka Inrättningen, och således blott sparsamt kan begagnas för några fu fridsamma och anständiga patienter. Återstår alltså blott tvenne s. k. promenader, eller, rallare sagdi, gårdar. En för man, 1250 qv. a., och cn för qvinnor, 2300 qv. a., eller '/« lunnland användbart gårdsrum. Och om Under-Lakarens trädgård kunde för patienter användas, vunnes % tunnland odlad jord, den enda som finnes på stallet alt tillgå.

Fördelar af detta lage aro:

a) En skön utsigt, hvilken dock endast kommer en del af invånarne till godo, då de Uro i sina rum, men intet då de aro på gårdarne, hvilka omgifvas af 7 alnars höga plank.

b) Laget vid sjön, som medför beqvUmlighet för transporter, tvOtt, o. s. v.

Olagenheter Äro:

a) Alt byggnaden ligger åt sjösidan öppen för den hos oss kallaste vind, nordan, och föga får njuta

*) Enlrtfen 8r egen i sitt slsg. Då man frän vägen kommer in genom stora porlen på gården, har man midt för sig ett aflrflde, samt jemlo och straxt nedanför detsamma en brunn, hvarar dricksvatten hämtas.af solens ocli de mildare vindarnes välgörande inflytande.

b) Att syra från alla sidor af berget tarer sig under byggnaden och underhåller en ständig kallluk-ligbet i de nederst belflgna rummen, hvilka också snarare Uro kallare Un boningsrum för menniskor, då do tillika aldrig Oro tillgängliga för solen, knappast för vadcrvexling.

ej Att tvcnne gärdar Uro alldeles otillrUcklige för en personal af 120 menniskor, hvilka såvUl be-höfva skiljas i flere klusser, alltefter deras olika tillstånd.

dj Att tillfullc helt och hållet saknas till ett af de verksammaste botemedel för sinnessjuke, nemligen trlldgårds- och landtbruk. En liten trUdgflrd finnes vUl utom planket, som under sommaren kan gifva 6ysselsUtlning för 3 å 4 arbetare, och hvilken man velat förvandla till promenader eller gårdar, men som den därtill Ur alldeles oanvUndbar, emedan den består af i trappformiga terrasser med 5 å 7 alnars höga stenmurar till bröstvärn, har den blifvit upplåten till Läkaren på stallet.

ej Att gårdarne, som merUndels hela sommaren hålla sig fuktiga, och således ofta alldeles icke kunna begagnas, alltid äro ohelsosamma för sjuke, hvilka för det mesta alska att ligga på gräsplatsen. Den för qvinnor har några trad, den för mUn intet, och liknar för öfrigt, genom sitt öppna lider, förunderligen gården vid ett krogstalle på landet.'

Slutsats. Haraf synes, att Danviks DårhuB saknar 2:ne de mest magtpåliggande vilkoren för en god kuranstalt, nemligen sundt och beqvamt lage, samt godt utrymme för kroppsrörelse och arbete i fria luften. Alldeles öfverflödigt skulle det vara att ytter-ligare motivera behofvet af ett sundare lage, emedan en och hvar det förutan sjelf lätt inser, att ett sjukhus icke bör läggas på en osund plats. Dereraot tordo jag ur de psychiske lakarnes erfarenhet böra upplysa, att kroppsrörelse och frisk luft samt arbete uti och njutning af en skön natur befunnits till den grad nyttiga och vigtiga för botande af hjernans och nervsystemets sjukdomar samt sinnessjukdomar, att alld läkare, ehuru skiljaktiga deras åsigter om behandlingssättet i öfrigt må vara, utan ett enda undantag öfverensstammande yrka derpå såsom ett det första och nödvandigaste grundvilkoret för en lycklig behandling, och att till följo hBraf man vid alla nyare Hospitalers anläggande i första rummet afsetl icko blott ett i allmänhet helsosamt lage, men ock en skön och fri natur samt godt utrymme för promenader, gärdar, tradgärds- och åkerbruk. Så, t. ex., sysselsattas vid det stora Hospitalet Bicétre, nära Paris, flero hundra sinnessjuke med jordbruket vid närliggande, till Hospitalet inköpta landtegendom, S:l Anne; alla andra exempel att förtiga.

B. Byggnaden.

Om denna ar ej mera godt att saga 3n om läget. Bristerna aro också för det mesta af sådan beskaffenhet, att de blott behöfva uppräknas för att påkalla något bättre. Vidlyftiga motiver har åtminstone jag ansett obehöfliga.

Byggnaden af sten, ursprungligen bestUmd till saltmagasin, hvarföre man vid dess anläggning hvarken behöfdo frukta för bergens grannskap eller bekymra sig om närmaste omgifniugarnes beqvämlighet och skönhet, ligger på en starkt sluttando bergsklippa,och ar sä egen till sin konstruktion, olt jag ansett hast, för alt söka göra min bcskrifning begriplig, att bifoga såväl plan- som profil-teckningar. Men som dessa aro af min egen hand, och jag hvarken ar ar-chitekt eller arlist, bör jag erinra, att de ej göra an-språk på matematisk noggrannhet eller skönhet, men blott afso all åskådliggöra föremålen. Profilen ar tagen af den sida som vetter åt staden, dels emedan denna ar den mest fördelaktiga till utseendet, dels emedan laget häraf bast faller i ögonen. Endast situa-tions-chartan ar uppgjord efter en af herr IlofFslcdt utförd större dylik.

Därhuset ar en rectangular fyrkant, 03 alnar läng och 41 alnar bred, med breddsidorna vettande åt bergshöjden och Saltsjön, samt pä midlen itudelad genom en tvarbyggnad, hvarigenom sålunda bildas tvenne inre smä gårdsrum, af hvilka det ena, som ar något större än det andra, utgör en skroflig sluttande bcrgsklippa. Det har ej mindre an 7 våningar, dock icke sä att förstå, som skulle dessa alla ligga lodrätt öfver hvarandra, ulan tillhöra de 5 nedre våningarna den nedre åt sjösidan belägna delen af huset, och 3 den öfre, ät motsatta eller bergssidan belägna delen, sä att blott en våning, nemligen den 5:te, går genom hela husets langd. Redan denna korta bcskrifning, jemte en blick på plancherna, ådagalägger byggnadens högst olämpliga och obeqvama beskaffenhet för en sjukvård som, framför andra, erfordrar säkerhet, beqvam-lighet, enkelhet, lätt tillgänglighet och öfverskådlighet.

Fordel: Att huset ar af en viss soliditet. Detta ar obestridligen en fördel, men hvilken icke serskilt interesserar ett Hospital mer an andra byggnader. Dessutom ar denna soliditet redan så betydligt under-gräfd, att det för dess vidmaglhällande säkerligenskulle erfordras en ganska betydlig reparation. För min del tror jag icke att någon sakkunnig skall i denna byggnad, betraktad såsom kuranslall för sinnessjuke, kunna upptäcka någon god eller oklanderlig egenskap. Deremot finnas många och stora, grund-väsentliga brister, hvilka vi nu skola framhålla.

OlUgenlieter: Alla dessa olägenheter hafva en gemensam rot, byggnadens hopträngda form på minsta möjliga areal samt de många våningarne. Hilraf följer

a) att do sjuke, i stallet för all så myckel som ske kan afiflgsnas från hvarandra, så alt do icke måtte oroa och skada hvarandra, har, snart sagdt, så nära som möjligt sammanpackas, hvaraf också hander, att, nllr blott cn eller två rasande och bullersamma patienter finnas i huset, hela personalen deraf störes, så natter som dagar; och alt vidmakthållandet af ordning, lugn, snygghet och sundhet alltid ar svårt, ofta till viss grad omöjligt;

b) alt vädervexlingen uti vissa rum, och isynnerhet. ut? de inål do inro små gårdsrummen belägna corridorerna, hvilka, synnerligen vinlertiden, utgöra en stor del patienters samlingsrum om dagen, är i allmänhet ofullständig,

och i den nedersta cell våningen ytterst otillräcklig;

c) att solljuset icke får fritt tilltrade, allden-slund den sydliga sidan af huset, der endast några få patienter bo, ligger så upphöjd öfver det öfriga af byggnaden, all den större delen af dagen undanskymmer det för minst V» af sjukpersonalen. Härtill bidrager naturligtvis också del höga berget ofvanför åt södra sidan. Endast morgonsolen kommer qvinnosidan, och endast aftonsolen manssidan till godo; men middagssolen belyser hufvudsakligen endast tjensteperso-nalens boningar. Till do 8 nedersta cellerna fram-tritnger knappt någon solstrålo;

4) alt all afdelning af de sjuke i serskilda klasser, som i en anstalt af detta slag är af sä stor vigt och trBngande nödvändighet, såsom alt qvinnor äro fullständigt skiljde från män, stormande, osnygga och cpileptiskc, frän de öfrige i strängt afskiljda lokaler, att icke lala om do mindro vigliga fördelningarne cflcr de sjukes ständ, sjukdomarnes arl, o. s. v.; ja all sådan klassification blifver i ett hus af denna beskaffenhet ofullständig och bristfällig. Så, t. ex., bebo visserligen män och qvinnor hvardera sin halfdel af huset, och äro pä sina vederbörliga rum ej i beröring med hvarandra, men sä snart de sätta foten utom corri-dorcn är förstugan och utgången gemensam; och i ofversta våningen äro mansrummen på intet sätt af-stängda från qvinnorummen, utan kommunikationen fri och obehindrad; kommer således an på att kunna utsöka de mest pålitliga att bebo dessa rum; och likväl, hvem vill väl borga för hvad som kan hända med en sådan personal under sådana förhållanden? Utgången till de 8. k. promenaderna är också gemensam, så att männerna, hvilkas gård ligger utanför qvinnornas, måste passera genom den sistnämnde för att komma till sin; och som båda gårdarne blott genom ett enkelt plank äro åtskiljda, så finner man ljusligen, alt separationen i fria luflen är än sämre besörjd än inom hus, der de sjuke åtminstone icke kunna genom stenväggarne så ofreda hvarandra med plumpheler, skällsord, buller och bråk. Att ett så~ dant arrangemeot ej är egnadi att lugna sinnet, stilla passionerna, och upplysa förständet, är solklart. Ilär är också lika litet all tänka pä de botligcs och con-valescenlernas afsöndring ifrån de obotlige; och be-höfver man val påpeka det olyckliga i ett dylikt förhållande. Oakladt alla ansträngningar alt förebygga olägenheterna af dessa bristande separationer, skall man dock har stadse i hufvudsakligasle mån misslyckas;

e) Douchen ligger i förslå våningen eller på nedersta bollen, badrummena en trappa upp jemte allmänna köket, hvaraf en ganska stor och ofta vådlig olagenhet uppstår, i del alt sjuke, för alt få bad eller douche, måslo transporteras utför (lere, ibland 5—G trappor, eller ock badkar samt vatten med såar uppbäras lika många trappor upp, hvarvid man tillika liar all passera 8 å 10 dörrar samt genom corrido-rerna, der patienterna till slor del tillbringa sin dag. Delta gör att bad mindre ofta an som borde ske kunna begagnas, ty dels förmår betjeningen icke verkställa en sådan erforderlig vattenuppfordring, dels ar risken att bara sjuke en sådan vag till badet ofla slörre, an att den kan vågas;

f) Alt samma besvärligheter möta vid serveringen af måltiderna och all annan betjening, städning, skurning, renhållning, halmombvte i sängarna, m. m. T. ex. allmänna matsalen ligger i 3:dje våningen, fri— brödernas matsal i den G:te; hvadan vid måltidsstunden uppkommer en folkvandring uppåt och en nedåt, hvar-jemte denna servering ytterligare derigenom försvåras, alt många sjuke måste spisa på sina rum. Huru högst mödosam uppassningen har ar, lillfölje af denna mBngd trappor, brulna gångar och låsta dörrar, kan latl inses. Den vigtigaste olägenheten haraf ar dock olvifvclakligt den, all den så nödiga, sländiga tillsynen (öfver de sjuke) af beljeningen blir ofullkomlig och ojemn;g) I afseendo på nödig uppsigt och bevakning Ofver de sjuko förekommer nemligcn en annan olagenhet af synnerlig betydenhet, och som har ilr svårare alt afhjelpa Un man vid första tanka härpå torde vara benagen att tro, nemligen alt hela ljen9teperso-nalen, vaktmästaren, sjuksköterskan, pigor och drängar, äro logerade i 5:te väningen nedifrån, eller, som ar detsamma, på nedra botten ifrån öfra gärden, och utom corridorerna, och således helt och hållet afskiljdo ifrån do sjukes närmare grannskap. I val inrattade Hospitaler har man så tillställt, alt vid hvarje corri-dor eller afdelning en eller flere väktare aro boende så, att de ega obchindrad öfversigt öfver sin anförtrodda krets, och andock i sina rum äro fredade och hafva en latt kommunikation med yttre omgifningen. Har läter sådant på intet annat satt sig verkställa, an alt vaktaren skullo bebo en af corridorcns celler, derifrån han ingen öfversigt kan ega, och der han tillika ingen fred kan fä, så att jag skulle högeligen betvifla ändamålsenligheten af ett sådant försök, som sannolikt afven skulle hafva till följd alt tjensterna blefvo obesatta, eller åtminstone alt Dårhuset skulle finna annu större svårighet 3n

nu att erhålla godt och dugligt tjenstefolk;

hj Att hvarken ventilations-, uppvärmnings-eller lalrin-appareilen motsvarar i ändamålsenlighet nutidens billigaste fordringar för ett allmani sjukhus;

i) Att de nedre rummen ständigt 3ro fuktiga, så att golfven angripas af svamp, sangar och väggar af mögel genom den bergsyra, som höst och vår i stora bäckar strömmar, men annars ständigt tarer sig fram under huset, och som oupphörligt utbreder 6ig öfver den bergssluttning, som bildar de inre gårdarne,samt afdunstar och såmedelst underhåller en ständigt fuktig och kylig sumpluft, som äfven meddelar sig åt de högre belägna corridorerna och rummen;

j) Att do så kallade Sjukrummen, 2 för män, 1 för qvinnor, i hvilka sådana pat. placeras, hvilka aro af febrar och andra vanliga kroppsliga sjukdomar angripne, ligga i sjelfva centraldelen af den fyrkantiga byggnaden och tillfölje deraf mest sakna luft— ombyle och solljus, och sålunda äro föga helsosamma och for ändamålet alldeles olämplige;

kj All utrymmet, genom det småningom tilltagande antalet af sinnessjuke, blifvit alldeles otillräckligt. Vid dess öppnande, år 1788, ansågs Dårhuset nemligen beqvämligen kunna inrymma 8G sjuke, och detla öfverensstämmer temligen nära med den beräk-ning jag gjort öfver samtlige boningsrummens kubikinnehåll af luft, 55,930 kubikfot, enligt hvilken beräkning, nemligeu af 80 personer, hvarje erhåller ett qvantum af nära 700 kubikfot luft, eller med audra ord, hvarje sjuk bebor ett rum något mindre än 4'/* alnar i alla dimensioner (höjd, bredd, längd), hvilket i allmänhet torde vara tillräckligt, der nödig vädervex-ling besörjes.

När nu under de sednare åren sjukantalet å Dårhuset merändels utgjort 120, någon gång stigit till 130, under det alt derjemte omkring 15—20 stillsamma och oförargliga sjuke städse varit på det s. k. Hospitalet afbördade, och verkliga sjuknummern således uppgått ända till 150 sinnessjuke, eller nära blifvit fordubbladt, så är klart, att en förderfiig trängsel med tv åtföljande osundhet och öfriga olägenheter måste uppslå, och att Stockholms stad följaktligen snart måste vara betänkt på beredande af utrymme för sinetill antalel stllnrligt tillv8innde olyckliga sinnessjuke, såvida man ej vill obcvckligen oflfra dem ät ett sll-kert förderf.

Fördelar man samma utrymme, Ii vilket nu bc-fmnes lika som vid Inrättningens början, på nuvarande personal, 120 eller 130 sjuke, så fSr hvarjo person XA eller {Innu mindre rum Un som anses nödigt och helsosamt, eller blott 4G0 eller 430 kubikfot luft, d. U. ett rum af omkring 3 yj aln i alla dimensioner. Och då !lr hvarenda plats upptagen. Men som menniskor svårligen skulle1 kunna lange uthärda uti en sådan trängsel, har man blifvit nödsakad alt tidtals till sofrum afven upplåta arbetssalarna och kyrko-salen, isynnerhet som man å ett dylikt sjukhus, der så mycken osnygghet och våldsamma utbrott förekomma, Ur tvungen att hålla ett par tre rum i scn-der lediga, dels för rengöring och reparationer, dels ock för emottagande af kommande sjuke, då knappt någon vecka går förbi alt icke någon ny tillkommer. Men nämnde salar aro bestämde för arbeten eller recrealion, hvadan dessa så vasendtliga vilkor för sinnessjukes behandling, äfven om de vore långt billtrc organiserade an som har ar händelsen, skulle till betydlig del inskrilnkas, om icke alldeles tillintetgöras. Genoin en sådan trängsel uppstå följaktligen oordningar, arbetet försummas eller förfelas, och personalens helsa lider serdeles under den kallare årstiden.

Utrymmet å Dårhuset borde fördenskull, om alla sinnessjuke der skulle kunna inlagas och väl vårdas, ökas med minst 60—70 sängplatser, d. v. s. nära fördubblas. Men att tanka på en tillbyggnad af detla redan så obeqväma och i allo skadliga hus, samt på denna osunda och otillgängliga plats, vore rent af eogalenskap och en skandal. Det återstår följaktligen för Stockholms stad ingen annan ulvHg an alt se sig om efter en passande, sund och vacker lokal, och att der uppföra en planmessig, ändamålsenlig byggnad.

C. Organisationen och Administrationen.

Har skola vi i några korta punkter vidröra de vigtigasle vid Danviks Dårhus befintliga brister i af-seende på Inrättningens bestämmelse och vård, inredning och inro lif. Ty om anskönt man i fiero af dessa punkter torde kunna skilja mellan det, som beror af den ursprungliga organisationen i allmänhet, och det, som möjligen kan

tillskrifvas den tid efter annan ombytta förvaltningspersonalen och dess underlydande, så aro de dock som oftast och i allt så sammanflätade med hvarandra, alt ett sådant serskiljande icko utan svårighet kan ske, och ar detta synnerligen har händelsen:

1:o emedan för hela riket saknas en tillfredsställande Förordning, eller, såsom man i andra lander bättre benamuer det, Lag, rörande sinnessjukes behandling;

2:o emedan Danviks Dårhus serskilt saknar ett utförligt Reglemente, som stadgar dess verksamhet och gifver det lif*);

3:o emedan den af Kongl. Maj:t för Danviks Direktion utfärdade nådiga Instruktion föga stadgar

*) Sant är att der finnes en Ordnings-stadga, och att denna för sin lid, och jemväl för Dårhusets närvarande beskaffenhet Snnu Sr ganska god. Alen ingalunda gör den tillfyllest för samtidens större fordringar, och Sr utomdess, snart sagdl, nästan en tom form, då den, uti den väsendtligasle punkten, Arbete, ntistan saknar allt innehåll och lif.rörande de sjuke och Dårhuset sjelf, men hufvud-sakligen blott reglementerar förvaltningen af Hospitalets egendomar och ekonomi. Då det utom dess icke Ur min åsigl af saken, att den eller den personen, den eller den myndigheten kan eller hör uppbara skulden för förhandenvarande brister, och min redan uttalade afsigl endast Ur att framlägga sådana fakta, hvilka tala för nödvändigheten af en bättre vård för våra sinnessjuke, torde jag icke mycket fela deri, att jag under denna gemensamma öfverskrift upptager flere olikartade amnen. Någon torde val tycka, att mycket kunnat förbigås af del har nedanför anförda, hvilkel icke nödvändigt sammanhänger med lokalens objelplighet, ulan mera beror af förvaltningen, och således borde afven vid närvarande Dårhus kunna rattas eller förbättras; för min del har jag dock ansell mig pligtig att framvisa alla sådana brister, hvilka äro af väsentligt inflytande på en sådan anstalls välgörande verksamhet.

\. Inrättningens bestämmelse.

Då man vet, alt Danviks samtelige Välgörenhetsanstalter, Hospitalet, Dårhuset och Enkhuset, alltid blifvit betraktade som an Fattigflirslirjnings-anstalt för ålderstigne, af obotlige sjukdomar vanföre, blinde, lytie och vansinnige; då man vet, alt della betraktelsesätt med den envishet blifvit fasthållet, att, då fråga om en ny anstalt för hufvudstadens sinnessjuke för några år sedan uppstod, dåvarande Direktion annu, till och med inför thronen, dref den satsen, att Dårhuset var en, Hospitalet otillbörligen pålagd börda, hvarifrån det borde befrias, kan man ulan svårighet inse, alt Dårhuset icke heller kan vara annat an en fattigförsörjnings-anstalt, och att hela dess organisation,

3utredning och verksamhet måste vara iBrapad efter ett sådant behof. Derföro liar icke heller sedan des9 grundläggande någon sådan förändring i dess organisation skett, som syftat på alt höja det utöfver namnde besiammelse, eller till, hvad det borde vara, en kuranstalt för sinnessjuke, såsom t. ex. K. Seraph.-Lazareltet 8r för kroppsligen sjuke, ulan har det snarare, allt intill våra dagar, blifvit med en viss omisskannerlig 8lyfmoderlighet behandladt. Medgifves dock gcrna, att det under närvarande ofördelakliga lokala förhållanden icke kunnat vara serdeles annorlunda, ty Dårhusets läge och byggnadens obeqvamlighet framsatta, i sanning, såsom redun blifvit visadl, så oöfvervinncrliga hinder för åstadkommande af något batlre ha r på stallet, ntt den mest niliska vilja måste rygga lillbaka för omöjligheterna; åtminstone måste jag för min del öppet bokanna, att höri ligger orsaken hvårföre jag ideligen påyrkat något nyll, och hvarföre jag knnske mindre an jag bordl, arbetat på det närvarande Dårhusets upplijelpande till något batlre. — Myckel skulle dock onekligen afven har genom en sundare organisation kunnat uträttas till förbättrande af de sjukes tillstånd. En öfverallt spord erfarenhet ar det andock, att intet hospital för sinnessjuke, som stått i samband med en faltigvårdsanstalt, någonsin kunnat höja sig till högre rang bland kuranstalter.

Aterslår således, att i stallet för ett fattigförsörj-ningshus skänka Stockholms stad en kuranstalt, d. a. etl hospital, hvars uppgift är, att genom alla kända medel söka till helsa och förnuft återställa sinnessjuke.

Men det Ur en redan allmänt erkand princip, i de lander, valförståendes, der denna angelägenhet hunnit någon större fullkomlighet, »att det icke ar nog, att man gifver hospitalerne en efter vetenskapens och

menniskokarlekens fordringar lämpad utstyrsel ochmredniDg, utan att de vansinniges hela ställning och därevitsendets förhållande till staten Hfven bör ordnas i öfverensstammelse med denna institutions egendomliga principer», d. v. s., att de sinnessjukes värd bör göras till en statsangelägenhet. Det Ur hvarken ratt eller nyttigt att denna sjukvård göres till en kommu-nalangelagenhet ensamt, sä alt den helt och liällel beror af en mindre menighets godtycke eller af dess större eller mindre penningetillgängar. Statens allmännare och högre syften böra göra sig fullt gällande, så val vid grundläggningen, som i styrelsen och den framtida utvecklingen af denna angelägenhet. Ty nar man noga öfvervöger, finner man ofelbarligen, att omsorgen för de sinnessjuke ar statens naturliga förpliktelse, dels derföre att de vansinniges antal synbarligen tillvexer steg för steg med civilisationen, och de vansinnige således böra betraktas såsom olyckliga offer för ett af statens högsta syftemål, dels derföre alt staten kan åstadkomma och bara do nödiga omkostnaderna, dels ock isynerhet derföre, att stalen ensam kan förläna det lagliga skydd, samt garantera den trygghet och det bestånd, livilka aro lika nödiga och vigtiga för samhället, som för familjen och den sjuke.

Sannolikt ligger derföre grunden dertill, att flere försök att för hufvudsladen åvagabringa elt nytt Hospital hittills misslyckats, ytterst deruti, att staten annu icke kommit till klart medvetande af sitt intresse och sina skyldigheter i della afseende, och icke, som sig bordt, ännn åtagit sig denna angelägenhet, hvilkel ar skarpt inlysande deraf, att vi sakne en allman, nöjaktigt omfattande och god lagstiftning rörande vården om sinnessjuke. Vi finna således att, i afseende på bestämmelsen, Dårhuset är: Ett Faltigförsörjningshus; men borde vara: Ett Kur-hospital.2. Läkarens ställning.

Dä Läkaren, enligt sakens natur, onekligen Ur den vigtigaste personen vid styrelsen af ett sjukhus, så Ur Läkarens ställning vid Danviks Därhus afven ett släende bevis på huru fdga man Bnnu i vära dagar kommit till klarhet i begreppet om Hospitalets andamål, eller, med andra ord, huru föga man tankt pä Dårhusets organiserande till hvad det förnamligaSt borde vara. kuranstalt. Ännu, d. 19 Augusti 1845, då Kongl. Maj:ts näd. instruktion för Danviks Direktion och tjensteman utfärdades, fann man icke nödigt att tilldela Inrättningens Öfver-lakare magt och myndighet såsom lörste styresman ') på stallet, livarförutan likval, som man latt bör kunna inse, kursyftet och de sjukes basta i allmänhet, hvilket val obestridligen ar Inrättningens förnämsta och egentliga bestämmelse, icke kan blifva hufvudsak.

Läkarens ställning ar har, om ej subordinerad, coordinerad; hans verkningskrets inskränkt och bunden, och hans a doning, om man, såsom det borde vara, skulle göra anspråk pä hela hans förmåga, alldeles otillräcklig"). Huru föga Läkarens åtgärder, vare sig rent medicinska eller humana, under närvarande lokala och organiska förhållanden förmä uträtta,

*) Vid de nyaste större Ilospitalerna 3r Öfver-läkaren mer-ändels chef eller förste styresman pä stället. I sädan egenskap är ban ansvarig redogörare för hela förvaltningen, såväl den administrativa som den medicinska, och benämnes i England och Amerika Superintendent, i Tyskland Director, dirigirender Arzt, Vorsteber, o. s. v.

**) Författaren hade 20 Sr tjenstgjort såsom Öfver-läkare vid Danviks Hospital för en årlig lön af 450 R:dr, då han, §r 1851, på derom gjord ansökan, med Kongl. Maj:ts nåd. bifall, beviljades en personell löneförhöjning af 150 R:dr.torde knappt beliöfva pSpekas; ty nästan allt hvad han skulle påräkna såsom hjelpmedcl, förutom apo-theket, som alltid stått honom öppet att efter godt-finnande anlita, har antingen alldeles saknats eller endast förefunnits i så ofullkomligt skick, att det varit utan serdeles kraft och verkan. Skada att medica-menter i dessa sjukdomars behandling blott äro bisaker, upplyst och ständig tillsyn, god ordning och sysselsättning hufvudsnk. Hvad har Läkarens verksamhet serskildt angår, så ar dock intet tvifvel, att om Hospitalet kunde taga den uteslutando i anspråk, skulle det rn-dan blott deraf vinna mycken förkofran.

De öfriga svårigheter hvarmed Läkaren har att kampa skola i följande punkter på hvar sitt ställe anföräs. Man finner emellertid hllraf alt

Läkaren hilr Ur en practicus currens, ulan nödig myndighet, ulan nog vidsträckta åligganden, och deremot svarande rättigheter, och således utan erforderligt inflytande till de sjukes fromma;

Då han borde vara husets hufvud och styresman, med skyldighet all utan afbrolt af främmande intressen ensamt sysselsatta sig med Hospitalet och de sjuke; hvilken sysla också fullt opp tager en mans hela krafter och förmåga i anspråk.

3. Patienternes sysselsilltning.

aj Arbeten. Ibland do verksammaste medel att återställa sinnessjuke — om ej det första af alla — Ur sysselsättning, använd i så vidsträckt mån, som den kan göras gagnande för de sjukes tillfrisknande. Vid Danviks Dårhus finnes intet annat ordnadt arbete än drefplockning. 1 öfrigt sysselsättas visserligen åtskil— lige med husets syslor, såsom man alt bära proviant, ved och vatten, qvinnor att sy nya och laga gamlakläder, biträda i koken, vid tvätten, med skurning och dylikt; men att detta för en persoDal af 120 menni-skor blir otillräckligt, inser en och hvar. Icke heller är den der drefplockningen n.lgot så serdeles uppfriskande arbete, att det skulle göra tillfyllest för alla, men ganska lämpligt är det för de mest inskränkta och sitta, för fånarne. Blott några få kunna erhålla ett för dem helsosamt arbete i Under-läkarens lilla trädgård. På andra hospitaler sysselsättas en mängd karlar med åkerbruk och hvarjehanda handlverk, och de flesta qvinnor med trädgårdsarbeten, samt, jemväl på ett par hospitaler hos oss, med att spinna, väfva och tillverka linne och kläder till hospitalets behof, och någon gång derutöfver.

Här sakno vi verkstäder och matcrialier för arbeten, undervisning i religion, konster, vetenskaper och slöjder*) inomhus; och, det första bland alla läkemedel, trädgårdsarbete eller jordbruk utomhus.

b) Nöjen och förströelser; hvilka icke heller vid ett dylikt hospital få iemnas obegagnade, emedan de, väl använda, högst verksamt bidraga till kuren. Härtill hörer, kanske i första rummet, promenad i en skön natur.

Vi hafva blott en liten, med täta, höga plank omgifven, föga inbjudande gård för hvarje kön; ingen park, ingen lockande, fredad och stängd omgifning.

Ville man förskaffa en sjuk någon vederqvickelse genom musik eller läsning, så fanns ej tillgång och

*) På åtskilliga bättre hospitaler bar man on val ordnad undervisning; isynnerhet förtjena skolorna för fånige barn samhällets och menniskovännens uppmärksamhet, då de visat sig kunna af de på naturgåfvor mest vanlottade göra användbare och duglige arbeta ro. Hos oss flro alla dessa frän vaggan till grafven vigde åt dst djupaste clfinde.medel dertill, om icke Läkaren möjligen kunde skapa någon utvag för tillfallet.

Några allmanna, gemensamma förlustelser, säsom små utfarter i grannskapet, föreläsningar, förevisningar, musiktillstallningar ocli dylikt, liafva har aldrig ifrå-gakommit, med undantag af dans en eller två gånger om året, och någon gång en festlig mållid, bekostad af kunglig nåd vid högtidliga, men naturligtvis sallan återkommande tillfallen. Såsom en stor sallsamhel har på stallet, bör dock tacksamligen namnas, att en af Direktionens ledamöter gaf åt hela hospitalet en festlig dag med anledning af H. Maj:t Konungens tillfrisknande innevarande år. Belöningar och uppmunlringsmedel aro föga försökte, derföre att med arbeten ar så illa ställt, att sådana sallan kunua ifrågakomma. Del enda, som kunde hanföras hit, ar den utdelning af tobak och snus, som med Direktionens tillåtelso får ske till dem, som alska desso retmedeL

Ordning och regelmässighet ar en dylik anstalts grundlag, dess lif och hafstång. Men huru åstadkomma någon kraftig tillämpning deraf, der, hvarest intet reelt innehåll för tidens indelning, sysselsättning och vederqvickelser, finnes att tillita.

En olycka för Danviken är ock att de högt uppsatte, samt andra ansedde och upplyste personer, så ytterst sallan hedra och gagna Dårhuset med besök. Om några sådane infinna sig, så aro de merandels utlan-niogar, för hvilka man med förödmjukelse och blygsel måste visa huru ett hospital icke bör se ut.

Likval har Dårhuset under de sednaste åren haft alt fagna sig öfver besök af Bikets Ständers Revisorer och Stats-Utskottets Ledamöter, samt under innevarande år af H. K. H. Prins Oscar.En föga oyltig, men dock temmeligen allman förströelse förskaffas dereraot våra dårhushjon, serdeles sommartiden, då om söndagarne en mäogd råe nyfikne infinna sig för alt begapa och förlusta sig åt de olyckliges besynnerligheter. Skulle Läkaren vilja helt och

hållet förhindra detta oskick, så kan han det blott ofullständigt, då bland hopen vanligen befinner sig en eller annan anhörig till någon patient, som alltid anser sig cga anspråk på fritt tillträde. Och han utsatter sig för klander, om han för den sjukes basta, för möjligheten att få honom frisk, anser nödigt att för någon tid förvägra anhörige eller bekanta alt besöka honom; om an han undgår alt midl i synen anklagas för hårdhet, och på ryggen beskyllas eller misstänkas för misshandling af sådane oförslåndige, hvilka icke sjelfva ega någon erfarenhet, så alt de kunna inse nyttan och nödvändigheten af en sådan åtgard, ej heller låta sig derom genom några skal öfvortvgas.

4. Betjeningens antal och beskaffenhet.

Vi hafva nyss af ett i Sv. Tidn. infördt bref från Prof. Huss, under hans vislelse utomlands, setl, alt man på bailre dylika anstalter beräknar en väktare för \6—12, anda till endast 6 sjuke. Men hvad Prof. Iluss ej brytt sig om att namna, emedan han ansett det af sjelfva benämningen väktare begripligt, 3r, att dessa vaktare hafva ingenting annat att besörja, an de dem anförtrodde sjukes tillsyn och vård.

Hela den betjening vid Danviks Dårhus, som står i något närmare förhållande Ull de sjuke, ehuru nu dubbelt så talrik som för 12 eller 45 år sedan, utgöres af en vaktmästare, en föreslånderska, en sjuk-sköterska, i pigor och 4 drängar"); dessa sistnämnde med ratta sä benämnde, emedan de mästo bestrida uppassning, städning, eldning, matens utdelning, eller med ett ord alla i huset förefallande göromäl, och så-ledes finna föga tid öfrig alt gagna säsom väktare. Men som afven vaktmästaren, föreständerskan och sjuksköterskan hafva egna andra åligganden Un de sjukes närmaste och stundliga tillsyn, och hela tjensteperso-nalens verksamhet säledes ar delad mellan flere slugs omsorger, sä är klart, att ingen af dessa fullt motsvarar, hvad man pä kurhospitaler förstår mod väktare, och hvilka utgöra Läkarens krafligaste stöd och bitrade vid behandlingen.

Under sädana omständigheter kan man säledes icke rimligtvis begära, att vår till unlalet redan otillräckliga tjenstepersonal, skulle besitta erforderliga egenskaper såsom väktare, eller förmäga att göra dem gällande.

5. Olika sjukes afskiljande frun hvarandra.

Jag vill icke här tala om de sjukes afskiljande i vissa klasser, osnygge, stormande, stilla, o. s. v.; det kan nemligen endast ske fullkomligt uti väl och för ändamålet inrättade kurhospitaler. Ämnet är dessutom redan vidrördt dä fråga var om byggnaden. Jag skall derföre nu blott framställa ett par upplysande praktiska exempel. Ville Läkaren afskilja en stormande och vild, så att han ej måtle uppröra och förvärra de öfrige genom sitt oljud och skrik, så kunde

*) Vid anstalten Illenau i Baden, med 414 sjuke, voro 1852 öfver 100 personer anställda, säsom Läkare, Ekonom, Prester och öfrig beljening, och bland dessa voro 70 använde såsom väktare. Prof. Huss anmärker med skäl, alt detta är för mycket, men också, alt för mycket är i detta hänseende bättre än för litet.det blott ofullständigt ske, i anseende till byggnadens trängsel och personalens talrikhet. Ville man förskaffa en sjuk af biittre klassen, eller af ömtålig beskaffenhet, ett enskildt rum, så var sådant ofta, af samma skal, ogörligt. Ville man separera en grof brottsling, en fästningsfånge, korreklionist, en barna-mördcrska, o. s. v., från narmaro beröring med de öfrige, kunde det ej heller af samma skal ske med all önsklig fullstandighet, isynnerhet sedan brottslingen börjat tillfriskna och bchöfver mera frihet, kroppsrörelse och arbete, ocli således måste lemna sin cell.

Hvad hjelper val har börd, uppfostran, vanor och dygd? Hvad en oförvållad olycka? Ingenting serskildt är vidtaget med afseende på stånd och bildningsgrad. Friherrinnan, den i sin ungdom för skönhet och qvickhet firade damen får, då de förnama vännerna icke vidare fråga efter henne, har hålla till godo med den beqvamlighet, den beklädnad och kost som man ansett lämplig för fattighjonet, fabriksarbe-terskon, korrektionisten, och kan anse det för en henne bevisad synnerlig uppmärksamhet, om hon kan undgå att med dylika inoeslutas i samma cell. Psychiske Läkaren kanner för val menniskan för att satta ett conventionelt varde på stånds- eller rangskillnad. — Men om forsla vilkoret för framgången af en sinnessjuks behandling är, att den sjuke i allo bemötes och vårdas efter graden af dess bildning och i enlighet med dess vanor, så måste äfven han, om han vill lyckas, till en viss grad böja sig för conveniensens lagar. Eller ar det val tänkbart att en grof, trång

sUng, en dito stol af träd, en grå vadmalskoll, en larftsnattmössa och ett par tofflor, äfvensom gröt med litet smör till souper 7 dagar i veckan kan tillfredsställa och med si» öde försona den, som varit vanvid bättre; ansködnt detsamma verkligen förnöjer den, som förut ofta måst umbära afvon det nödvändigaste? Hvad båta val do vanligaste, do trösterikasto ord, det mest belefvade handlingssätt, då allt yttro, som om-gifver, jafvar ordets sanning, nedslår hvarje gnista till förtroende, och således nedstörtar den olyckligo i an djupare förtviflan och bitterhet?

Vi hafva i afseende på belägenheten redan talat om några rum, hvilka man kallar sjukrum, emedan de fyllas med sådane kroppsligen sjuke, som måste intaga sangen. Ni finner har lungsotspatienter, skör-bjuggssjuke, med fallandesot, vattusot, lamhet, o. s. v., behäftade. Men hvarför i Herrans namn lägger ni flere sådane sjuke tillsammans i ett så lågt, mörkt och fuktigt rum; frisk luft vore val det som mest af allt skulle vederqvicka och förbättra, om ej bota just sådane sjuke, frågar ni ovilkorligen vid ert första besök? Bcklagligen har ni ratt i er förebråendo fråga. Men s3g mig, hvar vill man val placera dem, som lemna hopp om förbättring, de bollige, om icke i de battre rummen? Att 6atta dem i dessa samre vore sakert att göra dem lika obotlige, som dessc redan aro. Vi aro derföre nödtvungne, våra känslor må uppresa sig deremot så myckel de behaga, att i de samre rummen inlägga dera, som redan aro hopplöse, anskönt vi val veta, att deras elande deraf skall förökas, intilldess en välkommen död derpå gör ett önskligt slut. Då vi ej kunna hjelpa alla måste vi företrädesvis uppoffra dera, för hvilka ingen räddning synes möjlig. Det är en hård och smärtsam pligt, men det är en nödvändighet. Vi kunna ej fördubbla eller omskapa lokalen; de, hvilka möjligen skulle kunna det, synas hittills hafva tillstoppat sina öron för de olyckliges klagan, så ofta vi än framburit den. Få se huru de nu göra.6. Sjukes intrade på och af gång ifrån Dårhuset.

En vansinnig får 5 Danviks Dårhus intagas till följe af ett Läkarebelyg, som bestyrker sjukdomstillståndet, åtföljdt, i Stockholm af Öfver-Ståthållare-Em-betels remiss, i Idnet af en remiss från Landshöf-dinge-Embetet. Dessa båda handlingar, hvardera oftast endast bestående af 4 rader, öro de dokumenler som åtfölja den sjuke till Hospitalet.

Vill Läkaren, säsom sig bör, grunda sin behandling på kännedom om sjukdomens orsaker, den sjukes föregåendo lefnadssiltt, öden och genomgångna sjukdomar, så möter den nedslående, förlamande omständigheten, att icke ett ord till upplysning häröfver medföljer den sjuke vid intagningen, och att anhörige, målsman och bekanta, så föga fråga efter dem de aflem-nat på Dårhuset, att Läkaren blott sällan genom samtal med dem kan förskaffa sig en sådan upplysning. Man torde ha svårt att tro mig, om jag försäkrar, all likgilltigheten visat sig vara regel, och ömheten undantag, och att den förra kunnat gå så långt, alt sjuke finnas på Danviks Dårhus, hvilkas nära anförvanter i staden, under 10—20 års tid, aldrig aktat mödan vardl att tala med Läkaren om sina sjuke slUglingars stalloing och angelägenheter. Dårhuset får ej sällan, dels till följe af Läkares slapphet, dels för brister uti författningarne, emoltaga alldeles obehörige personer, an sådane som yra af bränvin eller feber, an oskadliga, endast af ålderdom sinnessvage, hvilka fattighusen med begärlighet afskudda sig, så snart det lyckats allocka Doctorn ett betyg, an åter sådane, som 3ro födde fånige, aldrig varit och aldrig kunna blifva kloke, och för hvilka s. k. profkur aldrig borde kunnaaf en vettig Läkare ifrågasattas. Men författninger» vill sä hafva det. En gäng inkomna på Dårhuset måste de någon tid der qvarhållas, och öka blott sålunda trängseln och öfriga olagenheter, utan att något möjligen kan uträttas för deras förbättring.

Utskrifningen besörjes af Öfver-läkaren, nUr den sjuke blifvit åter frisk, eller nar anhörig eller målsman återreqvirerar den. Någon lag, som anbefaller att en sinnessjuk skall vårdas, och huru den bör vårdas, sakno vi, hvadan anhörige kunna skafTa sina sjuke vård, eller lernna dem åt sitt öde, lemna dem på Dårhuset, eller, nar de behaga, taga dem der-ifrån, ulan all någon frågar derefler. Men afven i basta fall, nar patienten blifvit återställd, ar dess ut-skrifning för Läkaren ofta en högst betänklig och kinkig sak, nemligen i de fall, då den äterstallde icke eger medel att lefva af, och inga anhörige all anlita om bjelp. Läkaren vill, t. ex. för att förebygga reci-div, så snart som möjligt utskrifva en tillfrisknad, men ännu både till kropp och sjal försvagad patient. Men medel saknas att understödja den olycklige, och Läkaren måste anse sig handla barmhertigasl emot patienten, under det han handlar oratl emol hospitalet, om han behåller honom qvar, tills han möjligen blifver i stånd all reda sig sjelf.

Vi hafva nemligen intel patronage af valgörande damer (såsom i Nassau och Paris m. fl. stallen), hvilka åtaga sig de arme convalescenterna då de först utgå från hospitalet, och bispringa dem så iange tills de kunna väl hjelpa sig sjelfve. Hvad blifver väl här en sådan stackars men-niskas öde? Ingen tager sig af henne, ingen tanker på alt afhjeipa hennes behof, svårt får hon att skafTa sig tjenst, kanske dr hon ock för svag all kunna bibehålla någon sådan; kanske ock pekar man finger åt»galningen», åt »därhushjonet», hvarthelst hon vander sig!

7. Tvångs- och bestraffningsmedel.

I en enda punkt måste vi uppträda för att berömma ställningen och behandlingen vid Dårhuset, och besynnerligt nog ar det just i det hänseende som man någon gång offentligen framkastat bittra insinuationer emot vår stackars inrättning. Man har talat om våldsam medfart af de sjuke, ja, vissa tidningar, mera kande för sina öfvcrdrifter Un sin sanningskärlek, hafva, före ransakning och dom, utan betankande för allmänheten uppdukat, att mail slagit ihjal patienter på Dårhuset. Emedlerlid Ur sanna förhållandet det, att under do 20 sednaste åren intet annat tvångsmedel der-stades blifvit användt an den s. k. Tvångslrlijnn, det mildaste och förnuftigaste af alla man hittills uppfunnit, och att afven dess användning varit så sparsam, att veckor och månader kunnat förflyta, utan ott den någon gåag varit i bruk, och lagger man dertill arrest i ett mer eller mindre mörkt rum, så aro alla h8r begagnade bestraffningsmedel tillika uppräknade. Med den kännedom författaren eger om andra dylika anstalter, vågar han påslå, att iotet hospital i detla hänseende står högre an Danviken, om man ej så vill anse några Engelska, som saga sig hafva afskaffat alla tvångsmedel, under det de i sjelfva verket blott utbytt alla mekaniska dylika, afven de här nyss nämnda, emot handgriplig tillrättavisning eller handläggning af betjeningen; en method, hvilken jag, och de fleste psychiske Läkare med mig, anse mer vådlig och långl mindre mild och mindre lugnande.

Så till vida har man dock haft räll, att olyckor någon gång inträffat vid hejdandet af raseriutbrott,

doch jemval att betjeningen nSgon gäng förfarit groft, härdt, kanske våldsamt. Men att väldsamma upptraden mSste intrSlffa p5 ett sådant stalle, bör ej förundra nägon förständig menniska, och att skador jemval, vid sådana tillfallen, kunna uppkomma ulan allt argt uppsåt, alldenslund betjeningen ofta plötsligt och lifsfarligl öfverfalles, och måsle söka skydda sig sjelf, ar oundvikligt. Oftare 3ro dock de betjenande do, som få vidkannas skadan, blå ögon, utslagna tander,

o. s. v., an patienterne, och del af det enkla skalet, att de alltid varit de öfverfallna. Men man borde val åtminstone icke fordra fullkomligare ordning och skick på Dårhuset än i det fria, af förnuftiga men-niskor bestående samhället, der sådant likvisst jemfö-relsevis kanske oftare inträffar.

8. Rummens vidmagthållande genom reparationer sker alltför sällan och för myckel partiell, så att blott minsta antalet deribland på en gång presentera sig trefliga och ratt snygga.

9. Möblerna.

Det lilla, som förtjenar detta namn, Ur alltigenom

jemmerligt.

10. Beklädnaden,

såval linne som gång- och sängkläder, är i både knappt och i allmänhet i klent skick. Men der boningsrummen, husgerådet och beklädnaden ej val under-hålles, der ar ock omöjligt alt strängt vidmagthålla renlighet och snygghet, ett af de mest betecknande kännemärken på en god välgörenhetsanstalt.

11. Matordningen,

ehuru nog enformig, är i allmänhet lemmeligen god och tillräcklig för den fattigaste klassen, som icke va-rit van vid biittre, motsvarar dock icke de buttre lottade klassernas vanor och behof; och någon ser-skildt matordning för sjuke, s. k. sjukkost, finnes icke har anordnad '). Bordservicen 3r nära nog bragt till

*) Spuordning för underh&tlstagare vied fattigbrödskost H Danviks Hospital, fastställd iSSO.

1) Frukost. Hvarje dag i veckan lika: ett lod smör till brödet.

2) Middag. Söndag, Tisdag och Fredag lika: färskt kött, 17 lod, hvaraf kokss 21/, qvarter soppo med tillägg af 4 lod kålrötter, så lange sådane finnas att tillgå, ett lod korngryn samt ett lod hvetemjöl. Måndag och Thorsdag lika: salt kött, IG lod, ärler 1'/j jumfru samt ett lod hvetemjöl. Onsdagen: sill, G lod, deriill 1'/* jumfru gröna Brier med ett qvart lod smör, hafresoppa utof 3 lod hafregryn, ett halft lod smör och ett lod hvetemjöl. Lördagen lika med Onsdagen; men i stallet för sill utdelas strömming 6 lod.

3) Afton. Söndag, Tisdag, Onsdag och Fredag lika: 2l/« qvarter gröt utaf 10 lod korngryn och ett lod smör. Måndag, Thorsdag och Lördag lika: 2'/, qvarter gröt ulaf 9 lod rågmjöl och elt lod smör.

4) För hvarje dag beslås ll,4 mark mjukt osyradt kak-bröd af sammanmalet rågmjöl; till gröt och Ofrigo maten bestås 7lod salt i veckan; svagdricka bestås en tredjedels kanna om dagen; till hvarje kokning af köttsopporna tiilägges grönsaker, bestående af siileri, lök och persiljeblader efter behof.

Spisordning för FribrOdernc å Danviks Dårhus, faststflld 183i.

1) Frukost. Rvarjo dag i veckan lika: 2 lod smör till brödet.

2) Middag. Söndag: Salt kött, IG lod, med senap efter bebof; färskt kött, elt skålp., samt kål eller soppa, som afre-des med 21/. lod helgryn, 2 lod hvetemjöl, 12 lod potatis. 12 lod kålrötter eller 6 lod morötter. Måndag: lippvärmi soppa eller kil, 15 lod salta gaddor eller sik, ett skålp. kålrötter stufvade med */, lod hvetemjöl och % lod smör. Tisdag: Färskt kött, ett "skålp., med 1% lod pepparrot, köttsopp»största möjliga enkelhet. En förtennt kopparskål, en dito tallrick och en tradsked; se der allt! Duktyg, knifvar och gafllar komma hUr, såsom möjligen medförande våda, icke i fråga, utom för några få, de s. k. fribröderne. Och likval skulle man kunna våga påstå, att ett snyggt bord och ett snyggt satt att föra maten till munnen icke blott bidrager till god ordning och trefnad, men ock kan i sin mån hos den vansinnige gifva en liten höjning åt känslan af men-niskovärde.

afredd mod 2 lod korngrvn, 2 lod hvetemjöl, 12 lod potatis, 12 lod kälr.fltler eller 6 lod morötter. Onsdag: Slarfsylla för 2 skilling banko på person, elt skälp. kälröller, dertill '/4 lod smör, '/2 hvetemjöl, samt uppvärmd soppa. Thorsdag: Färskt kött, ett skälp., med l'/2 lod pepparrot; ett lod hveto-mjöl, 3 jumfrur ärler. Frodag: Uppvärmda ärter, C lod sill, ett skälp. potatis, stufvado med 1lod smör och % lod hvetemjöl. Lördag: ilafresoppa af 2 lod hafregryn, cn jum-fru mjölk, '/, lod smör, ett lod hvetemjöl och elt lod russin; strömming, IG lod; ett skälp. kålrötter, stufvado med ett halft lod smör och ett halft lod bvetemjöl.

3) Afton. Söndag: Slätvälling af ett qvarter mjölk, 3 lod hvetemjöl, samt elt lod smör till brödet. Mändag: Gröt af 8 lod korngryn, 3 jumfrur mjölk och elt lod smör. Tisdag: 1'altpudding af 1'/z junifru blod, 12 lod rågmjöl,*/., lod njurtalg och ett lod smör samt ölost af */2 qvarter söt mjölk och '/, qvarler dricka. Onsdag: Gröt af 8 lod korngryn, 3 jumfrur mjölk, 3 lod sill. Thorsdag: Paltpudding; lika med tisdags afton. Fredag: Ilelgrynsvälling af elt qvarter mjölk, 2*/2 lod helgryn, 2 lod hvetemjöl; elt lod smör till brödet. Lördag: Korngrynsgröt; lika med onsdags afton.

4) För hvarje dag besläs l'/t skälp. mjukt osyradt kak-bröd of sammanmalet rågmjöl. Salt besläs till maten 7 lod i veckan. Svagdricka besläs */3 kanna om dagen. Till hvarje kokning af köttsoppporne tillägges grönsaker saml morötter, palslernackor och lök. — Under sommarmänaderna förändras kosten pä det sfitt, att i stället för slarfsylta om onsdagen beslås salt kött, '/, skälp., samt 12 lod potatis.

Aso

I -2. Lljshällningen under den mörkare ärstiden 3r alltför inskränkt. Endast i förstugor, corridorer och salarna brinna lampor; rummena aro icke upplyste. 12 —14 timraars natt utom, och ständigt dunkel inom; sådant kan förkrossa en svag menniskovarelse. Vare sjuke «iro så- | ledes af nödvändigheten anvisade ät sangen och ligga derföre äfven mer an skäligt och nyttigt ar. Åtminstone anser jag delta förhållande vara en af de huf-vudsakligasle orsakerna derlill, att så ovanligt många • på vårt hospital alltid finnas liggande, d. v. s., all de i hög grad och i förtid förfdas och blifva till allting oduglige, samt slutligen conlracte, lame och obollige.

13. Furdomar. '

Slutligen vill jag har fasta uppmärksamheten på ett stort ondt, hvilket icke så mycket kommer Dårhuset, som icke fast mer allmänheten till last, men icke dess mindre som en förbannelse hvilar öfver de olycklige vansinnige.

Nast vansinnet sjelf, ar de sinnessjukes tyngsta börda, de fördomar allmänheten djupt hyser och stadse t röjer i afseende på dem. Man kunde derom skrifva en hel bok; jag vill bloll framhålla ett par fragmenter. Än betraktar man dem med fasa och afsky, under r det man likval skarvker andra, afven af de vamjeligasle åkommor sjuke, sill odelade deltagande och all möjlig hjelp; an såsom amnen för löje och begabberi, under det man ar fardig förklara den, som gäckade en halt eller en blind, för en låg niding; an såsom farlige brotlslingar. hvilka man synes tro icke kunna nog strängt bevakas, då man, om en dåre lyckats smygä sig bort från Dårhuset, •iauienlerar såsom om den största missdådare rymt från en fästning eller fängelse, ,ehuru Jet blotl JJr cn yrande sjuk, som utaD hör tillvarataga, skydda och värda; Sin äter, och delta är den allmännaste of alla dumma och olycksbringando fördomar angående sinnessjuke, alt de ilra uti allt galne, all mensklighet beröfvade, ohjelplige och af allt medlidande oförtjente olycksofier; hvårföre man ock leranar dem hjerllöst 5l sitt grymma öde, under det man bygger sköna boningar ål brottslingen, tager noga vård om veneriske och skahbige, och söker förhjelpa sjelfva fyllhunden pä fötter igen.

Och likval vill del synas, som skullo en adel moral fordra, att egna den oförskyllda olyckan i första rummet, och framför den uppsållige bofven eller den sjelflörvälladc förnedringen, sitt deltagande och sin hjelp.

Till följe af denna Dårhusets beklagansvärda ställning har jag, under hela min tjenstgöringstid derslä-des, begagnst alla tjenliga tillfallen alt i skrift fasta allmanna uppmärksamheten derpä, för alt föranleda nägot bättre. Öfvcrstäthällare-Embetet har på Konungens befallning vackt åtskilliga vackra förslager, hvari-genom angelägenheten kunnat nöjaktigt ordnas. Rikets Siander hafva ock erkänt behofvet af nfigot hattre och till och med förordat en reform. Allmänheten har ock lange vilntal och önskal en sädan. Danviks Hospitals Direktion deremot, inskränkande sig till några partiela förbättringar vid Dårhuset, såsom uppförandet af ett täckt galleri med utsigt ät sjön, tjenstepersona-lens förökande, kostens upphjelpande, o. s. v., har allt hittills a f böj t hvarje bemödande i den vägen, och sed -nast 1850 i sitt utlåtande afstvrkt det af Öfver-Stålhållaren ingifna sköna förslaget om en ny anläggning vid Lilla Skuggan. För denna angelägenhet hafva emedlerlid nu lyckliga förändringar inträffat inom Direktionen och gjort andra åsigler der gällande, såott nuvarande Direktions ledamöter, lika öfverlygade om nödvändigheten af en ny kuranslalt för hufvud-staden, som om omöjligheten att vid Danviken åstadkomma en hjelpligt god dylik, öppet, om ännu blott

i enskilta kretsar, uttalat ett varmt intresse för saken, med önskan att lämplig lokal måtte finnas, statsanslag kunna beredas, och det nyttiga och välsignelserika företaget sålunda snart kunna komma i gång.

III. Hvad har blifvit tillgjordt för åvägabringande af ett nytt Hospital för Hufvudstadens Sinnessjuke?

Von oben berab kann nieht Alles go-schohen; dcnn Alles, was olion ist, mus» solbst crst von den unlcrn Matsen gelra-gen werden. In den tielorn Schichten muss die Theilnolime lebondig erwachen, und dio IrronBrzte mossen ihr aus ihron Krfolirun-gen dio Mittel an dio Iland gebon, durcb cigeno Ansohauung »ich wucb iu urhalten.

Lachr. il b. irrtein.

Då man i allmänhet synes vara i okunnighet om do Stgarder, hvilka de sednarc 8ren för sådant andamål blifvit vidtagne, och till följe häraf beskyllningar, att intet gtires för de sinnessjukes sak, vanligen framkastas, så ofta detta amne lyckas komma till tals, har förf. ansett nödigt alt meddela några historiska underrättelser afven i detta hänseende, dels på det allmänheten måtte lära känna dessa förslager, från hvilka de utgått, samt huru de blifvit af samtlige vederbörande behandlade, dels ock för att derigenom an ytterligare motivera behofvet af kraftfullare åtgärder och visa nödvändigheten för kommunen alt icke ensamt förlita sig på att Regeringen skall erbjuda

hjelpen, såsom Slockholms stad hittills gjort, utan att, såvidt mig är bekant, sjelf hafva dertill lemnat något anmärk-ningsvärdt bidrag, men ock sjelf blifva verksam, samtåtaga sig oundvikliga uppoffringar för denna sin egen ' angelägenhet. Af livad som hillills skett vill det . nemligen synas omisskilnoeligt, att Regeringen, upplyst om sanna f(Srh5llandét, val längesedan insett och | erkilndt det nllrvarande Hospitalets ohjelpligliet och |. bohofvet för hufvudstaden af elt nytt, både genom [lokaliteter och organisation mera ändamålsenligt Hospital, men att högstdensamme gång efter annan ryggat] tillbaka för de betydande dermed förenade omkostnader, och endast, derföre nfhållil sig ifrån att. i en- f lighcl med Öfver-Ståthftllarens underdåniga förslag, till Rikets Ständer framställa proposition om anordnande af dertill erforderliga incdel. Ilvarföre Stockholms stad, om dess sinnessjukes bättre vård verkligen ligger den så mycket om hjerlat, som den bör, och som jemvill Öfver-Ståthållarens tid efter annan till Kongl. Maj:t afgifne förslager för detta Undamål tyckes bevisa, och om den billigtvis vill pårtikna bidrag af allmiinua medol för byggnaders uppförande, synes höra vara allvarligt betankl pä alt med egna tillgångar åtminstone anskaffa en lillröckligt rymlig och i allo lilmplig byggnadstomt, samt något årligt bidrag till underhållskostnadernas bestridande*).

I. Utdrag af R'ongl. Brefvet den 5 Maj 18io, (jemle upplysande anmärkningar**).

»Sedan Wi, af förekommen anledning och då det

vore af vigt att tjenlig vård för sinnessvage måtte, oberoende af enskilta anstalter, finnas att tillgå på de orter, .hvaresl den serdoles behöfdesunder den

*) En stad, der hvorendn person årligen skattar ål Venus vulgans, f5r icke föraSlu ett rätlinillijt ollcr ät Galeoskopeo-

*’) För alt ej afbryla läsningen af detLa Kongl. href, införa-anmärkningarna först efter dess slut.u.j

2 Sov. 1833 anbefallt Wurl Seraphimer-Ordons-Gillo alt, efter vederbörandes hörande, afgifva undord. ut-lälande, huruvida några hinder mötte alt för framtiden återställa Danviks Ilospital under den gemensamma öfverstyrelseo (K. Scraph.-Ord.-Gillct), så har Ordens-Gillet, jemte öfverlemnandc af 2:ne frän Eder (Öfver-Ståthållaren) och Direktionen öfver namnde Ilospital infordrade yttranden i ilmnet af d. 19 Juli 1834 och d. 28 Febr. 1837, under d. 9 Sept. sistnämnde är (ill Oss inkommit med en fullständig berättelse om Danviks Hospitals fundation, omfattning och föremäl samt styrelse under olika tider, hvnraf inhämtas» — — — — — — — — (med afsqende pä Hospitalets bestämmelse) »att det, sedan efter åren 1740 och .1750 serskilla fattighus, ordentligt lazarelt, m. 11. barmhertighels-inrUttningar blifvit grundlagdo, kunnat alltmera nllrma sig den genom Kongl. förordniogarne af åren 1763, 1773 och 1794 för Hospitalen i riket utstakade bestämmelse, att inta/ja ock underhålla dels vansinnige, dels —

— — — ; att, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, Seraph.-Ord.-Gillet ansett ädagalagdt vara, det Danviks Ilospital är cn Statens egendom och in-

samt alt, då tifverinseendet öfver öfrigo Hospitalen Ur Gillet anförtrodt och de i sednare tider upptäckte och vidtagne anstalter till svagsintes ratta behandling sak-rast kunde tillämpas under öfverinseende af Ordens-Gillet, som dem vid Central-Hospitalen redan infört och af redan vunnen erfarenhet kunde bedöma deras basta användande ‘), Gillet icke funne något skal, hvårföre Dårhuset vid Danviken borde från Gillets öf-verstvrelse undandragas — — — hemställandc Gillet slutligen att en Commillé mätte nedsattas tillundersöknings anstiillande (oin Dauviks-Dårhusels lämplighet för sitt Undamål). —

Efter det Wi under d. 16 Febr. 1838 utfärdat nåd. förordnanden för — — — Comiterade; hafva bemälle Comiterade under d. 19 Juni 1839 i underd. förmalt, hurusom Danviks Dårhus i sitt dåvarande skick ej uppfyllde ändamålet af en kuranstall för sinnessjuke, och alt derål i samma lokal ej kunde gifvas den förbiiltring och utvidgning, som dertill skullo erfordras; men alt, såsom en vård- eller försörjningsanstalt för obotlige, del kunde bibehållas och motsvara sin bestämmelse, hvadan Comiterade i und. hemslällde, antingen, derest Danviken forlfarando för-blefve ett Depositions—hospital för obotlige, alt i dess grannskap eller å nSgon of hufvudsladens malmar finge, till anläggande af elt Kur-hospital, inköpas någon annan lämplig egendom, eller ock, i händelse

hufvud-sladen skulle behöfva lokal för något annat välgörande 3ndamål, att dårhusbyggnaden vid Danviken kunde blifva dertill använd, samt hela vårdanstalten för sinnessjuke förflyttad å annan tjenlig lokal; och vidkommande frågan om de tillgångar, hvilka för en sådan fullständig kuranslall kunde blifva att af Hospitalets inkomster påräkna, ansågo Comiterade — — alt, då dispositionsrätten öfver den samlade kapitalfonden, hvilken år 1836 utgjorde 92,000 R:dr, lill-hör Oss, lika obegränsadi, som öfver Hospitalets öf-riga inkomster, samt dessa till minsta delen användas för Hospitalols egentliga ändamål, eller vansinniges vård och underhäll, berörde fond kunde vara att påräkna för ifrågavarande kuranstalt. —

Efter erhållen del af Comilerades nyssberördc und. utlåtande hafven J och Danviks Hospitals Direktion under d. 23 Oct. 1840 väl medgifvit, alt i följdaf lokala förhållandeD, en fullständig kuranslalt icke kan derstädes tillvägabringas, och att Dårhuset ännu lider af flere ofullkomligheter, men att det oaktadt ärliga antalet af der botado personer icke undorstege ') del fl ofriga inom riket efter ny byggnadsplan anlagda dylika inrättningar *), hvarjemle J och Direktionen för-malt, alt, om annan lokal iln Danviken skullo — utfinnas för en — ny kuranstalt, dertill kunde ansläs så stor del af Danviks Hospitals tillgångar eller årliga inkomster, som motsvarar underhållet och förvaltningen af det nuvarande Dårhuset, — — —.

Jemte öfverlemnande af ej mindre nyss omförmälte und. utlåtande, an ock Stockholms Borgcrskaps Äldstes afvensom Magistratens i amnet infordrade yttranden, hafven J, under d. 26 Juni 1841, hufvudsakligcn åberopat Edert och Direktionens utlåtande — med und. anhållan, att, ehvad reglering med ifrågavarande inrättning Oss måtte tackas i nåder anbefalla, rättigheten för hufvudstadens fattigvård att — till Hospitalets vård öfverlemna sådane personer inom hufvud-staden, som, genom iråkad vansinnighet, ilro för samhället vådlige, lifvensom vanföre, skröplige och obotligt sjuke, måtto fortfarande blifva bibehållen; hvaref-efter Wårt Seraph.-Ord.-Gille under d. 15 0ct. 1841 med ytterligare anbefallt utlåtande i amnet inkommit och deri hufvudsakligen anfört: att, då — ådagalagdt vore &c. — Ord.—Gillet ansåge sig böra hemställa, att, vid sig yppande tillfälle, någon tjenlig egendom måtte för andamålet inköpas; att, beträffande frågan, huruvida kostnaden härtill kan och bör af Hospitalets fond och inkomster bestridas, hvarvid J och Direktionen förmalt, hurusom de till Danviks Hospital gjorda Kongl. Donationer icke skola haft til! föremål inrättandet af eii Dårhus '), som ock ehuru Hospitalen i all-mänhet, och deribland Danviken, vid deras förslå stiftelse icke varit bestämda hufvudsakligast för all der ; intaga vansinnige, ulan utgjort allmänna fattigvårds-anstalter, hade likval, sedan antalet af dem, för hvilka dessa sålunda fåll anlitas, årligen tilltagit och omsider blifvit så betydligt, att alla ej kunnat der inrymmas eller derifrän understödjas, Hospitalens egentliga föremål sedermera blifvit genom flere författningar när- • maro beslämdt, hvaribland den för Seraph.-Ordens-Gillet d. 28 April 179 1, då Danviks Hospital ännu stod under dess förvaltning, i nåder utfärdade Instruc-tion uli G § stadgar, att i Hospitalen skola förnämligast inlagas dårar och svagsinte, dernUsl med obotliga sjukdomar behäftade ctc. — — samt alt, detta oaktadl, tre fjerdedelar af Danviks Hospitals betydliga inkomster, utgörande minst 40,000 R:dr Banco årligen, blifvit använda till andra ändamål.

Delta allt — hafve Wi uli nådigt öfvervägande tagit — — — och hafve Wi på grund häraf för godl funnil i nåder besluta och förordna:

4:0 Att do obotligt sinnessjuke skola fortfarande vid Danviks Ilospital vårdas, på satt såväl Seraph.-Ord.—Gillet som J (Öfv.-Stålh.) och Direktionen underd. föreslagit r);

2:o alt sinnessjuke, hvilka till intagning anmälas, likaledes skola vid Danviken undergå den i för-: fatlningarne förcskrifna profkur;

3:o all, ehuru Wi för del närvarande icke vela anbefalla inköp af .innan lokal och anläggande af en fullständig inrättning till kuraliv behandling af för-bällerlige sinnessjuke, Wi likväl, enär en sådan ln-rältning är för hufvudsladen öuskvärd och behöflig'), bärmed vele i nåder anbefalla Eder, Wår t. f. Öfver-Stålhållare att, vid sig yppande tillfälle att inköjacn dertill ijenlig lokal med nödige lius och byggnader, dcrom saml om köpevillkoren till Oss inkommu med underd. anmälan, jemle noggrann uppgift på Ilospi-talsfondens tillgångar och inkomster samt de medel, som för den nya inrättningen kunna ofsättas;

4:o att intilldess denna nya inrättning kan bringas i stånd, do förbUtterliga sinnessjuke skola, i den mån utrymmet

vid redan befintliga eller blifvande Kurativ-hospitaler sådant medgifva, dit öfverlemnas, uppå anmälan hos Seraph.-Ord.-Gillet och med dess begifvaude saml efter dess förordnande; btirando kostnaden för sådane sjuke af Danviks Hospitals tillgångar ersättas;

5:o att styrelsen vid Danviks Hospital och förvaltningen af dess fonder tillsvidare förblifvcr under Udcr och den Direktion, som nu finnes eller framdo-les varder af Oss i nåder förordnad; samt

6:0 att, då J och Hospilals-Direktionen förvallen högst betydlig, det allmllnua tillhörig egendom, Wi funnit nödigt alt behörige instruktioner utfärdas såvöl för Direktionens förvaltning, som för underlydande tjen-sleroän och deribland jemväl för Hospitals-Läkaren —.»

2. Anmärkningar med anledning af ofvansluende Kongl. Brcf.

a] Om vård för vansinnige nägorslädes serdeUs hehöfves, så är det väl i hufvudstaden, som öfver-svämmas af usla varelser och dårhuskandidaler frön alla landsändar, och der 60 — 80 personer årligen insjukna i vansinne.

!>) Att del varit elt antagligt skäl för Kongl. Seraph.-Ord.-Gillet att göra anspråk på öfverslyrclsen vid Danviks Hospital, att Dårhuset för omkring 50 år sedan verkligen stod under samma styrelse, må såvara; men att Gillet viil låta påskina alt de hospitaler, som stå under dess styrelse, ega några andra eller synnerligen batlre anstalter för svagsintas behandling an som finnas vid Danviks Dårhus, och atl »de tillegnat sig sednare tiders upptäckter», bevisar att K. Gillet icke kanner sanna förhållandet, hvarken hvad Danviks Dårhus beträffar, eller hvad angår nyare utländska kuranstalters anordning och organisation. Det voro lika latt att bevisa, atl vid Danviks Dårhus finnes och bogagnas alla de medel till förbättring för vansinnigo, som stå Central-hospitalen till buds, förutom några, beroende af lokala hinder, sådane som vid de flesle af våra öfrige hospitalcr jemval finnas, om do an vid tvenne af Central-hospitalen icke 3ro så graverande som vid Danviks Dårhus, som alt våra Hospitaler samleligen i allt stå långt efter nvare utländska dylika anstaller. Men vi böra ej har upptaga rum med polemik.

c) Borde heta: vida öfverstiger; ty af General-Dircktör Ekströmers underd. Berättelse om Lanslaza-retterne och nospitalcrne i riket (1838—1842), hvil-ken berättelse jag lagt till grund för uträknandet af de procentiske förhållandena, inhämtar man följande ofliciela uppgifter, hvartill jag fogat, rörande Danviks Hospital, en rad, hämtad ur cn af mig år 1846 publicerad Rapport.(Tab. 4.) Sammandrag

af Års-rapporteme från Hospitalerne i riket 1858—1842.

Hospitaler. S. t/i Ii c. Ir i* o £ 3-3 si c. «• p II P-l S3 ?! Upsala........ 221 18 8,1 70,2 21,7 Gefle......... 47 4 8,5 70,3 21,2 Nyköping....... 81 9 11,1 05,4 23,5 Wadstena....... 400 09 14 01,8 24,2 Wexiö........ 1G 4 29 17,6 59,9 22,5 Wisby........ •15 — — — 33,3 Malmö........ 377 73 19,3 59,5 21,2 Gölheborg....... 143 20 13,9 08,7 17,4 Ilernösand...... 45 3 6,0 56,7 37,7 Summa 1583 225 14,2 03,7 22,1 Danviken....... 458 111 24,2 56,9 18,9

(Tab. 2.) Sammandrag

af Rapporterne om de å Hospitaler och Länslazaretter under s. k. Prof kurer vårdade, 1838—48'i2.

f ? S- 3 S. 3 P s s 3--> %-S - e_ to — a. p Ir vr o a 2 B s O. O f 3 II "I Å samtlige dessa sjukhus .... 1592 610 38,9 56,2 4,9Af Tö b. I synes:

Alt Danviks Dårhus lemnat en betydligt högre procent tillfrisknade, an något annat hospital i riket. Sålunda ar procenten vid Danviken n.tra en tredjedel högre an den vid Malmö hospital, hvilket likasom Danviken afven upplager profkurs-patienter, anskönt till ett mångfaldigt större antal, och hvilket nllst till Danviken för ifrågavarande åren uppvisar den högsta procent tillfrisknade. Till antalet vid Hernösands hospital tillfrisknade förhåller sig Danvikens = 4 :1, d. a. procenten tillfrisknade vid Danviken var t gånger så hög som den vid Ilernösand; och andteligen, för att icke trötta med flere jomnförelscr, till procenten tillfrisknade vid rikets samtlige Ilospitaler förhåller sig Danvikens procent friske, enligt föregående labell, = 12 :7, eller ar ej långt ifrån dubbelt så hög. Och likval inbegripes då, bland de 1583 fl dessa Ilospitaler vårdade, med 225 botade, ej mindre an 555 profkurs-palienter, bvaraf 177 blifvit återställde. Om derföre dcssc sistnämnde, såsom upptagne i Tab. Nio 2, bland de öfrigo profkurs-patienterne, skulle dragas ifrån 1583 vårdade och 225 friske 555 » »177 »

ulerslode 1028 vårdade och 48 friske för Hospitalerne, hvilket visar 4'V* procent tillfrisknade eller blott V# of ontalet af vid Danviks Dårhus botade. Haraf drager jag ingalunda den slutsats, att Danviks Dårhus till sina lokala förhållanden Hr bättre an alla andra Ilospitaler i riket, all Malmö ar batlro an Wadstena eller Upsala, o. s. v.; ty en mangd andra omständigheter, såsom att de sjuke tidigt blifva intagne till vård, alt dc omsorgsfullt behandlas m. m., inverka, jcmte hospitalets beskaffenhet, atl bestamma de resulta ter, hvilka vid en årsberättelse laggas i da-gOD. Men ett obestridligt faktum är det icke dess mindre, all Danviks Dårhus, oaktadl alla sina lokala brister, gifvit öfvervagande goda resullater, och högst sannolikt Ur det derjemte, all detsamma, afven om dess närvarande skick kommer att förblifva, skall fortfarande komma all slå framst, så lange den absurda profkuren bibehålles, Haraf hoppas jag också skall vara lillrackligen inlysande, att man, angående Danviks Dårhus, hyst helt och hållet falska föreställningar, ufvensom att orsaken, hvarföro jag med flere andra påyrkat elt nytt Hospital för hufvudstaden, icko Ur den, atl vi ansett Danviks Dårhus samre organi-seradt, tillsett och förvaltadt, eller derföre ull det lem-nal klenare resullaler, an våra öfriga hospitaler; men dels, emedan utrymmet ar och .blifver mer och mer otillräckligt, dels emedan de ofördelaktiga lokala förhållandena förhindra Unnu lyckligare resultater, d. v. s. annu flere olyckliges lillfriskning.

Af Tab. 2 faller latt i ögonen:

Att det ar bland de s. k. profkurs-patienterna som man finner det ojemförligt slörsta antalet tillfrisknade, hvilket ock Ur naturligt, emedan desse Uro de, hvilka nyligen insjuknat, och, jemfördt rned nast föregående anmärkning, alt, om man, trogen profkurs-principen, conseqvcnl vägrat att å Ilospitalerne (kuranstalterna) intaga någon profkurs-palienl, de icke skola kunnat uppvisa mer an 47* procenl återställde, under del alt Lazarelterna, der den s. k. profkuren genomgås, och hvilka icke betraktas som kuranstalter, framlagt 41 /, proc. botade. Men som nu några Hospitaler jemval från nästgränsande orter intagit prof-kurspalienter lill elt antal af icke mindre Un 555, hvaraf 177 blifvit återställde, så har de tillfrisknades antal genom denna omständighet höjt sig vidIlospitalerna till 44% proc. Haraf är suledes på ett obestridligt satt bevisadt, att Lazaretterne aro vära verkliga kuranstaller, och Hospilalernc hufvudsakligen förvaringsanstaUer för obotade, och måste så ftJrblifvn till dess den s. k. profkuren upphafves, d. v. s. till dess förordnadt varder, alt de nyss insjuknade så snart som möjligt måtte blifva å Hospitalen intagna.

Då man derjemte vet, att Läns-lazaretterne alldeles icke Uro eller kunna blifva val organiserade för vansinniges skötsel, och alt do sjuke derstades följaktligen Uro nästan lemnado ål sill öde, ulan Ijenlig vård, om ej illa behandlade; och atl deremot vården vid Central-hospitalcrna kan och bör vara, samt verkligen också ar långt batlre, så ar äfven påtagligt, alt under närvarande förhållanden mången sinnessjuk, af brist på tjenlig vård i början af dess sjukdom, måste blifva obotlig, och alt lyckligare resullaler skulle vinnas om Hospitalerno genasl i första hand öppnade sina portar för do nyss insjuknade.

Behofvet af en komplett reform af denna angelägenhet ligger har således för öppen dag. — Del torde vara af allmänt intresse alt har anmärka, alt under namnde fem år å samtlige Lazarelter och Hospi- , taler i riket, Danviks Dårhus inbegripet, 3,078 sinnessjuke njutit vård, och att af dessa 7G9 eller nära 25 proc. tillfrisknat.

dj Ilvilka äro dessa efter ny bvggnadsplan anlagda inrättningar? Jag känner ingen; men möjiigeo är del Upsala Hospital, som man med något skal skulle vilja hanföra under en sådan rubrik; och delta Hospital ar likval så litet planmessigl anlagdt från början, att det under loppet af några fä år, snm det existerat, blifvit två gånger tillbyggdt, och ändock ar den gamla Hospitalsbyggnaden bibehållen. Byggnadenslämplighet är derför också ej den bästa; men det oak-tadt vill man ännu tillbygga, ehuru det är redan sä stort, som för detsamma kan vara helsosamt och gagneligt.

e) Huru litet dåvarande Direktion ville understödja förslaget till ett nytt Hospital synes här klar— ligen, dä Direktionen synbarligen striifvar att visa, det Hospitalet icke borde inlaga vansinnige, hvilket sätt att se Seraph.-Ord.-Gillet likväl segronde bevisat \ora falskt.

fj Sålunda fortgick under 1 0 års tid, såsom nyss anförde Kongl. Bref historiskt ådagalägger, en skriftväxling mellan Seraph.-Ord.-Gillet, som gerna velat åtkomma Danvikens hemman och styrelsen deröfver, samt Danviks

Hospitals Direktion, som heldre villo behålla styrelsen sjelf, under det att åtminstone Gillet talade om behofvet af ett nytt hospital, men utan alt förmå genomföra något förslag. Och hvilket blcf väl resultatet af denna långvariga och allvarliga strid?

— Ställningen sådan den varit, befästad genom en Kongl. resolution, och endast förändrad i en väsendt-lig punkt, som bekl3gligen alltför fullkomligt öfverens-stämmer med det positift skadliga förordnandet om en så kallad profkurs undergående på ett Lazarett, der snart sagdt intet är gjort eller kan göras för vansinniges förbättring, innan de få intagas till vård å Gillets s. k. »Kur-hospitaler»; ett så grundvösendtligt fel i lagstiftningen för sinnessjuke, att man, sä länge Jet får fortfara, öppet måste påstå, att den antagna benämningen »Kuranstalter» för våra hospitaler, blott är en påhängd mantel atl skyla skröpligheten, och att vi i sjelfva verket icke ega, ej heller med alla önskans-värda hjelpmedel någonsin kunna få ett hospital, som förtjenar kallas kuranstalt. Det är nemligen för en

5hvar solklart, alt om man vill bota en sjukdom, hvil-ken som helst, man bör ju förr desto heldre söka bot hos Läkaren, och icke alldeles försumma eller med qvacksalfverier förhala den dyrbaraste (iden, det för tillfriskning mest lofvande stadium af sjukdomen, dess början. Men Undock föreskrifves genom K. Seraph.-Ord.—Gillets förordnande i första rummet en profkur pä en icke-kur;:nstalt för de sjuke, innan de fä till nägot (Kur)-hospilal remitteras. Sä ocksä denna resolution. Efter att hafvn antagit, alt Danviks Därhus endast itr bruk bart säsom värdanslalt för obotlige; och, som det vill synas, att Central-hospilalema ej blott il ro bllttre Un Dan viks. Dårhus, men ock verkliga kuranslalter, anbefalles nemligen, alt de, som till intagning först anmlllas (d. v. s. do nyligen insjuknade, de sannolikast förbatterlige eller botlige) skola först å Danviks Dårhus intagas till undergående af profkur, för att sedan öfverlemnas till nägot af redan befintligo eller blifvande Kurativ-hospitalcr. Klart Ur derföre att, om man velat att de sjuke mätte botas, och man verkligen ansetl Central-hospitalerna ega företräde framför Dunviks Dårhus, säsom Kurhospitaler betraktade, man begått en motsägelse, då man icke IvUrtom föreskrifvit, alt de nyligen insjuknade genast från början borde intagas till behandling på Kurhospitalet, och de obotade derifrän återförpassas till Hospitalet för de obotlige. Danviks Därhus.

g) Men den Kongl. Resolutionen innebär också lyckligtvis något mera, åtminstone en förhoppning för framtiden, nemligen i dess 3:dje punkt. Der ultala9 bestUmdt, »att en sådan fnrättning är för hufvud-staden önskvärd och behöfligo, och Öfver-Stäthållareo anbefalles, att vid sig yppande tjenligt tillfälle hos Kongl. Maj:t anmäla en dertill tjenlig lokal; skadablott alt samma punkt börjar med uttryckande af en bestämd vilja att för det närvarande inköp nf annan lokal icke må ske.

Denna utgång af en så vidlyltig strid, som man tryggt kan kalla olycklig, bevisar blott, hvad jng redan vid elt afinal tillfälle tagit mig friheten atl påvisa, atl den eller de, som hos Kongl. Majrt beredt saken, saknat både riktig kännedom om Danviks Dårhus och nödig insigt i hithörande amnen. Och sfilunda stud frågan år 1843 på samma punkt som år 1833.

3. Allt sedan utfardandet af det Kongl. Rref-vet d. 3 Maj 1843, hvilket anbefaller Öfver-Ståt-hållaren olt till Kongl. Maj:t anmäla så snart lillfilllo yppades att få inköpa en till Hospital lämplig lokol, har förf:n, som till följe af sin ställning, kanske batlre an någon annan, inser och kanner bchofvel af elt väl organiseradt Hospital för hufvudstaden, gjort till sin pligt, att icke slappa nàgol gynnsamt tillfälle ur händerna alt hos Hr Öfver-Ståthållaren agitera för saken. Men då förf:n dervid hos Hr Öfver-Ståthållaren, ehuru denne under tiden varit representerad af ej mindre an fyra serskildta personer, alltid funnit upphöjda och sant filantropiska tänkesätt, samt interesse och nit för saken, bör förf:n öppet erkanna, alt hans agitationer måhända varit öfverfiödig3. Förfrn beder derföre den benägne Lasareu icke stöta sig derpå, eller tro att förf:n vill tillegna sig någon synnerlig andel af för-tjensten för hvad som blifvit gjordt, derföre att han i det följande stundom åberopar eller anförer sina pro-memorier i amnet. Dessa sakna nemligen den ofliciela natur som Hr Öfver-Ståthållareos till Kongl. Maj:t ingifna förslager; men torde, det oaktadt, icke saknaintercsso, då fråga ilr att belysa denna angelägenhets utvecklingshistoria.

Redan långt innan Kongl. Maj:t i donna fråga hade uttalat sin höga vilja och befallning, sökte jag hos dåvarande

Öfver-Ståthållaren, Hr Baron Sprengt-porten, visa angelägenheten af ett nytt Hospital för Stockholms sinnessjuke, och redan åren 1836—37 i var Hr Öfver-Stäthållaren också betönkt på att utse och föroslå en lokal till en sådan anstalt. Till den andan lut han, som jag tror, på föranledning of Mod.-Rådet of Pontin, anställa undersökningar öfver möjligheten ntl vid Danvtks Ilospital, å ömse sidor om den der befintliga kanalen i trädgården, uppföra byggnader för Undamålet; men måste frångå detta förslag, emedan utrymmet befanns alldeles otillräckligt. Vid samma lid besökte ock Hr Öfver-Ståthållaren tillika med 2:ne af dåvarande Danviks Direktions ledamöter och mig i samma afsigt 2:ne egendomar, beliigne nara Hammarby tull, nemligen den då s. k. Schmerska, nära Barnangen, och det s. k. Malonska huset vid Nytorget. Den förra befanns olämplig i anseende (ill dess aflag-senhet från vatten och tomlens irreguliera form, den sednare, emedan dess lage ar alltför lågt, till en god del sumpigt, samt emedan det slora, gamla der befintliga stenhuset icke kunde utan allt för stora om-skapningar, som kanske gjort anläggningen lika dyr som en från grunden ny, göras för andamålet användbart. Déssa förslagcr kommo derföre också icke längre än till tals.

Samtidigt föreslog ock förf:n Danviks DirektioD, för anläggande af en serskilt afdelning för botlige, lägenheten flenriksdal, som ligger helt nära Danviks nuvarande Dårhus (derifrån endast skiljd genom eo bergsrygg), som tillhör Danviks Hospital, och erbjuderett ej förkastligt läge uti en mellan tvenne bergshöjder långsträckt liten dal, ehuru större utrymme visserligen alltid vore ganska önskligt. Till detta förslag ville emedlertid dåvarande Danviks Direktion icke lyssna, som det föregafs, emedan lagenheten var utarrenderad på flere år. Haraf blef således icke heller annat an tal. Men skulle man vilja adoptera Rikets Ständers sednast uttalade idé, att bibohålla det gamla Durhuset såsom försörjningsanstalt för de obotade, och endast nybygga en serskilt kuranstall, skulle jug anse denna plats framför någon annan ännu böra komma i betraktande. Af livad som redun här förekommit synes dock, att ett'sådant förslag icke är del bäsla, och att en lämplig, relatif förening af kur- och vårdun-stalten på ell rymligare ställe och under sin egen styrelse i alla hänseenden eger företrädet.

Ar 4844 blef dåvarande Öfver-Slulhållaren Hr Grefve Lewenhaupt, som jag tror genom K. Seraph.-Ord.-Gillet, uppmanad, alt med afseende på ifrågavarande ändamål låta taga egendomen JJlccktornet vid Ilammarbysjö i betraktande, med anledning hvaraf Hr Öfver-Ståthållaren uppdrog mig all undersöka nämndo lokal och öfver dess lämplighet afgifva mitt yttrande. Detta blef hufvudsakligen af det innehåll: att, om hela terrängen, som utgör Stora och Lilla Blecktornet, kunde åtkommas, man skulle erhålla en ej förkastlig lokal, men att den del deraf, som nu var lill salu, till största delen bestående af en brant sluttande höjd med ett otillräckligt utrymme, befunnits alldeles oan-r vändbar för ifrågavarande ändamål.

4. Ar 1846, då Hr Baron Sprengtporlen ånyo var Öfver-Slåthållare, hemböds åt Danviks Hospitalatl inkOpas den sköna egendomen Barnilngen vid Hom-marbysjö. Med anledning höraf inhämtade Öfver-StSthållaren såval sakkunnige Läkares och Architek-ters utlåtanden i amnet *), som ock Danviks Direktions yttrande rörande de möjligen för handen varande tillgångar, som för detta företag kunde anlitas; hvar-efter Hr Öfver-Slåthållaron anmodade Prof. Soholander att uppgöra ritningar och kostnadsförslag öfver befintligo byggnaders apterando för ändamålet, samt mig all ofgifva ett project idl on fullslUndig uppsättning af möbler, nödiga husgeråd, beklildnad, m. m. På grund af således erhållna uppgifter ingick ock Hr Öfver-Stålliällnren i början af år 1847 till Kongl. Maj:t mod ert fullstitndig underd. anmälan, åtföljd af ritningar och kostnadsförslag, jemte anhållan det tacktes Kongl. M<ij:l till Rikets då församlade Siander framställa nådig proposition om boviljande af ett statsanslag för ulförando af detta företag. Den begärda anslagssumman öfversteg 200,000 H:dr B:ko. All nämnde Hr Öfver-Slåthållarens anmälan en gång blifvit i Regeringen föredragen, Sr visst, emedan Regeringen fann för god t all till Hr Öfver-Slålhållaren återremittera densamma med befallning »all deröfver höra vederbörande». Hr Öfver-Ståthållaren, sannolikt icke litet brvdd öfver hvilka dessa vederbörande månde vara. lat likval icke afskracka sig af elt sådant hinder; men, då han icke ville låta frågan under pågående riksdag för sådan orsak alldeles förfalla, skyndade atl vtinda sig till K. Sundhets-Collegium med anmodan om olt utlåtande i amnel; och med sådan beredvillighet och skyndsamhel eflerkom K. Collegium Hr Öfver-Ståtbållarens begäran, att samma anmälan redao efter

*) En serskilt pro-memoria i amnet af förfcn, se straxt nedanför.några dagar ånyo kunde till Kongl. Maj:t inlem-

nas, beledsagad af elt, af General-DireklOr Ekströ-mer författadl, sakrikt och tillstyrkande K. Collegii ullåtande. Sedan dess hördes ingenting vidare ulaf angående detla vackra förslag. Om det förblcf livi-lande hos då varando föredraganden för Ecclesia-slikarender, Slals-Rådet Silfverslolpo, och icke vidare underställdes Regeringens pröfning, eller om Regeringen, med hansyn till de stora summor som äskades, ansåg sig icke kuuna hos Rikels StUn-der göra proposition om det asluidc anslaget, och derföre lat del förfalla, ar mig icke bekant; jag har icke heller ansetl gagnande atl numera forska efter saitet huru det blef begrafvel. Allt nog, att ingen Kongl. proposition blef synlig, och att förslaget i tyst-hel förföll. En närmare redogörelse för sjelfva förslagets detaljer anser jag mig kunna utan saknad förbigå.

Dereraot kan jag ej underlåta atl har inför» elt utdrag af en pro-memoria, som jag, då delta förslag först bragtes å bane, till Hr Öfver-Ståthållaren ingaf, ehuru densamma redan finnes fullständigt införd i min »Uppfordran till vederbörande att tidsenligt reglera vården om sinnessjuke, Sthlm 1847»; dels emedan jag har anledning befara, all läsaren ej har tillgäng till denna brochvr, dels ock isynnerhet derföre, atl den i ett kort sammanhang framställer såval närvarande frågas principer, i allmänhet, som Danviksfrå-gans ställning serskildt; och tillika ar ett allmilnt Förslag till ett Ilospital fiir Stockholm. Med några uleslulningar af åtskilligt, som här blifvit sagdt på andra slällen, lyder den sålunda:

— — »I afseende på den nya anstaltens bestämmelse, så synes val ofvannamnde Kongl. resolution,den 3 Maj 4843, hafva, i öfverensstämmelse med det angelägnaste behofvet och den allmännast yttrade önskan, egentligen afsett en s. k. kuranstalt, med bibehållande af Danviks Dårhus såsom vårdanstalt för obotade, men som denna Kongl. resolution val icke är annat än ett precursoriskt beslut i allmänhet att åvägabringa en nödig aktad reform utan några närmare bestämmelser rörande detaljerna, torde det ännu vara lillständigt alt visa olämpligheten af att för Stockholm anlUgga on serskildt kuranstall.

Alt strängt laget indela sinnessjuke i botlige och obotlige är en vansklig sak, emedan dylike sjuke tillfriskna efter 3 ä 4 år, ja sednare, änskönl de llesle göra det under de första månaderna, och emedan, utom i få fall, inga pålitliga grunder finnas, onligl hvilka läkaren kan förklara en sjuk för obotlig. Men liksom det i theoretiskl afseende är oriktigt all på förhand afgöra om botlighet eller obotlighet, så är det i praktiskt afseende förderfligl att skilja de presuppo-nerade botlige och obotlige i Ivenne från h varann af-lägsna anstalter, emedan den sjukes afskiljande från kuranstallen och försättande till vårdanstalten, i sådant fall, alltid blifver för den sjuke eller dess anhöriga ett hårdt slag, då ban derigenom måste anses, så atl säga dömd obotlig, och dess vård derigenom verkligen alltid tillbakasätles om än icke alldeles åsidosattes; emedan kur- och vårdhospitalel, om nyssnämnde olägenhet skall i någon mån mildras eller undvikas, städse behöfva hvarandra för ofta nödiga ömsesidiga utbyten af patienter, och emedan en större anstalt (för 1—200), som kan fullkomligare organiseras, bättre uppfyller sin bestämmelse, än en liten för 40—60. Men det är en ännu större ocb vig-tigare fordran, att epileptiske, lame, stormando ocbosnygge, eller om man heldre vill kalla dem de obotlige, vårdas i en lokal skiljd från de mera hoppgif— vandes boning. Man har derföre längesedan frångått idéen att blanda dem tillsammans under samma tak, man har ock redan måst frångå en annan nästan lika skadlig ytterlighet, nemligen atl skilja dem uti från hvarann aflägsna lokaler, och ändtligen kommit till, som det vill synas, den enda rätta anordningen, nem-ligen atl förlägga de obolades bostad, vårdanstalten, skiljd, men tätt vid sidan af kuransLalten. Efter denna plan äro de nyaste och, jag vågar säga, bästa anstalter i Tyskland anlagde, t. ex. den vid Achern i Baden (lllenau), samt den nyss fullbordade vid Ilalle. Denna relativa förening af kur- ocb vårdanstallen erbjuder onekligen de flesta förmåner.

Önskvärdast är det fördenskull, och kort sagdt, en tidens fordran, atl planen till den nya anstultcu uppgöres enligt denna grund. Om svårigheter torde mota alt på en gång verkställa ett så storl och kosl-samt förelag, så kunde ändamålel ändock således vinnas, alt man till en början anlade kuranslalten, hvilken afdelning också utom all fråga ar af behofvet mest påkallad, ocb hvilken tillika, isynnerhet om utrymme, såsom det bör, beredes äfven för sjuke af bättre klassen, genom de afgifter, som billigtvis böra erläggas för sjuke, som undergå behandling, borde i det närmaste kunna underhålla sig sjelf, — allenast man vid-blefve planen atl i framliden, så snart ske kunde, verkställa vårdanstaltens öfverflyltande till kuranstaltens narhet. Besinnar man det närvarande dårhusets i allo

olämpliga lokal, byggnad och organisation, inses lätt, att man icke, förr än denna öfverflytlning skett, kan anses hafva tillbörligt sörjt för våra sinnessjuke.Men innan jag går vidare, torde del vara nödigt atl visa, att nuvarande dårhus icke ens lampar sig till cdrrfanstalt för sinnessjuke, ty de fleste torde vara of den tanke, att hvad som gått an redan så lange såsom det enda, val kan vara godt nog för s. k.

(Se ofvanför beskrifningen på Danviks Dårhus.)

Organisationen ar ock, enligt de idéer och den erfarenhet, som i denna gren af sjukvårds-angelagon-heternn nu för tiden gjorl sig gällande, hinderlig för utveckling of anstaltens bestämmelse.

Danviks Hospital har från aldre tider varit och Ur en fnttigftirsörjnings-anstaU för obotlige sjuklingar, men icke kuranstalt i egentlig mening. — — — Betraktar man, enligt vår samtids upplvstare insig-ter, försörjnings- och kur-anstaltens olikartade bestämmelser, så inses latt huru menlig en sammansmältning af så heterogena anstalter måste blifva för båda.

Den förras bestämmelse ar nemligen att upptaga och gifva nödtorftigt dagligt bröd åt så många obotligt sjuke, krymplingar och ålderstegne fattige, som utrymme och tillgångar medgifva. Den måste derför först som sist hushålla, inskränka, förknappa, för att skänka åtminstono en nödhjelp åt så många som möjligt. Alla anordningar blifva derefter.

Del sednares bestämmelse ar icke blott att försörja alla sinnessjuke, som komma i behof af vård, men ock förnämligast att söka all lill helsa och för-nufL återställa så mångo ibland dessa som möjligt, och otl gifva de obollige den egna vård, som deras särskildta tillstånd krafver. Det bör således offra allt, som kan bidraga till dessa vigliga syften. Det be-höfver lill och med större tillgångar, an de flesle andra sjukhus i förhållande lill personalens antal.Dårhuset, om vi nödgas annu bibehålla denna afskrackande benämning för de sinnessjukes sjukhus, bör med ett ord vara på en gång Kur- och Vårdanstalt, men icke ett blott Fattig-för sörj ningtktis.

Dessa anstalter borde följaktligen aldrig finnas förenade, och aro det heller aldrig utan bådas stora skada, hvilket också hos oss ar händelsen. Visserligen öro hospitalet och dårhuset har skiljda i ser-skilta byggnader och mycken olägenhet derigenom förebygd; men principerna öro desamma, styrelsen och lokalförvaltningen densamma; den sednaro, såsom sig bör vid en blott försörjnings-anstalt, i händerna pu ekonomen. Allt, som innefattas under begreppet hållning, såsom beklädnad, kosthåll, möblering, uppassning, o. s. v., ar detsamma, fattighusmessigt. Danviken ar således intet annat an en fattigförsörjnings-anstalt med tvenne skiljda afdelningar, den ena för kroppsligen obotligt sjuke eller del nu s. k. hospitalet, den andra för sinnessjuke af alla slag, dårhuset.

Under så besvarande förhållanden, blifver all psvchisk behandling förgäfvns spilld, och till och med vanlig medicinsk behandling af kroppsliga åkommor svår och föga fruktbärande. Der allt 8r ratt och jenint nfpassadt till en nödhjelp för obotlige af fattiga klassen, der de lokala och organisalionsförhållanderna 8ro olämpliga, der kunna alla medikamenler, alla bemödanden och ansträngningar från sjukvårdens sida föga eller intet uträtta för de sjukes återställande.

IlUraf vill det synas tillrackligen ådagalagdt, att nuvarande dårhus i och för sig ar alldeles olämpligt afven för de obotades vård, och alt, om en kuranstalt skall anläggas, den bör stallas i relatif ocb närmare förbindelse med vårdanstalten, det ar, båda böra förläggas till samma lokal jemte hvarandra och underen egeD gemensam styrelse, samt skiljda från fattighuset.

För att återkomma till motiveringen att kur-och vård-anstalten böra vara relatift förenade, eller att det ej ar lUmpligt eller gagneligt att för Stockholm blott grunda ett kurhospital med bibehållande «f Danviks Dårhus för de obotade, får jag å en annan sida anmärka, att ständigt närvarande antalet sinnessjuke vid Dan viks Dårhus de sednuslo 10 uren varit 120—150. Och för ott så ringa ontal sjuko skulle man organisera tvenno aerskilta sjukhus, med livar sin förvaltnings- och beljenings-personal, samt en mUngd anstalter och inrättningar för hvardera, hvilka, om de förlädes jemlc hvarandra, kunde vara gemonsamma för båda, såsom badanstalt, tvatlanstalt, m. m. Det blefvo en ganska dyr kuranstalt och likval, såsom redan ar visadt, en ganska olämplig — en half. Hedan af detta lilla utkast synes det orimligt att för Stockholms stad och lan vilja etablera ett kur- och ett serskilt vård-

hospital, afven om man, såsom jag, afser en betydlig tillökning i personal. Det ar dessutom en af vidsträckt och mångbepröfvad erfarenhet utomlands vunnen visshet, atl en anstalt i storre skula, t. ex. för 2- till 300 sjuke, kan organiseras i alla afseenden fördelaktigare för de sjukes vård och behandling, och med långt billigare omkostnader Un flere srnörre dylika, t. ex. för 50 lill 100 personer. Men detta behöfver visserligen intet vidare förord.

Den nya anstalten synes således, både för dess fullkomligare organisations, dess deraf beroende slörre gagnelighets och den ekonomiska fördelens skuld, bör» från början uppgöras enligt planen af en relatif fiire-ning af Kur- och Vård-anstalten, och tilltagas i eo

si stor skala, atl den må kunna inrymma och väl vårda alla hithörande sinnessjuke. Nilr denna fråga 3r afgjord, uppslår dernUst den, om den nya anstaltens omfång. Härvid synes nödigt att berllkna: l:o Icke blott del förhand varande (intalet, å Dan viks

Dårhus befintlige sinnessjuke........130.

2:o utan ock att flere patienter lid efter annan öfverflyltals från dårhuset till hospitalet, hvilka sedermera tillfalla vård-anstalten . . KO. 3:o Patienter af bildade och förmögnare klasser, hvilka hittills icke anlitat dårhuset för dess

brister skull................. 20.

4:o Att antalet insjuknande fluktuerar, lait kan blifva större, och all i en val ordnad dylik anstall flere rum böra finnas, än de stadse

upptagna.................. 10.

5:o Och som anstalten ofelbart skulle betydligt vinna så i anseende, som ändamålsenlighet och isynnerhet i ekonomi, om den kunde skaffa sig flere betalande af bättre klassen, så vore väl beräknadt alt bereda rum för betalande sjuke från andra orter, fremlingar etc....................... 20.

Summa 200.

I afseende på nödiga byggnader bör först i allmänhet anmärkas, att inga, för andra ändamål uppförda byggnader lampa sig för detla egna syfte; ulan att, hurudana de för öfrigt må vara, alltid betydliga förändringar dervid blifva oundvikliga. En viss erfarenhet, på många stallen dyrt förvärfvad, ar, att t sådana omskapnadcr alltid mer eller mindre misslyckats, aldrig fullkomligt uppfyllt ändamålet, och alt de likval ofta9t kostat staten eller kommunen mer, 3n omman förelagil komplett nybyggnad efter en val uppgjord plan. Jag är icke i stånd att afgöra, om detta äfven här skulle blifva händelsen, ty dertill fordras ett allvarligt och noggrannt samstudium af en sakkunnig läkare och en erfaren architekt. Hvad jag dock tilltror mig på förhand kunna bestämma, är, att begagnelige byggnader finnas vid Barnangen till logi för föreståndare, ekonom och tjenare-personalen, tvätthus, gymnastik och rum för convalescenter; men att de egentliga sjukanstalterna, så väl kur- som vårdanstalten måste, om plan, enhet och ändamålsenlighet skall uppstå, från grunden nybyggas. Jag inser tydligt alt den eller de, som gifvit ledning åt Kongl. Maj:ts omdöme vid afgifvandet af den ofvannämnde nåd. resolutionen af den 3 Maj 1843, icke consi-dorerat donna omständighet, annars hade det omöjligen deri kunnat inflyta den bestämmelsen, all tillse alt »tillräckliga byggnader» funnes för hand å den egendom, som borde inköpas. Derföre bhfver, enligt min tanka, oundvikligen nödigt, att i första rummet söka erhålla ändring i denna nådiga befallning i enlighet med cn lämpligare plan och nutidens oeftergilhga k ra f, ty det förulan kan intet godi åstadkommas. Jag tviflar ej heller alt Kongl. Maj:t, så snart han vinner upplysning om de nödiga fordringarna för en sådan anslalt, skall nådigst medgifva och gilla den yrkade andringen.

Att uppgifva förslag i afseende på medels anskaffande för den nya anstaltens grundläggande och underhåll, ligger utom min förmåga. Några anmärkningar i sådant hänseende torde det dock tillåtas att framställa.

Då de s. k. Central-hospitalerna äro statens anstalter, så synes staten äfven kunna och böra bidragatill en dylik unstalt för Stockholms stad och län, och destomero, om, såsom har 3r föreslaget, frdga blir om en efter bchofvet och tidens fordringar lampud anstalt, sidan någon ännu icke finnes i riket, och jemval beräknad för personer utom

distriktet. Ett anslag af sluten bör således med all fog kunna begäras och pä rtlk nas.

Att Danviks Hospital skulle kunna med egna medel inköpa lagenhet, uppföra nödiga byggnader, organisera och vidmakthålla en så dyrbar ny anstalt, torde ingen kunna sUlla i fråga, iin mindre fordra. Men om Dunviks Hospital hell och hflllet, eller till en början blott (ill någon del befriades ifrån dårhuspersonalen, så bordo del kunna tills vidare, eller intill dess den nya anstalten hunne förvarfva egna fonder eller tillgångar, kunna afsiå ett ej obetydligt årligt bidrag, t. ex. motsvarande omkostnaderne för elt visst antul sjukes underhåll. Till hvilken grad Danviks-fonden kan tillitas för inköp af lligenhet, kannor jag icke; förmodar likval, att något deraf kan disponeras för detta syfte.

J»g förmodar afven att det s. k. Fridhem skall kunna försaljas till förmån för den nya anstalten, om denna genom mera omfattande och fullständigare organisation gör namnde anläggning öfverflödig.

En sak atl lanka på ar ock all sä tillställa, alt anstalten, åtminstone i dess begynnelse (så vida tillgångarna aro små), för så mänga sjuke som möjligt erhåller i afgift fulil ut hvad underhållet kostar. Detta ar nödigt så val för inkomstens skull som för anseendet, och bör ske af den sjukes egna medel, så vida tillgångar finnas, och i annat fall af kommunen eller andra. Detta bör förnämligast galla kuranstalten, der ingen må intagas fritt utan efter strängaste gransk-ning af möjliga tillgångar. Det är en falsk filantropi att efterskänka anspråken på anhöriges, församlingar-nes, eller, i allmänhet sagdt, behöriges omsorg för sine sjuke, och leder lätt till att uppmuntra till likgiltighet för desse sjuke, försök att missbruka välgö-renhelcn, och sänker slutligen anstalten ned till en fattighus-anstalt, något hvarifrån vi önske alt den för all framtid målle säkert betryggas.

Slutligen vågar jag ock utlala ej blott den förmodan, men ock den fulla vissheten, ull en skön och god anstalt af delta Udlo och gagneliga syfte, om den väl motsvarar upplysningens och menskligheiens fordringar, skall, såsom vi nu se Kongl. Seraphimer-Lazareltet, Prins Carls Inrättning m. fl. andra dylika nyttiga stiftelser, framdeles komma att hugnas med rika gåfvor och donationer, så väl af regentcr som enskilto. Men skola vi en gång komma derhän, visst blifver det nödigl att från början laga saken allvarligt, och att icke spara hvarken mödor eller kostnader för att åstadkomma något stort, varaktigl, skönt och. så vidt görligt är, fullkomligt; ihågkommande. icko blott att nödlidande sjuke medmenniskor ropa till oss om rättvisa och hjelp; men ock alt en sådan anstalt, anlagd i våra dagar, äfven är etl national-monumenl, af hvars beskaffenhet hela den civiliserade verlden snart skall bedöma landets odlingsgrad, praktiska förstånd och anda.»

5. Till Öfver-Slålhållaren Herr Grefve Hamilton, som Äfven lemnat mig i uppdrag all föreslå lokal till nytl Hospital, inlernoade jag på hösten 1850 en promemoria, hvarur jag blott vill meddela följande: — »har jag låtit mig angeläget vara alt söka en lämpli?plats, men har dervid mött större svårigheter, an man skulle förmoda blifva fallet bland Stockholms mänga natursköna omgifningar. Att finna en lokal, som förenade alla önskliga förmåner, har varit mitt bemödande. Detla ar dock för en dylik anläggning svårare an annars, ty man askar mod skal, jemte ett skönt, sundt och afskiljdt läge, ett betydligt ulrymme för byggnader, gårdar, trädgård, park och något jordbruk, en belägenhet vid friskt och tillräckligt vatten, en lätt kommunikation med staden, tillfälle alt ulan hinder af äldre dyrbara hus kunna uppföra en planmessig byggnad», m. m.

Efter att hafva redogjort för -14 serskilta lägenheter, hvilka jag för ifrågavarande syfte besökt och undersökt, yttras om lägenheten Skuggan:

»Skuggan (Stora och Lilla) vid Lilla Wärtan. */« mil från staden, med den skönaste natur, jemför-lig med de vackraste punkter på K. Djurgården, erbjuder ett sundt läge, på en med ekar beväxt höjd, nära sjön och tillräckligt utrymme, med en förträfflig byggnadsplats, är på norra, östra och södra sidan om-gifven af vatten, och derigenom fullkomligen afskiijd från alH grannskap. Egendomen är visserligen icke till salu, men, genom underhandling med dess egare, har jag lyckats utverka hans medgifvande, att för ett sådant ändamål afstå densamma för 34,000 R:dr B:co. Denna lägenhet är den bästa jag funnit, och den är för ändamålet i allo lämplig, hvarföre jag anser mig böra på det förbindligaste tillstyrka dess inköpande, isynnerhet som, oafsett dess tjenlighet för det egentliga ändamålet, dermed sammanhänga åtskilliga andra förmåner, hvilka sällan om någonsin annars sammanträffa.»öfver detta förslag inhämtade Öfver-Ståthållaren Danviks Direktions utlåtande, som likval utföll

afstyr-kande, pä följande angifne grunder:

1:o emedan byggnadsplatsen ansågs belägen för långt från vatten;

2:o emedan stallet skulle vara besvaradt af dimmor från omgifvande sumpiga vatten;

3:o emedan dricksvatten ej fanns på stallet; och 4:o emedan vattnet i Wartan vid ostliga vindar icke skulle vara tjenligt för matlagning och tvätl.

Herr Grefven och Öfver-Ståthållaren anbefallde mig då, atl, med anledning af delta Direktionens af-slyrkande utlåtande, afgifva förklaring; till följe hvaraf jag ock afgaf ett yttrande ungefar så lydande: »Då Herr Grefven och Öfver-Slåthållaren af mig fordrat, Ur jag pligtig alt afgifva en förklaring, önskönt jag 6kulle misshaga Danviks-Direktionen derigenom, atl jag måste framställa elt emot Direktionens eget stridande omdöme.

Genom och uti mitt förslag om egendomen Skuggans inköpande till etl nytl hospital, har jag redan uttalat min tanka; jag kan följaktligen i Herr Gref-vens närvarande uppdrag icke se annat an ett mig lemnadl tillfälle all, om möjligt, vederlägga de betänkligheter, hvilka föranledt Direktionen att heit och hållet afstyrka nUmnde förslag.

i:o Att byggnaden skulle komma att ligga 5 å 600 alnar ifrån sjön, synes Direktionen vara etl alltför stort afständ. Mig synes detta afstånd att skalla för serdeles ringa i en trakt der rinnande vallen ej står au finna, och ganska lagom; och att kostnaden för den har behöfliga vattenledning så föga förhöjer utgifterna för hela anläggningen, alt den icke bör i någon mån verka afskrackande från företaget.2» Emot andra punkten beder jag fä anmärka:

a) alt en blick på cliartan visar, alt Skuggans ägor bilda ungefär en triangel, hvars ena sida utgö-res af sjön Wärtan, ett temligcn stort och friskt vatten, den andra af Husarviken, som ligger omkring 1000 alnar ifrån byggnadsplatsen och en del af Ladu-viken, samt den tredje sammanhänger med Landt-bruks-institutets egor. Slället omgifves således icke på tvä sidor af dessa grunda vikar, än mindre af »den igengrodda sumpiga Uggelviken», som ligger i en helt annan riktning och ej gränsar till Skuggans egor;

b) att dimmor visserligen äro elt ond t, men oskiljaktigt från de fleste af Stockholms sköna, af många vatten genomskurna omgifningar, och torde lika mycket besvära t. ex. Hosendahls- och Djurgårds-brunnstrakten; men alt dessa ställen, liksom ock Skuggan, det oakladt varit och äro eftersökta recrea-tions-ställen för dem af Stockholms befolkning, hvilka ega råd och lägenhet att hyra sommarnöjen; att jag känner flere personer, hvilka flere år med största agrement bolt vid Skuggan, till och med, om jag ej blifvit oriktigt underrältad, mer än cn af Direktionens egna ledamöter, och att en Med. Doktor för närvarande hyrt just Lilla Skuggan för 5 år; hvilket allt synes mig bevisa, alt stället icke är melitiskt, utan helsosamt; hvarförulan jag beder få erinra derom, att en anläggning bärslädes af cn anstalt, som disponerar en mängd menniskor, hvilka behöfva arbele i fria luflen, skulle mycket bidraga att genom odlingar och upprensningar göra hela Irakten ännu helsosammare än den nu är, och snart alldeles förjaga dimmorna.

3:o Huru lätt bristen på dricksvatten afhjelpes har Direktionen sjelf anvisat, nemligen genom att på stallet upptaga brunnar, och skulle än dessa ej kom-ma att motsvara behofvet, s3 finnes en god brunn vid Stora Skuggan; och Uggelvikskallan, ett af de renaste vatten som finnas kring Stockholm, ligger omkring en half fjerdingsväg ifrän stallet, och kan således utan svärighet förse inrättningen med dess behof, dä personer, tjenlige att dagligen afhamta det, aldrig ä inrättningen lära komma att saknas.

4:o IIvad andteligen angår, att vattnet i War-tan vid fortfarande ostliga vindar Sr så saltblandadl, att det ej ar tjcnligt för IvUll och matlagning, så medgifvcs gcroa att det ar cn olägenhet, men att den ensam skulle vara af den betydenhet, all lokalen der-före bör förkastas, kan jag icke inse. Ty dels förefinnes icko denna olägenhet alltid, dels kan den, genom i grannskapet befintligt sött vallen, aflijelpas'). För bad, och hvartill den största qvantiteten vatten inom en sådan anstalt ätgar, blifver Warlans vatten godt, om ej batlre ön sött vatten.

Skulle Herr Grefven, af hvad jag anfört, finna nöjaktigt ådagalagdt, att de af Direktionen framställde skal till förkastelse af denna lokal sakna tillräckliga grunder, och Herr Grefven således med mig torde medgifva, alt skönare och lämpligare lokal för sådant flndamål svårligen torde i Stockholms grannskap kunna erhållas, så larer

Herr Grefven icke heller tveka, alt, med stöd af den genom Kongl. brefvet d. 3 Maj 1843, åt Öfver-Ståthållaren ensam gifna nädiga befallning, hos Kongl. Maj-.t anmäla och förorda denna egendom till inköp för sagde andamål; skulle Herr Grefven deremot underkanna vigten af mina invändningar och dela Direktionens betänkligheter, eller anse sig böra i

*1 Af samma skäl skulle Direktionen längesedan hafva förkastat Danviks Dårhus, som lider af samma olagenhet, emedan dess I8ge Sr vid samma vatten.denna sak handla endast i samråd med Danviks Direktion, så tager jag mig friheten hemställa, om ej, till ändtligt befordrande af en så länge och rättvist uttalad fordran, och till verkställande af Kongl. Maj:ts redan för 7 år sedan gifna nåd. befallning, det skulle sakrast leda till andamålet om Direktionen af Herr Grefven och Öfver-Ståthållaren erhölle uppdrag att utse och föreslå en annan passande lokal, livarom Direktionen icke larer underlåta alt skyndsamt gå i författning, då Direktionen säkerligen batlre an någon larer inse det trängande behofvet, och liflignre an någon önska alt kunna föranleda dess afhjelpande, isynnerhet som det ar Direktionen val bekant, att, om den goda saken icke annu några år skall stå tillbaka, det ar nödigt att anmälan harom så tidigt kan ingå till Kongl. 51aj:t, att proposition till Rikets Ständer om bidrag af statsmedel måtte kunna vid instundande riksmöte framställas.»

Elt förord för denna lokal afgaf likaledes llospi-lals-Läkaren i Wadslena, Herr Doclor lljertstedt, hvars utlåtande Herr Grefven och Öfver-Ståthållaren äfven infordrat, då det var Herr Grefven bekant, alt jag i samråd med denne utmärkte psychiske läkare, undersökte lagenheten Skuggan. Sedan D:r Hjertsfedt med enahanda motiver, som här nyss blifvit anförde, be-stridt de grunder Danviks Direktion åberopat för sitt afstyrkande, fortfar lian sålunda: »En vasendtlig fördel företer Skuggan derutinnan, att den är belägen långt ifrån bullersamma och opassande grannskap i en stilla trakt, der de sjuke finna en för halsa och trefnad nödig frid; tillräckligt långt adägsen från Stockholm, att ej störas af dess larm och stoj, ligger den likval nära nog, för att komma i åtnjutande af sila de för-delar, som grannskapet med hufvudsladen erbjuder.

I delta hänseende cger Skuggan elt obestridligt företräde framför den för några år sedan till Hospital föreslagna lägenheten Barnangen, livars lage ar sådant, att man svårligen kunnat hindra betjeningen och pa-tienterne från en obehörig beröring med den närbelägna staden, som dessutom efter all sannolikhet i en ej allt för aflägsen framlid kommer att sträcka sig anda dit, en olögenhct som man väl aldrig har att vid Skuggan befara.

Huru passande Barnangen i öfrigt kunnat vara till Hospital för sinnesrubbade, torde den dock kommit att vålla mycket bryderi i anseende till de der-sthdes befintliga många och vidlyftiga byggnader; för dyrbura att rasera, hade de svårligen kunnat apteras till ifrågavarande andamål med mindre enheten i ett sådant företag skulle gått förlorad. Vid Skuggan åter finnas lyckligtvis inga byggnader att spara och sjukanstalten kan der uppföras på ett satt som i allo motsvarar tidens fordringar.

På grund af hvad jag har ofvan anfört, anser jag alltså lagenheten Skuggan särdeles lämplig för anläggande af en Hospitals-inrättning för sinnessjuke, och om dervid några olägenheter också skulle möta

— och hvar förekomma ej sådane — så aro likvai fördelarne så öfvervagande, att framgången af denna vigtiga fråga ej bör falla, och jag ar förvissad, alt om ledniugen af denna vigliga angelägenhet anförtros åt personer, hvilka ega skicklighet och erfarenhet att bedöma detta ämne, skall hufvudstaden inom korrt erhålla en förträlTlig och tidsenlig sjukanslalt för åt mest beklagansvärda af alla lidande.»öfver—Ståthöllaren Herr Grcfvo Hamilton ingaf, oaktadt det afstyrkondc utlåtandet of Dauviks Direktion,

d. 7 December 1850 till Kongl. Maj:t underd. framställning, åtföljd af ritning och koslnadsförslag, af Kond. v. Rothstein, till anläggande af en ny anstolt for Stockholms sinnessjuke vid egendomen Lilla Skuggan å K. Djurgården, en lokal, som i skönhet och lämplighet för det afsedda andamålet, samt genom sitt afskiljda lago knappt torde hafva sin like. Nämnda förslag fick visserligen åtfölja Kongl. Majis nåd. proposition till Rikets Ständer angående Hospitalernes i riket förbättrande, hvilken nud. proposition dock icke inkom lill Expeditions-Utskottet förr an den 21 Juli 1851, utan att Rikets Ständers serskilta uppmärksamhet dcri med ett ord fastades på denna angelägenhet (föredragande i Ecklesiastik-li renden var Stals-Rfldel Genberg), an mindre något anslag dertill blef proponeradt. Det oaktadt fann Stats-Utskottet, hvilket af Herr Öfver-Ståthållaren blifvit inbjudet att på

stallet taga kännedom om Danvijts-Dårhusets ställning, lämpligt, »att, »hvad Danviks Hospital angår, hvarom Utskottet, ge-»nom besök på stallet tagit närmare kännedom, och ndervid funnit denna inrättnings ordnande till elt »bättre skick vara af högsta behof påkalladtn, afgifva följande yttrande:

»För fullständigt vinnande deraf (Dårhusets ord-»nande till ett bättre skick) skulle dock, enligt den af »Öfver-Stålbållare-Embetet i amnet nu gjorda underd. »framstallniog, erfordras en sammanlagd summa af »379,000 R:dr *), deraf 34,000 R:dr till inköp af

*) Således ändock 21,000 R:dr B:ko billigare än del Norska Stortingets anslag för den anläggning, för ett lika antal sjuke, som vid Goastad, i trakten af Christiania, nu är under byggnod.»en lagenhot å Kongl. Djurgården, samt återstoden till »byggnaders uppförande derå; men då nybyggnad i »närheten af hufvudstaden ar betydligt dyrare an å »andra stallon i allmänhet, samt en utgift af sist— »nämnde summa för att erhålla en byggnadsplats, »hvilken efter ett antal år blir disponibel ulan löse-»skilling, förekommer alltför kostsam och dessutom det »synes temligen öfverflödigt att ega tvenne stora kura-»tiv-nnstaltcr för sinnessjuke så n3ra hvarandra, som »vid Stockholm och Upsala, bvardera beräknade för »ett större antal, Un för närvarande å någotdera stallet »bdinnes, samt slutligen uppmärksamhet torde böra »filstas å den nytta, en större inrättning, sådan som »den har ifrågavarande, belägen i närheten af Upsala, »skulle tillskynda den medicinska undervisniogen der-»stades, får Utskottet hemställa,

»att Kikets Ständer ville uti underd. skrif— »velse hos Kongl. Maj:t anhålla, alt KongL »Maj:t täcktes taga i öfvervilgandc, huruvida »icke, i stallet för att i hufvudstadens grana-»skap inrätta ett nytt hospiial för sinnessjuke, »mera skal vore alt utvidga Hospitals-inratt-»ningen i Upsala så myckel, alt större delen »af do kurativ behandling underkastade sinnes-»sjuke från Stockholm och dess omgifning, »hvilka under nuvarande förhållanden skola »inrymmas på Danviken, kunde finna plats »vid inrflllningen nära Upsala, hvarest lill— »rackligt utrymme för hospilalels utvidgning »ar att tillgå och byggnadskostnaderne aro »ringare an i hufvudstaden, samt hospitals— »hjonens underhåll och vård icke torde genom »den antydda förflyttningen blifva för Danviks-»hospilalets fonder kostsammare, an om de»sinnessjuke fortfarande vårdades vid Danvi-»ken; hvaremot del mindre antalet af sinnes-»sjuke eller de obotlige, osnygge och stor-»mande fortfarande finge å Danviken inlagas.» Detta Slals-Ulskotlets markliga utlåtande, som ock af Ständerna larer anlagits som deras eget, har af Kongl. Maj:t blifvit till Danviks Direktion remille-radl för afgifvande af betänkande i amnet. Då Direktionen funnit för godt att med anledning häraf inhämta afven min tanka, har jag uttalat densamma i en till Direktiouen ingifven, här med några tillagda noler förökad, så lydande pro-memoria:

»Sä glädjande för vännen till Hospitalets förbättring det bordt vara atl erfara, det ilikets Ständer funnit och olTentligt vidgått, alt »ordnandet af Dan-viks Dårhus till ett bättre slcick vore af högsta behof påkalladt», så smärtsamt ar del tillika att nödgas uttala, att det af Rikets Ständer föreslagna satt all åvägabringa delta »battre skick» nödvändigt måsto leda till motsatsen af hvad Rikels Ständer ulan tvifvel åsyftat, eller Danviks-Dårhusets nedsättande till en ännu lagre ståndpunkt, än det för närvarande innehar; alt förslaget följaktligen är förkastligt, och synnerligen från Direktionens sida påkallar ej blott en allvarsam protest, men ock ett bestamdt afstyrkande. Jag beder få kortligen framställa mina motiver, dock med förbigående af det, som angår det ekonomiska af frågan, hvilket utan tvifvel K. Direktionen sjelf är i tillfälle att battre än jag bedöma, och endast fästa mig vid den sidan af saken som rörer inrättningens filantropiska och kurativa syftemål, samt behöflighet för hufvudstadens kommuner.

Jag tror, att man, vid fråga om Hospitalers organisation, icke kan utgå från någon rikligare grund-sats Un den, att sann vUlgtlrcnhet i förening med god sjukv&rd, ar det man söker vinna genom en sådan organisation. De kunna ej skiljas utan att Hospitalet i och med detsamma går miste om sin bestämmelse. Detta Hr alltså första punkten i frågan, och öfver hvilken jag förmodar att skiljaktiga meningar icke kunna uppstå. Den andra punkten rörer möjligheten och slittet att åstadkomma hvad man åsyftar; men liUri torde möjligen å9iglcrna vara delade. Lik val vill det synas, som borde man också kunna vara enso dorom, att ett Hospital, som icke ar sä organiseradt att det motsvarar sitt egentliga andamål, såsom på en gång vlilgörcnhets- och god sjukvårds-anstalt, är för-feladt, och

uträttar ibland kanske nära lika mycket ondt som godt. Detta ar icke ett blott abstrakt re-sonnemang, utan cn ur erfarenheten hemtad sanning, som redan på flere orter till den grad gjort sig gal— lando, att man måst sfisom felaktigt öfvergifva det syftcsvidriga, och såväl ur rent filantropisk som vetenskaplig synpunkt besynnerliga arrangementet, att till serskilta inrättningar förlagga så kallade kurabla och inkurabla, de förro till bättre, de sednare till sämro ordnade hospitaler eller vårdanstalter; likasom om den inkurable mindre skulle förtjena medmenni-skors ömhet och vård, eller likasom vetenskapen skulle på förhand kunna bestämma, hvilka som kunna botas eller icko, eller liksom om det vore rimligt och mensk-ligt att godtyckligt predestinera den ena för en god, den andra för en sämre behandling och medfart. Oaktadt denna erfarenhet, oaktadt allt som äfven hos oss blifvit taladt och skrifvit i denna riktning, och som icke borde vara alldeles obekant, har man dock no icke dragit i betänkande atl föreslå, att frånrycka Danviks Dårhus dess kurabla patienter och förvandladet till en blott depöt för obotlige, osnygge och stormande, samt sålunda bcröfva det ända intill namnet af kuranstalt, och med detsamma alla dess olycklige innebyggare allt hopp om hjelp och rilddning. Sädant Danviks Dårhus för närvarande Jlr, gör det emedler-tid mycket godt, och Hierstilller jemvlll i sjelfva verket långt flere sjuke, det vederbörande synas icke veta (hvilket ock redan ar ädagalagdt pä ett annat ställe i denna skrift), an något bland alla våra ofriga Uospilaler (hvilka man, det oaktadt, gerna vill kalla kuranstalter), och detta just af det enkla skäl, alt de i hufvudstaden insjuknande vansinnigo genast blifva på hospitalet intagno och frän början erhälla tjenlig vård, och icke, säsom i landsorten, genom ett orimligt förordnande äro dömdo att pä ett lazorett, dor tjenlig behandling icke kan fås, undergä några veckors prof, förrän de få pä s. k. kuranstalt intagas. Men lät alla inom äret i Stockholm insjuknande bortföras till Upsala Hospital, och lät dem, sedan de derslädes blifvit för obotlige förklarade, af Danviks Dårhus återtagas, och Dan viks Dårhus är ohjelpligen förloradt ej blott i anseende, men ock i verkligt värde och boty-delse. Och hvarföre Danviks Dårhus skulle till ett annat Hospital, som icke kan uppvisa så goda resultater som det sjelf lemnar, öfverlemna sina botlige eller måske genom den använda profkuren redan nästan återställde sjuke och betala för deras vård der-städes, och för egen del behålla blott de obotlige, kan jag icke inse. Min oföränderliga tanka är fördenskull, att Danviks Dårhus i all händelse med största fördel bibehålles vid sin integritet, intill dess Stockholms stad kan åstadkomma en bättre boning för sine sinnessjuke, såvida icke K. Seraph.-Ord.-Gillet skulle utan ersättning öfvertaga hela vården om de sinnessjuke,hvilket obestridligen i ekonomiskt hänseende skulle landa Dan viks valgörenhets-inrattningar till verklig vinst.

Men jag vågar också påslå, alt en stad, sådan som Stockholm, med 80—90,000 innebyggare, och en hufvudslad, dit löst folk från alla orler samman-strömma, och som på sitt hospital redan eger en ständig personal af 130—150 vansinnige, och ett .årligt tillskott af 60—80 nya patienter, val behöfver sitt eget hospital för sådane sjuke. Nu har man uti ifrågavarande förslag påtagligen icke afselt, hvarken dctla oeftergifligt behof i sig sjelf, eller en sä betydlig omsättning af personal, eller do med talrika fram-och åter-transporter förenade kostnader, an mindre de fördelar, hvilka skulle kunna beredas såval allmänheten som elt nytt hospital vid hufvudsladen derigenom, att rum dcri bereddes för emotlagande af betalande porsoner af battre klassen till elt slörre antal, m. m.

Antages Rikets Ständers förslag, måste antingen alla i Stockholm insjuknande, som böra njuta hospitals-vård, i första hand remitteras till Upsala eller något annat Central-hospital, eller måste man af K. Seraph.-Ord.-Gillet adoptera det längesedan fördömda, fast tyvarr ej albjelpta bruket af en profkur, hvilket Ständerna ock har olyckligtvis tillstyrkt, hvarigenom i sjelfva verket ingenting vunnes för de sjuke, blott stora omkostnader förspilldes, då profkurs-patienterna antingen skulle, såsom nu, tillfriskna på Danviken eller icke komma in på del s. k. Kurhospitalet förrän föga sannolikhet till förbättring återstode').

*) Ilvad skulle man vfil saga, om en förordning utkom me; att alla som insjukna, t. ex. i cholera eller venerisk sjukdom, skola, innan de fäi S sjukhus intagas, förut å nägot fattighus hafva undergått »vederbörlig profkur», de förre t. ex. 8 dagar, de sednare 3—4 mSnader? — Galenskap, skyhög galenskap.—Jag kan icke tillstyrka den förra åtgärden, emedan sinnessjuke kunna skötas, ocli jemval skotas vid Danviks Dårhus lika val som de blifva vårdade vid Upsala eller något annat hospital, och den således skulle förorsaka blott ökado omkostnader och bestyr ulan molsvarando fördelar, men icke heller den scd-nare, emedan förnuft och erfarenhet full vittnat, att den

ar lika förderflig som orimlig. Jag vidblifver således, att Stockholm för sin allmänna sundhetsvård val behöfver afven sitt eget hospital för sinnessjuke, och att man följakteligen af sådant skal bör såsom skadligt afböja Rikets Ständers förslag.

Rikets Ständer hafva funnit det »temmeligen öf-verflödigt atl ega tvenne stora kurativ-anstaller så nära hvarandra, som vid Stockholm och Upsala, hvardera beräknad för elt större anlal sjuke, an för närvarande å någotdera stallet befmnes»; jag måste bestrida detta Rikets Ständers satt att se, alldenstund det ar fakliskt, att hospitalet vid Upsala ar fvldt, och det vid Danviken så öfverfyldl, att omkring 15 —20 personer ständigt måste från dårhuset öfverta-gas af hospitalet för kroppsligen sjuke, och just denna omständighet har lange varit och ar egentliga orsaken hvarföre tillbyggnad redan blifvit projeclerad vid Upsala och nybyggnad askad vid Stockholm.

Utan all belydenhet ar anmärkningen af Rikets Ständer »om den nytta, en slörre inrättning, belägen

i närheten af Upsala, skulle tillskynda den medicinska undervisningen derstädes», ty ehuru Upsala hospi-

Och likväl bibehålies cn så beskaffad profkur för vansinnige. Liksom själens fibrer icke äro lika ömtåliga som kroppens? — Om dem, hvilka skrifvit författningen om profkuren, kan med fnllt skal sägas detsamma, som Hippocrates sade om sin samtids Athleter: de veta icke om de bafva en själ.tal redan decennier hyst ett för den medicinska undervisningen mer an tillräckligt antal sjuke, så liar dock, såvidt mig Ur bekant, tillfallet blifvit lemnadt alldeles obegagnadt, och skulle derföre, att personalen 5 hospitalet fördubblades, visst icke baitre begagnas, eller, om sä lyckligt vore, ej battre, men val möjligen sämre, an nu motsvara detta syfte. Ty, i purenthes sagdt, Upsala Hospital ar redan stort nog, för att man icke borde, för dess egen skuld, önska att det måtte ytterligare utvidgas. — Dessutom finnes all annan klinisk undervisning förlagd till sjukhusen i hufvudstaden, hvarföre val blifver bast, att, nar denna angelägenhet också en gång blifver allvarligea belijertad, den psy-chiska kliniken förlUgges vid sidan af de öfriga ').

Slutligen får jag fasta K. Direktionens uppmärksamhet på en felaktig förutsättning, som influtit i Ki-kets Ständers förslag, och bevisar att afven der all kännedom 0111 våra hospitalsförhållanden saknats, nemligen att de obotliges antal å Hospitalen skulle vara relatift mindre an de botliges. Detta är på blandade hospitaler (som intaga både botlige och obotlige) ingenstädes, och minst på våra, förhållandet, ulan motsatsen ar verklig sanning. Slir nu Hospitalet vederbörligen konstitueradt till en anstalt för obotlige, så inser en hvar latt hvad som skall inträffa, och hvilket våra Central-hospitaler redan »ill fullo upplysa, nemligen att Hospitalet efterhand fylles med obotlige, så alt rum slutligen ej kan beredas för de botlige

') Isynnerhet som intet hospital i riket dertill kan erbjuda samma lämplighet, aildeostund på Stockholms Hospital finnes, och alllid skall finnas den lifligaste omsättning af sjukpersonalen, ea fördel att skatta långt högre, med afseende på den medicinska undervisningen, Sn etl stort, med obotlige lifstidspatienter öfver-fylldt, såsom allo våra Central-hospitaler Bro.(profkure-patienterne), eller, derest sådano ej finge emollagas, alldeles öfverfylles, och sålunda skulle man slutligen komma derhän, att man icke mer egde en 6jukvärd, men blott cn fattigvård för vansinnige. Huruvida icke ett sädant tillstånd kan sagas redan till god del hafva intradt, torde ej här vara stallet alt vidare, an som skett, analysera.

På anförde grunder ofstyrker jag följaktligen K. Direktionen all lemna sitt medgifvande till detta, enligt min lanka, för Stockholms sinnessjuke, för dess kommuner och riket, för den psychiska incdicineus utveckling inom landet och för den medicinska undervisningen förderfliga förslag.»

Med afseende på den ringa sympathi förslaget att anlägga ett Hospital vid egendomen Lilla Skuggan lyckades tillvinna sig först hos Danviks Direktion, som Öfver-Ståthållaren deröfver hörde, saml sedermera hos Regeringen och Rikets Ständer, kan jag icke uuder-låta att till läsaren framställa den frågan, om del ar någon sannolikhet atl det föll, derföre att det icke var antagligt och verkstallbart? eller emedan man saknade vilja och beslutsamhet? Jag vill ingalunda göra mig skyldig till insinuerande af andra an synliga motiver, lemnar således åt en hvar att sjelf tanka deröfver; men behöfver ej heller undertrycka min en-skilta öfvertygelse. Mig vill det nemligen synas, först bvad Danviks Direktion angår, att Direktionen då, likasom tillförne, icke skolat ingå på hvilket förslag som

helst, emedan den, tillfölje af sin'alltid falska ställning till reformfrågan, i hvarje sådant måslo se endast en nära förestående styckning af Hospitalets egendom. Detta kunde visserligen också hafva godt skal för sig, sålänge Direktionen trodde sig kunna resonnera ifrån sig skyldigheten att taga vård omsinnessjuke, och således också möjligen hoppas, att utan uppoffring å Hospitalets sida kunna blifva dem helt och hållet qvitt. Men då denna skyldighet, till följe af så val aldre som nvare författningar och ser-deles Kongl. Maj:U> nåd. instruktion för Danviks Hospitals Direktion af d. 19 Aug. 1845, qvarstår bindande, blifver en fördelning af Hospitalets egendom, eller åtminstone ett årligt bidrag af dess afkastning, så snart ett nytt Hospital för vansinnige skall anlaggas, alldeles oundviklig. Hvad åter Regeringen beträffar, ar min tanka all inlot binder fanns eller finnes för liUgsl-densamma atl anbefalla en sådan åtgärd.

Rikets Ständer hafva anmärkt »atl lagenheten Skuggan efter ett antal år blir disponibel utan löse-skilling», och på sådan grund »funnit den alltför kostsam». För hela egendomen begärdes 34,000 R:dr B:ko. Men då i det allranärmaste samma årliga afkastning skulle kunnat påräknas efter som föro anläggandet af elt Hospital på Lilla Skuggans mark, allden-stund Stora Skuggan med alla lagenheter och nästan samma jordrymd, kunnat bibehållas i sill närvarande skick, emedan endast några tunnland ängsmark kommit att för Hospitals-anluggningen användas, och då 10—12 år återslodo för närvarande besillningsinne-hafvaren, hvarefter egendomen kunde fritt disponeras, så hade val under denna tid kanske ingen behållning uppkommit för Hospitalet, men sannolikt icke heller någon anmärkningsvärd brist; hvadan, nar den af K. Maj:t och kronan sedermera för ändamålet verkligen blifvit upplåten, man hade kunnat anse sig hafva fåtl lokalen för så godt som intet.

Rikets Ständers projekt att beldro tillbygga Hospitalet vid Upsala, emedan man der kan bygga för billigare pris, än att anlägga elt nytt Hospital vidStockholm, bevisar blott att vära statsman i tlenna fråga ännu icke lört sig inse, livad som egentligen äskas, eller atl idéen icke får uppoffras för penningen. Skall en kanal, en sluss eller en jernvag byggas, så inser man ganska val, alt det ej duger alt pruta på planmessighet, dimensioner eller soliditet, och an mindre alt förlägga dem ifrån de stallen der de bast hehofvas, till andra der de icke behöfvas. Men när fråga uppslår att bygga elt hospital for sinnessjuke, tanker man hvarken på en sådan anstalts plamnessig-hel och dimensioner eiler dess egna inro organiska beting, tycker också att det ar ingenting alt taga i beräkning, om elt sjukhus förlSgges 7 mil ifrån den ort, der det behöfves, eller om det sammanflickas med ett annat hospital, som redan lider af sin egen tyngd.

Skall man uppföra en byggnad för ett serskilt ändamål, måste det ske i enlighet med sakens idé. Lika visst som ett mekaniskt spinneri ickc får byggas som elt cellfängelse, eller della som en ministervå-ning, ulan hvart och ett för sin bestämmelse, lika nödigt ar att ett hospital för sinnessjuke bygges enligt en för dess andamål aflattad plan, om icke dcraf skall blifva något helt annat. Planlöshet, eller illa beräknade planer, återlinner man nu i alla våra hospitals— anläggningar, emedan de alla tillkommit genom sam-manlappning af nya med gamla byggnader. Må man då långt heldre göra ingenting, till dess sunda åsigter kunna göra sig gällande, än att öka antalet af de minnesmärken, hvilka våra närmaste, mera upplyste efterkommande antingen måste tadla såsom tanklösa hastverk, eller ymka sig öfver såsom usla lappverk, och måhända, med stor förlust för samhället, snart förkasta såsom obrukbara, förderfliga naslen, såsomhändelsen nu Or med Danviks Dårhus, Malmö och Götheborgs Hospitaler, att icke namna några flere.

Det har blifvit sagdi, att det föreslagna hospitalets lage å Kongl. Djurgården anselts med misshag för grannskapets skull. Delta vore dock en rädsla för namnet, icke.för saken. Ty en blick pä charlan vederlägger hvarje betanklighel i sådant afseende. Lilla Skuggan ligger nemligen i nordligaste hörnet af den s. k. Norra Djurgärden, på cn i Wflrtan utskjutande udde, och Ur genom Husar- och Laduvikarno afskiljd ifrån närmast tillgrSnsande egendomar, å ena sidan Fiskartorpet, på ett afstånd af nilra cn half fjerdingsvlig, på den andra Ropsten, som ligger an langro derifrån. Nar man tillika vet, att denna af-lagsna vrå af Djnrgärden sällan besökes af nägra pro-menerando såsom den, 9öder om Surbrunnsviken, nära en half mil från Skuggan belägna delen deraf, som utgör hufvudstadens vanliga förlustelseställe, och i vanlig mening alltid förslås nar man talar om Djurgården, sä vill det synas, att man utan någons skada och förfång skulle kunna bringa det oflVet åt den stigande civilisationen, alt för olycklige rnedmenniskors basta »fstä en liten flack af en park, som för icke långa

lider sedan ensam var upplåten ål vilda djur, och som nu blott producerar hö, och all, med afseende på såval grannskapets som det nya hospitalets egel lugn, intet med skal kunde invandas emot denna af naturen sjelf så förträffligt isolerade lagenhet.

Med dessa anmärkningar tror jag mig hafva bevisal, alt för anläggande af elt hospital vid Lilla Skuggan ingen annan verklig svårighet fanns eller annu finnes an den, som skall möta hvarje annat dylikt företag, och hvilken vederbörande en gång ickeskola kunna undgå, den, att bereda medel tdl nödiga byggnaders uppförande.

Danviks Direktion afstyrkte, såsom vi redan sett, förslaget rörande Skuggan, som mig synes, på svaga grunder, Regeringen lat del val öfverlemnas lill Ständerna, men hade icke ett ord för saken, och Rikets Ständer tillstyrkte i dess stallo en annan, föga önskvärd åtgärd, ocli sålunda lat man, åtminstone för tillfallet, den förträffligaste lagenhet, som för ett sådant åndamål står atl linna i närheten af Stockholm, gå sig ur händerna, och derföre står saken åter år 1853 på samma punkt som den stod 1843 och 1833, eller för 20 år sedan, då frågan först på allvar väcktes.

Huru mången på förnuft och helsa skeppsbruten skall val annu gå i qvaf innan de, som stå på stranden och se på, skola utkasta en räddningsplanka? Den hand jag rScker dem, ar blott, det inser jag nog, ett halmstrå, hvarefter den drunknande förgafves skull gripa i sin nöd.

Emedlertid visa sig utsigterna för framtiden så till vida gynnsammare, som ett bland do vigligare hindren för sakens framgång dcrigenom ar undanröjdt, all Danviks Hospitals nuvarande Direktion, sedan förändringar inträffat i dess personal och lankesatt, i motsats till sina föregångare nu sjelf visar ell lifligt interesse för denna angelägenhet, och således icke lärer stadna vid alt blott afstyrka nyssnämnde Rikets Ständers föga val betänkta förslag.

För att icke göra mig skyldig till någon försummelse i hvad på mig kan ankomma, har jag ånyo innevarande år sökt fäsla såväl Herr Öfver—Ståthållarens som åtskillige ledamöters af Danviks Direktion uppmärksamhet på en lokal för meranämnde syfte på Kungsholmen; en lägenhet, hvilken, ehuru i afseendepå utrymme och naturskönhet ej jemförlig med Skuggan, dock eger elt äfvenledes skönt, ell högre och friare, och måhända derföre friskare läge, samt föröf-rigt flere afgjorda företräden, hland hvilka jag blotl vill framhålla de vigtigasle, nemligen: alt den medicinska undervisningen skall bäsl betjenas genom ell sjukhus, beläget på Kungsholmen, der den medicinskt-chirurgiska skolan och öfriga sjukhusen redan finnas; alt sjukhuset sjelf derigenom kan både bllst och billigast blifva betjenadt af yngre läkaro, och hela dess hållning och verksamhet bäst bevakad och kontrollerad af de mest sakkunnige, Carolinska inslilutels lärare; alt hHr finnes en staten tillhörig tomt, hvilken, som det vill synas, skall kunna utan serdeles afsak-nad fritt upplåtas för ändamålet, hvarigenoin inköps-summan för erforderlig lokal skall i betydlig mån förminskas, och slutligen all lokalen ligger nUrmast tullen och derigenom förenar fördelarne af både stad och Jand, då den genom ctl högt berg är nalurligen af-skiljd ifrån närmaste grannskapet, så alt ingen ömsesidig olägenhet behöfver uppkomma.

5. Också elt försök all förbättra sjukvården för vansinnige i hufvudstaden, men i sin början egentligen af enskilt nalur, Ur anläggningen, för omkring 14—16 år sedan, af det s. k. Fridhem på Kongl. Djurgården vid Wärtan.

Härmed hänger korlligen sagdl sålunda tillsamman, att, sedan dess stiftare, Protokolls-Sekreteraren Borg, Föreståndare för Institutet för Blinda och Döf-stutnma, till en början genom enskilt subskription insamlat medel till stiftande af en privatanstalt för sinnessjuke, och sedermera äfven hos Kongl. Maj:t begärtoch erhållit tillstånd att genom s. k. stamböcker öfver hela riket ytterligare upptaga bidrag, Ilrr Medicinal-Rådet Trafvenfelt och Förste Lif-Medikus af Pontin, hvilka Stagit sig »ansvaret derför att de inflytande medlen skulle för det angifna andamålet användas», af Kongl. Maj.t, på derom gjord ansökan, förordnades att, jemte Expeditions-Sekreteraren Ström, nämnde medel emollaga och använda (hvarigenom sålunda Borg besynnerligt nog uteslöts från allt bestyr med sin stiftelse), samt kort derefter jemväl erhöllo besittningsrätt å Fridhem; alt, sedan Trafvenfelt blifvit död och Öfverste-Löjtnant Blom kommit i hans ställe, nämnde Herrar (Fridhems Direktion), när de influtne medlen uppgått till 15,000 R:dr, skyndade att å Fridhems mark låta uppföra tvenne boningshus af träd, det ena med 8 rum och kök, det andra med 2 rum, samt omkring byggnaden afröja skogen och planera marken till en gård samt

omgifva den med ett högt plank; att, sedan Direktionen haft svårt alt finna någon person, hugad att för besagde syfte öfverlaga detta »nybygge i ordets hela bemärkelse», såsom Herr af Pontin benämner det, en Doktor Marin under några år der var bosatt och jemväl der emottog några få sinnessjuke; men alt efter hans död, år '1849, inrättningen alldeles upphörde alt göra tjenst för sinnessjuke, och slutligen' blifvit till K. Seraph.-Ord.-Gillets disposition öfverlemnad.

En utförligare historik och granskning samt elt grundligt och väl moliveradt bedömande af detta företag finner man i elt af General-Direktör Ekströmer till K. Seraph.-Ord.-Gillet den 5 Mars 1842 afgifvet officiell utlåtande*), hvartill jag, i stället för att sjelf ingå i någon' närmare kritik, hänvisar.

*) Se Hvgiea 1543, pag. 562 och följande.Jag vill endast anmärka, att en anstalt af så ringa utrymme omöjligen kunde bara sig sjelf, och alt, om den burit sig, den andock blifvit af föga eller ingen conseqvens för det allmänna. Detta insäg ock tvifvelsutan Direktionen sjelf, hvarföre den synes endast till provisoriskt begagnande, »för lugna convale-scenler», hafva låtit uppföra denna lilla trädbvggnad, åsyftande att, så snart ske kunde, ersatta den genom en större stenhusbyggnad. Men detta var påtagligen ott misslag, dels derföre, att de insamlade medlen sålunda medtogos redan till blott provisionela åtgllrder, dels ock derföre, atl denna anläggning, — hvilken, om den skolat kunnn förvärfva sympatier och ytterligare bidrog af allmtinheten, hade bort visa sig, såsom ock Direktionens öppet angifna syfte var, som »en Normal-inrflttning om ock i mindre skala», — i stallet för all i plaumessighet och skönhet öfvertrafla våra redan befintligo Ilospitaler, på långt nar icke uppnåddo desamma.

För min egen del anser jag mig ock böra, med hänseende till denna anläggning, medan ännu ledamö-terno af f. d. Direktionen för Fridhem lefva, inför en framtid reservera mig emot en uppgift, som förekommer uti ett utlåtande i amnet’), nemligen »all Direktionen vid åtskillig inredning rådförl Öfver-Lakaren vid Danviken», så till vida, som det visserligen 3r sant, alt jag blifvit tillfrågad såval om det hela, som om inredningarne, men deri icke omlalas, alt jag, liksom flera audra tillfrågade sakkunnige, stadse afrådde ifrån företaget såsom förhasladt, och tillstyrkte alt förranta och öka kapitalet, intilldcss det blefve för behofvet tillräckligt. Ty jag liar alltid varit och 3r

*) Utlåtande till Danviks Direktion af M. af Ponlin. Hrgiea 1837.af den tanken, all om något nyll skall påkostas, dol bör göras fullt godt, eller åtminstone fullkomligare Un det som finnes, hvilket har uppenbarligen var omöjligt, med så obetydliga tillgångar.

Slutligen bör jag kanske ock, för fullstUndighets skull, om ej för annat, nllmna, att jag, för att icke lemna oförsökl något, som kunde föranloda ett snart afhjelpando af del har omhandlade behofvet, jemvul sökt för saken inleressera enskille, all de måtte för elt så stort, välgörande andamål offra något af sitt Cfverflöd, anviioda sina talanger, eller genom testamente efterlemna sin förmögenhet och sitt namn till en oför-gönglig valgerning åt samhället. Ibland åtskilliga fåfänga vinkar och försök i sådant afseende, har det verkligen tvenne gånger varit på vag att lyckas; en gång, och det för många år sedan, hos en svåra rik man, hvilken, om han velat nedlägga hela sin förmögenhet på ett sialle, ensam hade kunnat skänka sin födelsestad ett skönt hospital; men som, kanske ledd af någon liten, nog vanlig fåfänga, heldre delade sina stora skatter bland flere valgörenhets-anstalter, ål hvilka det för tillfallet var pä model alt göra gåf-vor; — men, oaktadt elt halft löfte om allt, icke gaf en skUrf lill de vansinniges baitre vård. En annan gång hos en svåra m3gtig, hvilken redan ofta tillilat sin stora förmåga för att tillfredsställa sitt adla hjer-tas ingifvelser för de olyckliges hjelp; — men har qvarstår lyckligtvis annu hoppet, så att det icke Jir osannolikt, att, om respektive vederbörande blolt anlägga ett hospital, värdigt Sveriges hufvudstad, detsamma annu torde erhålla en handräckning, som i betydlig mån skall befordra dess menniskoalskande syften.

Ofta, ganska ofta, då känslan af egen vanmagt och ledsnaden öfver ideligen misslyckade bemödandenför de sinnessjukes sak hos andre, slyrelser och en-skilte, höllo pä att insöfva mig med den trösten, att jag redan gjort allt livad jag kunnat till förbättrande af dessc olyckliges ställning, har den tanken äter uppväckt mig, att det Unnu återstod ett försök att väga, det, alt vädja till allmänheten. Men s5 ofta an denna tanke älcrkommit, och huru mycket den an stärktes af den sanningen, att saken talar for sig sjelf, sä ryggade jag dock för densamma lika ofta tillbaka, emedan jag hvarken egdc ett stort namn alt stalla sora borgen för elt företag, hvars vigt bloll fä synes

hafva insett, ej heller den förmäga, som fordras för atl genom en sann och liflig målning röra till ett verksamt allmänt dellagande, kanske ocksä icke mindre för osannolikheten alt pä del sattet kunna vinna nägot väsentligt, i anseendo Lill do erforderliga medlens höga belopp.

Kanske hade jag likval redan vägat försöket, om icke, genom Fridhems-expcrimentet, of allmänheten insamlade medel nyligen blifvit sä ulan framgång användo. Nu mäste all verksamhet i denna riktning, med tanken har på, helt och hållet förlamas; och sålunda har detla misslyckade försök afven stått som en skiljemur mellan den olyckliges rop och allmänheten, och från den sidan på förhand motarbetat, om ej förhindrat alla bemödanden, och tillintetgjort all framgfing. Men sedan jag genom denna osmyckade framställning visat Danviks-Dårhusets behjertansvarda tillstånd, och nu genom denna öppna bekännelse af-sagt mig hvarje anspråk, hvarje förhoppning alt personligen kunna någonling inverka till förmån för de olycklige, framlägger jag ulan tvekan, till den kraft och verkan saken sjelf förmår.

Inbjudning till en Skyddsförening för Sinnessjuke.

Bland olyckligo aro val inga, ål sig sjelfve lem-nade, mer hjelplöse an de vansinnige, och lik val ar det en sanning, atl värt samhälle och vär välgörenhet samst sörjt för dessas hjelp. Orsaken dertill ar tvif— velsulan den annu qvarstuende fördomen, att de jem-val aro ohjelplige.

Men då man får veta att utliindsko hospitaler finnas, der, lill följo af goda lagar, goda inrättningar och en omsorgsfull fysisk, moralisk och medicinsk värd, bland 100 sjuke 40 till 60 återställas, under del alt våra s3mre organiserade hospitaler i allmänhet blott uppvisa 8—10, och Danviks Dårhus 24 proc. återställde, så mäsle fördomen vika för upplysningen, och samhällets pligt, att förskaffa afven våra olycklige cn god vård, göras gällande.

Det ar val sannt, att denna sjukvård under de sednaste 30 åren ocksä hos oss blifvit förbättrad; men det ar afven icko mindre sannt, att den annu ar högst ofullkomlig, att icke yttra något hårdare, och att don stär långt efter utlandets, samt mensk-lighetens och vetenskapens stigande fordringar. Felet ligger dels i hospitalernes klena beskaffenhet, dels uli sjukvårdens små hjelpmedel, dels i lagstiftningens ofullkomlighet.

Man ar skyldig upplysa, att frågan om ett nytt hospital för Stockholms vansinnige sedan 20 år varit under öfverlaggning, och alt tvenne, under de sednaste IG åren, till Regeringen af Öfv.-Ståth. ingifne förslagertill dylika anstalter, icke blifvit hos Rikets Ständer förordade, och sålunda förfallit. Man kan dock icke tvifla, att ju Konung och Ständer, nar beliofvet blif-ver ratt insett, och allmänna deltagandet förklarat sig för dess afhjelpande, emedan det i sig sjelf ar oafvis-ligl, skola finnas benägne att anslå medel till bvgg-uaders uppförande har såvUl som annorstädes, der dylika befunnits eller skola befinnas nödiga.

Man bör ock upplysa, att Danviks IIosp. Direktion icko disponerar medel för uppförande af ett nytt, val organiseradt hospital, men att Direktionen luogcsedan erbjudit sig att till elt sådant afstå cn summa motsvarande årliga omkostnaderna för nuvarande dårhus; bvarigenom således de medellöses underhåll kan anses belryggadt.

Man torde ock få förutsatta, att Stockholms stad, som hittills föga eller intet gjort för denna sin angelägenhet, men af framfarne Konungars frikostighet fått som gåfva emottaga vulgörcnhels-anstalterna vid Danviken , till det minsta sjelf skall bekosta den för den nya anläggningen erforderliga lokalen på något lämpligt stulle bland dess undersköna omgifningar.

Det vore dåraktigt alt satta så öfverspUnda förhoppningar till cn på detta vis föranledd insamling, att man ville påräkna, det allmänna v.algörenhelen skulle skynda att förekomma myndigheterna och ensam afhjelpa alla behofver.

Men öfvertygad att icke allt ar vunnet, nar staten, kommunen och nuvarande dårhusets Direktion uppfyllt nyssnämnde fordringar, eller, med andra ord, att ett hospital icke annu är fullkomnadt, då det erhållit cn skön belägenhet, goda bouingar och ett nödtorftigt uppehallo för de sjuke, har man ansett sig, »ied hopp om framgång

kunna och böra på detta sättafven hos familjen och individen serskildt förorda en angelagenhet, som närmast synes angå dem, elt be-hof, hvilket hittills alltför litet blifvit afsett vid vårt hospital, men hvarförutan dess nyttiga verksamhet till stor del måste förfelas, och hvilket skall qvarstå ännu mera kännbart, om det icke lyckas att i stallet för det gamla, odugliga, förskaffa hufvudstaden elt nytt och val organiseradt hospital.

Denna angelägenhet ar en god sjukvård. Man kan icke och behöfver säkerligen icke heller, för att motivera behofvet af en fond till förbättrande af de vansinniges vfird, här uppräkna alla för en sådan vård nödiga bjelpmedel. Det torde vara nog alt upplysningsvis anföra några, som vi hittills sakna, och hvartill penningar oundgängligen aro nödvändiga.

l:o. Till anskaffande af böcker, inslrumenter, verktyg, m. m., som kan gagna de vansinnige såsom sysselsättning, vare sig till undervisning, arbete eller förlustelser, hvarigenom deras tillfrisknande framför allt fortskyndas.

2:o. Till understöd och vård för åtskilliga konvalescenter, då de utgå från hospitalet, men ännu dels aro för svage och värnlöse alt kunna förtjena sitt uppehälle eller hjelpa sig sjelfva, dels af lait begripliga skal hafva svårt att erhålla tjenst eller arbete, och likväl så val behöfva understöd och en kärleksfull handledning under början af tillfrisknandet, om de icke skola, till följe af nöd, hjelplöshet och förakt, ånyo infalla i vansinne. Blott en sådan stiftelse (utomlands merändels besörjd af något sällskap, under namn af Patronage (Skyddsförening) vore redan en oskattbar handräckning ål hospitalet och dess sjukvård.

3:o. Till uppmuntringar för tjenare, hvilka utmarka sig genom trogen tjenst och öm behandling afdo sjuke. Den som vet, huru svårt det i allmänhet är alt finna troget, sedligt och hyfsadt tjenstefolk, skall latt inse huru mycket svårare det måste vara, alt finna sådant, som passar för ett hospital, der sedlighet, ordning och saktmod bör förenas med rådighet, oförlrulenhet och mod. Smiirro belöningar, småningom stigande löneförhöjningar och utsigton alt på ålderdomen hederligcn pensioneras, har man funnit verksamt bidraga att bilda en god tjennrepcrsonal vid hospitalen; och huru mycket en sådan bestämmer hospitalets vdrdo och de sjukes öde, torde icke behöfva närmare utvecklas.

Måtte derföro cn och hvar, som med bäfvan måsto erktlnna möjligheten, att afven han eller hans ka-rasto kunna komma att behöfva den vansinniges vård; livar och en som hyser deltagande för de olyckligaste bland medmenniskor, och hvar och en, som ömmar för nationens heder, och är i tillfallo atl lemna en liten gåfva, med cn, om iin aldrig si liten, skärf bevisa silt deltagando och söka bidraga till upphjelpande af denna mensklighctens och samhällets missvårdade angelägenhet. Man vantar icke stora, men cnånga bidrag, synnerligen ifrån hufvudsladens befolkning.

Men penningen gör icke allt. Deremot gör karleken allt, till och med penningar.

Måtte derföro en upplyst kännedom om de sinnessjukes ställning och behofver, och etl lifligt dellagando för deras merändels oförvållade nöd, alltmer sprida sig bland allmänheten, och framkalla en sant kristlig och verksam välgörenhet, en öm och helsobringande vård för desse sjuke. Till befordrande af ett sådant ändamål vågar jag afven harmed inbjuda den roennisko-alskande allmänheten till stiftande af enSkyddsförening for Sinnessjuke, hvars syftemål blifver: förbättrande af do sinnessjukes värd så inom som utom hospitalen.

De bidrag, hvilka för detta ändamål komina att lemnas, torde, jemte uttryckligt tillkannagifvande, om insändaren önskar inträda i Skyddsföreningen, beniiget insändas till förf:n, som tillförbinder sig att för do inflytande medlen i allmänna lidningarne redogöra, 9amt all desamma insatta i Rikets Ständers bank, der de skola qvarstå inlilldess föreningen blifvit stiflad; då den öfverlager dem och beslutar öfver sattet att i dubbelt afseende göra dem fruktbärande.

Så snart ett så stort antal medlemmar anmält sig, alt någon framgång synes sannolik, skall kallelse till etl sammanträde genom lidningarne utfärdas, då föreningen konstituerar sig. Skulle del deremol alldeles misslyckas alt få en sådan förening till stånd, och visar sig ingen ulsigt att snart erhålla elt nytt hospital för våra vansinnige, blifva de insamlade medlen öfverlemnade till Danviks Dårhus, för att till dylikt Undamål derstädes användas.Seda a vi sålunda genomgått Dauviks-Dårhusels Uldre historia, framvisat do brister, hvilka göra det

olämpligt och otillräckligt för sitt ändamål, samt slutligen redogjort för de bemödanden, hvilka under de sednaste åren blifvit försökte alt åstadkomma något battre, kunna vi ej nedlägga pennan utan att uttala den innerligaste önskan, att vårt välmenta arbete icke måtte blifva ulan god frukt.

ilen för att gifva ytterligare vigt ål vår framställning, bedje vi till slul fä införa elt val och sunt, oin ock med någon skarpa skrifvet varningsord, som vi låna ur Dagligt Allehanda för år 1847, N:o 298. Del ar egcnlligen en anmälan af förf:s dä nyss ul-gifna »Uppfordran till vederbörande all tidsenligt reglera vården om sinnessjuke»; men som annu, och alltid, förljenar allt möjligt afseende. Del lyder sålunda: »Detta lilla arbete faster uppmärksamheten på etl amne, som alltför lSnge varit öfverlemnadl ål glömskan, eller, det som varre ar, varil föremål för dessa jilåckförbättringar, som aro sämre an renl af ingen-ling, emedan de fördröja verkliga förbättringar, dcri-genom atl de alltför länge stå och skyldra i berättelserna och inbilla folket, alt någol verkligen bättre kommil i gång. Vi lida i allmänhet af dessa så kallade öfvergångsförsök, som aldrig duga till något, och af denna sparsamhet för ögonblicket, som på langd gör alla våra halfmesyrer så dyra, utan att de derföre på något sätt motsvara ändamålet. Denna sorls hushållning är lika litel vinslgifvande för staten, som då ett hushåll af »sparsamhet» uppköper allt skilling-vis och belalar hundrade procent mera än att våga att på en gång köpa i parti. Delta måste vara orsaken, hvårföre man med en så grundlig varsamhet behandlat frågan om kurinrättningar för sinnessjuka,hvilka först helt sinipcit irisparrades i ell slags förpestade fängelsehålor, som buro namnet af Lanshospi-taler, och sedan, nilr itndtligen delta befanns »mindre bra», emedan det icke var hvarken mer eller mindre Un rent af omenskligl, så inrättade man Central-hospitaler, men hade på intet vis tillfälle att inrätta dessa så, att do motsvarade sin bestämmelse, utan man föredrog alt betala ut penningar för inrättningar, som icke dugde, framför atl stifta sådane der man vann något resultat. Man var lill och med så radd att belasta dessa inrättningar, att man ställde så till, alt alla som kommo dit, om möjligt, skulle der för alltid förblifva och föreskref således, atl de sinnessjuka först skulle undergå så kallad profkur på Lans-lazarettet, som hvarken kan eller bör vara inrattadt för sinnessjukas vård, och der man sulodes lyckligen och val kunde få den galne obotlig. Afsigten synes val vara motsatsen; men följden ar emedlertid den, att våra Hospitalor aro anstalter, der de (lesle sinnessjuke hela lifvet igenom som obotliga måste bli qvar,

i stallet att vara anstalter, från hvilka de kunde utgå botade och åter blifva nyttiga samhällsmedlemmar. Hvarutinnan vinsten då ligger 3r verkligen ganska svårt alt begripa, ty det ar gifvel att både mensk-ligheten och kassan vinner, om de sjuka botas och tvärtom förlorar om de förblifva obotade.

Emedlertid står Sverige i detta afseende nära nog på sin ursprungliga ståndpunkt och kanske sUmre, emedan man verkligen tror sig hafva gjort oandligen mycket, då man tillskapat stora sammunvrSkningsan-staller i stallet för små och kan slå omkring sig med det slåtliga namnet »Central-hospilai».

Den enda nytta Centrai-hospitalerna haft med sig Ur, att de måst hafva egna läkare och att sådedesmän uppställ, som speciell och grundligl sluderat sinnessjukdomaroe och all dessa mUn, seende ell godl arbete omöjligt, inklämda inom gränser ocli under villkor, som göra all förnuftig kurplan omöjlig, af sill samvete, af behofvet att verka i den spher dit de vändt sina studinr, Ivingas att upptäcka, huru i sjelfva verket eländigt det slär till med dessa Centralhospi-taler, och uppgifva de oundgängliga fordringarne för de sinnessjukes behandling.

Om del är ell misstag i frågan om kroppens sjukdomar, att tro sig göra nog, då man stoppar medikamenlcr i den sjuke, men förbiser alla ytlre omständigheter som likn mycket och mera inverka på hans lillstånd, är detta misslag ännu större, ännu mera olycksbringnndo i frågan om sinnessjuke, som mera än andra äro beroendo af yltre impressioner och beskaffenheten af den verld, i hvilken de lefva. Man har i hela det öfriga Europa insell detla och ej sparat nägot, för alt en gång hinna lill något säkert resultat; man har således inrättat ordentliga sjukvårds-anstaller i den tron, atl galenskapen endasl är en sjukdom och långl ifrån en som ej i de flesta fall kan botas, om den angripes i rätt tid och behandlas som den bör; och man har lyckats. Allt delta har väl som en aning föresväfvat oss; men man har ej i allmänhet kommit från den tron, att de sinnessjuke äro obotlige, och derföre har man varit nöjd, om man bloll kunde aflägsna dem och låta dem försvinna — och det har också lyckats; ty de fleste bli obotliga. Det är således nödvändigt, att man, åtminstone på försök, bringar en sådan kuranstalt till stånd

och man skulle med skäl vänta, att detta först skulle ske vid den, som är belägen i hufvudstaden.Det Ur detta amne eller nödvändigheten af att göra något verkligen andamälsenligt för de sinnessjukes värd, som Doktor Sondén i den lilla skriften framställt, tillika med historien om nlla de misslyckade försök, som blifvit gjorda alt tillvagabringa något böttre. Frågan har öfverallt blifvit behandlad med en sådan lojhet, alt man tyckts taga för afgjordt, alt någon Svensk aldrig kan rubbas till sina sinnen eller, om han gör del, bör fängslas, inspärras och glömmas. I Österländerna anser man den galne för helig,

i Europa, utom Sverige, för sjuklig; men i Sverige som en slags brottsling. Så mycket aro tankarne delade.

Det vore skal att besöka detta Danviken, som, då vi ro utåt Saltsjön, ligger så vackert under bergen och speglar sig i sjön. Vi skola finna illa inrättade lokaler, der dårarne, af brist på utrymme, i mangd måste bo tillsammans, atl der ej finnes en promenadplats, utan endast trånga gårdar, huru bergen ligga öfver och hindra luftvexling och hur sjöluften fuklar på vaggar och murar och tjalen slår in; med ettord, att man afven genom den strängaste ordning ej ar i stånd alt hålla snyggt. Det ar emedlertid hit man försander sinnessjuka för atl — botas? — nej bevars 1 för alt bli qvar och dö galna; ty i annat fall inspärrade man dem ej så.

Om vi se oss litet om, hafva vi Svenskar, i frågan om publika inrättningar, lill menniskans qvar-hållande och vård, en egen bafvernatur, som aldra-tydligast visar sig vid byggnaden af stadens nya fängelse, som blir ett ordentligt bafverhus; samma förhållande se vi vid en mangd sjukvårds-inrattningar, som alla ligga sumpigt, och andtligen vid våra Cen-tral-hospitaler, som alla, med undantag af ett enda, ligga temligen surt. Detta 8r också förhållandet medDanviken, och det »r derföre nödigt att inrätta en kur-anstalt på annat och sundare stalle.

Detta blir emedlertid en kostnad, som afskrScker alla dessa, som heldre vilja plottra bort allt hvad de ega, an spara genom en klok hushållning.

Vi höra beklagligen ofta, att man betalar ut stora summor för att få de kloke galna; men nu vore frågan att också en gång gifva ut några tusen riksdaler för att få de galna — kloka. Få se bur det går?»

Slutsatser.

Af hvad i denna afhandling förekommit synes mig vara fullt ådagalagdt:

1) Att hufvudstadens Hospital, Danviks Dårhus, ursprungligen beräknadt för 86 sjuke, har utrymme för föga mer än halfva nuvarande personalen, och således är otillräckligt; samt att det, såväl genom byggnadens olämplighet, som omgifningens oförbätterlighet och den inre organisationens ofullkomlighet, är för sitt ändamål odugligt;

2) att Stockholm, Sveriges hufvudstad, ovillkorligen behöfver ett eget hospital för sina sinnessjuke;

3) att det åligger Danviks Hospital att emottaga och vårda ett antal sinnessjuke; hvadan det tillkommer Regeringen att förordna att någon del (t. ex. hälften) af Danviks Hospitals egendom användes för ett blifvande nytt hospital, hvarigenom dess och de medellöse sjukes årliga underhåll bör någorlunda blifva betryggadt;

4) att Danviks Hospital icke kan af egna tillgångar uppföra och underhålla ett nytt Hospital af dubbelt så stort omfång som det närvarande och med en fullkomligare utredning och organisation;

5) att Stockholms stad, hvars angelägenhet det isynnerhet är, bör anvisa åtminstone en för ändamålet lämplig tomt med erforderlig (minst 16—20 tunnlands) egorymd till byggnadsplats, gårdar, park och litet jordbruk;

6) att, då hufvudsladens Hospital, hädanefter som hittills till en god del måste upplagas af sjuke från olika delar af riket, och då det jemval framdelesbör komma att tjena den medicinska undervisningen, hvartill det af alla svenska bör blifva det mest lämpliga, staten följaktligen måste mellankomma med sin hjelp genom anslags beviljande för byggnaders uppförande, en fullständig inredning och cn val organiserad inre vård;

7) att det nya Hospitalet bör hafva utrymme för omkring 200 sjuke, och organiseras i enlighet med tidens filantropiska fordringar och vetenskapens framsteg till en *Kur*- och *Vård*-anstalt i relatif förening;

8) att Stockholm, såsom hufvudstad, och i anseende till sina lätta kommunikationer med de fleste rikets landskaper, företrädesvis bör å sitt hospital upprätta en *afdelning för sjuke af bättre klassen*, ett högt trängande behof, då vi förut blott hafva en sådan i Wadstena för 20 sjuke, och dessutom våra bättre klasser jemväl till en stor del höra till de mindre bemedlade;

9) att det är en nationens hederssak att kunna visa samtid och efterverld att man förstått följa med sin tid; samt

10) att genom ytterligare uppskof ingenting vinnes, men att vi dermed blott mer och mer samle glödande kol öfver våra hufvuden.

*

Förteckning på officiela skrifvelser och offentliggjorda skrifter under de sednaste 20 åren rörande Danviks Dårhus.

4) 1833 d. 2 November: Kongl. Majits nådiga skrifvelse till Kongl. Seraphimer-Ordens-Gillet mod befallning att, efter vederbörandes börande, afgifva underd. utlåtande, huruvida hinder mota för alt fller slulla Danviks Hospital under den gemensamma Öfver-styrelsen.

2) 1834 d. 9 Maj: Svar pä af K. Seraph.-Ord.-Gillet framställda frågor om Danviks-D&rhusels tillstand, af fOrf:n.

3) 1834 d. 19 Juli och 1837 d. 28 Februari: Danviks Direktions underdåniga utlåtanden öfver samma ämne.

4) 1837: Om sjukvården för sinnessjuke i Sverige, af förf:n. Tidskr. för Lak. och Pharmac, pag. 171.

5) 1837: Utlåtande till Danviks Direktion öfver Danviks Hospital och Dårhus, af Medicinal-Rådet M. af Pontin. Tidskr. för Lak. och Pharmac., pag. 354.

6) 1838 d. 16 Febr.: Kongl. Majrts nåd. förordnande för Comiterade att yttra sig öfver Danviks-Dårhusets lämplighet för sitt ändamål.

7) 1839 d. 19 Juni: Comiterades underd. utlåtande i anledning häraf.

8) 1839 d. 9 Sept.: K. Seraph.-Ord.-Gillets berättelse till Kongl. Maj:t om Danviks Hospitals fundation, omfattning och föremål.

9) 1840 d. 23 October: Danviks Direktions underd. utlåtande med anledning af ofvannamnde Com-miterades yttrande.10) 1841 d. 26 Juni: Öfver-Slålhållare-Embe-tets underd. ullåtando i amnet.

11) 1841 d. 15 Oclober: K. Seraph.-Ordens-Gillcts ytterligare utlåtande i amnet.

12) 1843 d. 3 Maj: Kongl. Maj:ts nåd. Bref till Öfver-Stålhållare-Embetet med resolution i amnet.

13) 1844 d. 14 Oclober: Bil. till Comiterades för undersökning af Ilospitalernes och Ilospitals-fondcns förvaltning etc., af förf:n. Införd i Tidskriften Hygiea I845, pag. 113.

14) 1846: 1 Redogörelse för i enskilt praktik behandlade sinnessjuk»;, af förf:n. Tidskriften Hygiea, pag. 41.

4-5^ 1847: Uppfordran till vederbörande att tidsenligt reglera vården om sinnessjuke, af förfin. Hygiea pag. 41 och serskilt tryckt.

16) 1847: Öfver-Ståthållaren Baron Sprengt-portens skrifvelse till Kongl. Maj:t med förslag och ritningar, rörande inköp af egendomen Barnangen till elt nytt Hospital.

17) 1847: Pro-memoria till Öfver-Slålhållaren rörande BarnHugen, af förfin. I Uppfordran etc., pag. 43.

18) 1850 d. 7 Dec.: Öfver-Stålhållare-Embe-tets underd. framställning med förslag och ritningar till ett nytt hospital för hufvudsladens sinnessjuke vid egendomen Lilla Skuggan.

19) 1850 d. 31 Juli: Underd. Betänkande om erforderlige förbättringar uti Hospilals-vasendet i riket, af cn för ändamålet i nåder förordnad Comilé, etc.

20) 1851 d. 21 Juni: Sia Is-Utskottets underd. utlåtande i anledning af Kongl. Maj:ts nåd. proposition till Rikets Ständer, angående Ilospitalernes förbättring och underhåll.

Förklaring öfver Plancherna.

A. Huru ett Hospital för sinnessjuke icke bör vara.

Pl. 4. Situations-charta öfver Danviks Dårhus.

a. Plan af Dårhusbyggnaden.

b. b. b. Vedbodar.

c. Korrektionshuset.

d. Bod för kladlorki.ing.

e. Corridor (tUckl promenadrum).

f. f. A fira desh us.

g. Trappa Från sjögården till öfre gMen.

Ii. Öfre, eller allmanna gården.

t. Qvinno-promenaden. k. Mans- dito.

I. Sjögården.

m. Vaktmästarens trädgård. n. Under-Läkarens trädgård, beslående af 5 trappformiga terrasser,

o. Sjöbrygga.

p. Port till Hospitalets gård. q. q. q. q. q. mer eller mindre höga stenmurar såsom bröstvärn för terrasser.

Pl. 2. A. Plan af Dårhusbyggnaden.

aj det öfre gårdsrummet, beslående af en brant

sluttande klippa. bj det nedre dito.

cj ingång till byggnaden från öfra gården. dj dito dito från sjögården.

B. Dårhusbyggnadens nordveslra sida, som vetter åt staden.Pl. 3. Planer af Dårhusets scrslälta 7 våningar.

1. Första eller nedersta våningen innehåller:

1 förstuga,

2 tvättstuga med

3 douche,

4 materialbod,

5 kiillare för kaloriferen,

6 drefkällare,

7 utgång ål sjögSrden,

8 trappa till andra vVfl8cn-

2. Andra våning»*'

1 försluga/

2 t»vrppa,

^3 kyrksal,

4 kök,

5 badrum,

6 kokerskans rum,

7, 8, 9 förstugor,

40 kallare,

14 likbod,

42 vedbod,

13 nedre gårdsrummet.

3. Tredje våningen:

1, 2 förstugor med trappor,

3, 4 mans- och qvinns-matsalar,

5, 6 dito dito arbetssalar,

7 fyra st. mans-celler,

8 fyra st. qvinns- dito,

9 halmförråd,

•10 vedkällare,

14 motsvarar nedre gårdsrummet,

12 öfre gårdsrummet.4. Fjerde våningen:

1, I förstugor och trappor,

2 sex st. celler för man,

3 två st. sjukrum för dito,

4 corridor för dito,

5 dito qvinnor,

G (yra st. boningsrum för dito,

7 utgång till latrinerna,

8 de 4 i tredje väningen namndo salarna 3, 4, 5, (»,

9 motsvarar nedre gårdsrummet,

10 öfre gårdsrummet,

14 berggrund,

12 kallare.

5. Femte våningen:

1 förstuga med utgång ål öfre allmänna gården,

2 vaktmästarens rum,

3 drUngarnes och porlvaktarens rum,

4 pigornas rum,

5 sjuksköterskans dito,

6 linneklädkammare,

7 förstuga, som leder till den täckta corridoren,

8 skafferi,

9 corridor för qvinnor,

10 fyra st. boningsrum för dito,

11 sjukrum för dito,

12 rum för fånige barn,

43 corridor för män,

14 sju st. rum och celler för dito,

15 motsvarar nedre gårdsrummet,

16 dito öfre dito

17 klädkammare, f». Sjette våningen:

1 förstuga och trappa,

2 apotbeksrum.3 Fribrödernes kök,

4 dito malsal,

5 dilo conversationsrum,

6 föreslånderskans rum,

7 Under-lakarens boslad.

7. Sjunde vSningen:

\ försluga och trappa,

2 ålla st. boningsrum för mUn eller qvinnor,

3 små genomgångsrum.

B. Huru ett Hospital för sinnessjuke bör vara.

Pl. 4. Esquisse af Sinds-Syge-Asylet Goustad vid Christiania fur 200 sjukt; hvar till Staten anslagit 152,000 Sp., d. a. 400,000 R:dr Sv. B:ko.

a. Portvaktarens boning och porten.

b. Ekonomi-byggnaden.

c. TvUtlhus.

d. d. Badhus.

a. Afdelningen för man

0. dilo qvinnor.

1. I. Rum för rasande.

2. 2. dito orcolige.

3. 3. dilo besvärlige.

4. 4. dito stilla.

5. 5. dito stilla af battre klassen.

6. Gårdar mellan de serskilta byggnaderne.

7. Yltre planterade gårdar för de serskilta klas-serne sjuka.